

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKÇEDEKİ DURUM EKLERİNİN ANADİLDE
VE İKİNCİ DİLDE İŞLENMESİ**

**Elif ERDEVİR
2501171008**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AYGÜNEŞ**

İSTANBUL – 2021

ÖZ
TÜRKÇEDEKİ DURUM EKLERİNİN ANADİLDE VE İKİNCİ DİLDE
İŞLENMESİ
ELİF ERDEVİR

Durum özellikleri, bir tümcenin temel öğelerinin bir biçimbirim yardımıyla dilbilgisel işlevlerin açık bir şekilde ifade edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Spencer ve Zwicky, 1998). Buna ek olarak, durum özellikleri, özne ve nesne gibi tümcenin temel öğelerinin dilbilgisel işlevlerinin tanımlanmasını sağlayan biçimbirimlerdir (Spencer ve Zwicky, 1998). Çoğunlukla eylemi sonda olan ve serbest sözcük dizilişine izin veren Türkçe, Rusça, Baskça, Japonca, Fince, Almanca gibi dillerde tümcedeki öğelerin rolleri hakkında bilgi vermek için kullanılmaktadır (Díaz B., v.d., 2011). Durum özellikleri sözdizimsel, biçimbilimsel ve anlambilimsel süreçlerin hepsi ile ilişkilendirilmektedir (Frisch ve Schlesewsky, 2005). Bu nedenle, bu dilsel özellik benzersiz derecede çok boyutluluk ile karakterize edilmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkçede + belirtili ve – belirtili nesnelerin işleme sürecine nasıl etki ettiğini belirlemek ve nesne durumu ile özne durumunun yetkilendirilmesinde işleme farklılığının olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaç için öz ilerlemeli okuma yöntemi uygulanmıştır. Yapılan ilk analizde + belirtili nesnelerin -belirtili nesnelere göre daha kolay işlendiği belirlenmiştir. Bunun olası nedenleri olarak +/- belirtili nesnelerin özgüllük ve belirtililik özelliklerinin farklı olması ve – belirtili nesnelerin eylemle yalancı geçişim oluşturması ve bunun da ek işleme maliyeti oluşturması görülmektedir. Özne ve nesne durum özelliklerinin incelendiği ikinci analizde ise özne durumunun işlenmesinin nesne durumunun işlenmesine göre daha fazla işleme yükü oluşturduğu görülmektedir. Nesnenin durum özelliğinin EÖ içerisinde yetkilendirilmesinin aksine öznenin durum özelliğinin ZÖ içerisinde yetkilendirilmesi, dahası özne-eylem arasındaki çizgisel mesafenin fazla olması ve öznenin yetkilendirilmesinde daha fazla özelliğin devreye girmesinin bu farklılığa neden olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: özne durum işlenmesi, nesne durum işlenmesi, durum işaretlemesi, +/- belirtili nesne durum işaretlemesi, eylem

ABSTRACT

THE PROCESSING OF TURKISH CASE SUFFIXES IN NATIVE LANGUAGE AND SECOND LANGUAGE ACQUISITION

ELİF ERDEVİR

Case suffixes are defined as expressing the grammatical functions of the main arguments of a sentence with the help of a morpheme (Spencer & Zwicky, 1998). Case suffixes are mostly used to give information about the arguments roles of the sentence in verb- final and free word order languages such as Turkish, Russian, Basque, Japanese, Finnish, German (Díaz, et al., 2011). Case suffixes are associated with all syntactic, morphological and semantic processes (Frisch & Schlesewsky, 2005). Therefore, this linguistic feature is characterized by a unique degree of multidimensionality. The purpose of this study is to determine how + definite and - definite objects affect the processing cost and to reveal whether there is a processing difference in the authorization of object case and subject case. For this purpose, self-paced reading method was applied. In the first analysis, it is determined that + definite objects are processed more easily than the - definite objects. Possible reasons for this are that definiteness and specificity features of + definite and - definite objects are different, and - definite objects create pseudo incorporation with verb, which creates additional processing costs. In the second analysis, in which subject and object case suffixes are examined, it is seen that processing of the subject case creates more processing cost than processing of the object case. It is thought that, contrary to the authorization of the case suffixes of the object within VP, the authorization of the case suffixes of the subject within TP, furthermore the linear distance between subject and verb, and the involvement of more features in the authorization of the subject may cause this difference.

Keywords: subject case processing, object case processing, case marking, direct/indirect object case marking, verb

ÖNSÖZ

Durum eklerinin edinim süreci dilbilimsel alanda son zamanlarda ilgi gören ve çok fazla araştırma yapılmayan bir alandır. Son yıllarda yapılan çalışmalarla birlikte durum eklerinin edinim süreci dilbilimsel açıdan ve dillerin tipolojik özellikleri açısından dilbilimciler ve bu alanda çalışmalar yapan diğer araştırmacılar arasında dili anlamak açısından önemli görülen ve ilgi çekici bir konu olmuştur. Yapılan araştırmalarda durum eklerinin edinim süreciyle ilgili anlamsal, sesbilimsel ve biçimbilimsel açıdan farklı sonuçlar elde edilmiştir. Diller arasındaki ve dil gruplarının kendi içindeki farklar araştırmacıları durum ekleri konusunda daha fazla eğilmeye yöneltmiştir.

Bu anlamda Türkçedeki durum eklerinin anadili ve ikinci dil konuşurları açısından işlemlenme sürecinin son zamanlarda alanyazında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalardan elde edilen farklı sonuçlar da durum ekleriyle ilgili daha fazla ve detaylı çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan değerli hocalarım Sayın Dr. Öğr. Üyesi MEHMET AYGÜNEŞ'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu yüksek lisans tezi TÜBİTAK BİDEB 2210- A Genel Yurt İçi Burs Programı 2018/1 tarafından desteklenmiştir.

ELİF ERDEVİR
İSTANBUL, 2021

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. BİÇİMBİLİM	4
1.2. UYUM	8
1.3. DURUM ÖZELLİKLERİ	11
1.4. UYUM-DURUM İLİŞKİSİ	14
1.5. İKİNCİ DİL EDİNİMİ	16
1.6. DURUM ÖZELLİKLERİNİN İŞLEMLENMESİ	18
1.6.1. Özne ve Nesne Durum Özellikleri İşlenmesi.....	19
1.6.2. İkinci Dil Ediniminde Özne ve Nesne Durum Özellikleri İşlenmesi	37

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR	48
2.2. MATERYAL	49
2.3. SÜREÇ	49
2.4. İSTATİSTİKSEL ANALİZ	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.1. BİRİNCİ DENEY: NESNENİN + BELİRTİLİ, - BELİRTİLİ OLMASI.....	51
3.1.1. Özne Alanına İlişkin Bulgular	51
3.1.2. Nesne Alanına İlişkin Bulgular	52
3.1.3. Eylem Alanına İlişkin Bulgular	53
3.2. İKİNCİ DENEY: ÖZNE DURUMU VE NESNE DURUMUNUN İŞLEMLENMESİ	54

3.2.1. Özne Alanına İlişkin Bulgular	55
3.2.2. Nesne Alanına İlişkin Bulgular	56
3.2.3. Eylem Alanına İlişkin Bulgular	57
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
TARTIŞMA	
4.1. BİRİNCİ ANALİZE İLİŞKİN TARTIŞMA: NESNENİN + BELİRTİLİ VE – BELİRTİLİ OLMASININ İŞLEMLEMEYE ETKİSİ	59
4.2. İKİNCİ ANALİZE İLİŞKİN TARTIŞMA: ÖZNE VE NESNENİN DURUM ÖZELLİĞİNİN İŞLEMLENMESİ	66
SONUÇ	79
SINIRLILIKLAR	82
KAYNAKÇA	83
EKLER	99
Koşul 1: Dilbilgisel (yalın- yalın)	99
Koşul 2: Dilbilgisel (yalın- belirtme)	100
Koşul 3: Dilbilgisel Olmayan (yalın- yönelme)	102
Koşul 4: Dilbilgisel Olmayan (iyelik- belirtme)	103
Filler 1: Dilbilgisel (yalın- yönelme)	105
Filler 2: Dilbilgisel (iyelik- belirtme)	106
Filler 3: Dilbilgisel Olmayan (yalın- yalın)	108
Filler 4: Dilbilgisel Olmayan (yalın- belirtme)	110
SÖZLÜK	112

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Katılımcıların Türkçe yeterliliklerine verdikleri puanların ortalaması.....	48
Tablo 2.2: Deneyde yer alan tümcelere ilişkin örnekler	49
Tablo 3.1: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması	51
Tablo 3.2: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Özne-eylem uyumu	9
Şekil 1.1: Nesne-eylem uyumu	10
Şekil 3.1: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: özne alanına ilişkin bulgular	52
Şekil 3.2: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: Özne alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular	52
Şekil 3.3: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: Nesne alanına ilişkin bulgular	53
Şekil 3.4: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: nesne alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular	53
Şekil 3.5: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: Eylem alanına ilişkin bulgular	54
Şekil 3.6: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: Eylem alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular	54
Şekil 3.7: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Özne alanına ilişkin bulgular	55
Şekil 3.8: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Özne alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular	56
Şekil 3.9: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Nesne alanına ilişkin bulgular	57
Şekil 3.10: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Nesne alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular	57
Şekil 3.11: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Eylem alanına ilişkin bulgular	58
Şekil 3.12: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Eylem alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular	58

KISALTMALAR LİSTESİ

1sg	: 1. Singular (1. tekil)
1tk	: 1. Tekil kişi
AGR	: Agreement (uyum)
BEL	: Belirtme durumu
D2	: İkinci dil
Ms.	: Milisaniye
NEÖ	: Nesne- eylem- özne
NOM	: Nominative case
OVS	: Object- verb- Subject
ÖEN	: Özne- eylem- nesne
ÖNE	: Özne- nesne- eylem
PL	: Plural
PRE	: Present (şimdiki zaman)
PROG	: Progressive
SG	: Singular
SOV	: Subject- object- verb
SOV	: Subject- object- verb (Özne- nesne- yüklem)
SVO	: Subject- verb- object
TAM	: Tamlayan durumu
YAL	: Yalın durum
YÖN	: Yönelme durumu

GİRİŞ

TEZİN KONUSU VE AMACI

Durum özellikleri, özne ve nesne gibi tümcenin temel öğelerinin dilbilgisel işlevlerinin tanımlanmasını sağlayan biçimbirimlerdir (Spencer ve Zwicky, 1998). Bu dilsel özellik tümcelere çok boyutluluk kazandırmaktadır. Bu nedenle, dillerin durum özellikleri dilbilgisel işleme alanında ve dilbilgisel kurumlar açısından incelenmesi gereken bir konudur. Ancak, diğer çekimsel biçimbirimlerle karşılaştırıldığında durum özelliklerinin işlenmesi üzerine yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Bu durumda, birçok Hint- Avrupa dilinde durum özelliklerinin gözlemlenmemesi etkili olmaktadır. Özellikle, serbest sözcük dizilişi ve durum işaretlemesinin gözlemlendiği dillerde (Almanca, Baskça, Rusça, Fince, Japonca, Türkçe vb.) durum özellikleri tümceleri biçimbilimsel, biçimsözdizimsel, sözdizimsel ve anlambilimsel açıdan yorumlamada önemli bir etkindir (Frisch ve Schlesewsky, 2005). Biçimbilimsel açıdan sözcüklere eklenen durum özellikleri yalın, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma vb. özellikleri taşımaktadır. Almanca, Baskça, Rusça ve Türkçe gibi dillerin yapısal özelliğine bakıldığında, durum özelliklerinin özne veya nesne konumlarında kullanıldığında işleme sürecine etki ettiği ortaya konulmaktadır (Brattico, 2014; Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018; Frisch ve Schlesewsky, 2005; Heusinger ve Kornfilt, 2017). Diğer bir ifadeyle, sözdizimsel açıdan özne ve nesne rollerinde kullanılan sözcükleri belirlemede etkili olmaktadır (Friederici ve Frisch, 2000; Kittilä, Västi, ve Ylikoski, 2011). Anlamsal açıdan tümcenin öğelerinin kılıcı, etkilenen, araç vb. gibi anlamsal özellikleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır (Wunderlich ve Lakämper, 2001). Tüm bu bulgular durum özelliklerinin tümce yapısı üzerinde etkisini ortaya koymakta ve dillerin işleme sürecinde etken rol üstlendiği sonucuna varmamıza neden olmaktadır. Bu nedenle, alanyazında durum özelliklerinin işlenmesi üzerine daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Bu araştırmanın amacı Türkçedeki özne ve nesnenin durum özelliklerin anadili ve ikinci dil ediniminde işleme sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri belirlemektir. Alanyazında Türkçe durum özellikleri üzerine yapılan çalışmalardan bahsetmek mümkündür (Erguvanli 1984; Kornfilt, 1997; Enç, 1991; Gürel, 2000; Haznedar, 2006; Papadopoulou D., v.d., 2011; Aydın, Aygüneş, ve Demiralp, 2016). Araştırmada anadili Türkçe olan 23 katılımcı ve anadili Arapça olup ikinci dil olarak Türkçe öğrenen 23 katılımcı yer almaktadır. Katılımcılardan Öz İlerlemeli Okuma

görevinde bilgisayar ekranında 6 bölümde verilen 240 tümceyi kendi hızlarında okumaları beklenmektedir. Araştırma sonucunda durum eklerinin işlemlenme sürecinde anadili ve ikinci dil edincileri arasında farklılık olup olmadığı ve durum özelliklerinin işlemlenme sürecinde etken olan faktörler ortaya konmak istenmektedir. Bu etkenleri belirlemek için özne ve nesne konumunda kullanılan durum özellikleri incelenmekte ve eylemin etkisi ortaya konmak istenmektedir. Özne konumunda yalın ve tamlayan durum özellikleri; nesne konumunda belirtme ve yönelme durum özellikleri kullanılmış ve işlemlenme süreçleri arasındaki farklılık incelenmiştir.

Araştırmanın dilbilimde ve yabancılara Türkçe öğretimi derslerinde öğretmenlere ve öğrencilere durum özelliklerinin edinim sürecini daha anlaşılır ve somut bir kalıba yerleştirebilmeleri sağlaması beklenmektedir. Bu araştırmada elde edilen bilgilerin mevcut alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Mevcut çalışmalarda büyük oranda İngilizce benzeri diller üzerinden incelemelerin yapıldığı ancak Türkçe gibi dillerde dilbilim süreçlerin farklılaştığı görülmektedir. Bu açıdan, çalışmada farklı bir dil üzerinden veri sunularak tartışmalar daha kapsayıcı hale getirilecektir.

Araştırma Soruları

Tezde yanıt aranan temel sorular şu şekildedir:

1. Türkçede durum eklerinin işlemlenmesinde anadili konuşurları ve ikinci dil konuşurları arasında farklılık var mıdır?
2. Özne ve nesne konumunda kullanılan durum özelliklerinin işlemlenme süreçleri arasında farklılık var mıdır?
3. Türkçede durum özelliklerinin işlemlenme sürecinde eylemin etkisinden bahsetmek mümkün müdür?
4. Nesnenin + belirtili ve – belirtili durumda kullanılması işlemlenme süreci açısından farklılık yaratmakta mıdır?

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışmada Türkçede kullanılan durum eklerinden yalın, belirtme, yönelme ve tamlayan durumuna yer verilmiştir.

Araştırmada yer alan Öz İlerlemeli Okuma görevi anadili Türkçe olan 23 katılımcıdan ve ikinci dil olarak Türkçe öğrenen 23 katılımcıdan elde edilen verilerle sınırlıdır.

Tezin Bölümleri

Yukarıda belirtilen amaçlar çerçevesinde tez şu bölümlerden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, tezin kuramsal çerçevesi hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Biçimbilim, uyum, durum özellikleri ve uyum-durum ilişkisi, ikinci dil edinimi hakkında genel bilgilere yer verildikten sonra durum özellikleri detaylı bir şekilde incelenmekte ve durum özelliklerinin işlemlenmesi üzerine alanyazında yer alan çalışmalara yer verilmektedir. Son olarak Türkçe durum özelliklerinin işlemlenmesi üzerine alanyazında yer alan yaklaşımlar ve araştırmalara yer verilmektedir.

İkinci bölümde, araştırmada yer alan katılımcıların özellikleri, deney tümceleri, araştırmanın nasıl bir süreçte gerçekleştiğine ve istatistiksel analiz yer verilmiştir. Diğer bir deyişle, bu bölümde araştırmanın hangi şartlar altında gerçekleştiği belirtilmekte ve araştırma sorularına yanıt aranmaktadır.

Üçüncü bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

Dördüncü bölümde, araştırmanın soruları çerçevesinde ulaşılan sonuçlar alanyazında yer alan yaklaşımlar ve çalışmalar açısından tartışılmaktadır.

Sonuç bölümünde, çalışma ile ilgili ulaşılan genel yargılar bir bütün olarak aktarılmakta ve öneriler aktarılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm, genel olarak durum özellikleri ile ilgili konuları tartışmakta ve bu araştırmada konu olan Türkçedeki durum özelliklerini anadili konuşurları ve ikinci dil konuşurları açısından inceleyerek tez çalışmasının arka planını oluşturmaktadır. İlk bölüm, bir sözcüğün ne olduğu ve sözcük oluşum sürecine biçimbilimin nasıl dahil olduğu hakkında genel bir tartışma ile başlamaktadır. İkinci bölümde, uyum hakkında bilgi verilmektedir. Üçüncü bölümde, durum özellikleri ile ilgili bilgi verilmektedir. Dördüncü bölümde, uyum-durum ilişkisi detaylandırılmaktadır. Beşinci bölümde, ikinci dil edinimi teorileri hakkında bilgi verilmektedir. Altıncı bölümde, durum özelliklerinin anadilde ve ikinci dilde işleme süreci incelenmektedir. Bölüm, çalışmada vurgulanacak temel kavramlarla sona ermektedir.

1.1. BİÇİMBİLİM

Biçimbilim, geleneksel olarak sözcük yapısı üzerinde yapılan inceleme şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüklerin içinde barındırdığı dilbilgisel bilgileri inceleyen ve sözcüklerin ortak anlamlarına ve biçimlerine göre birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu araştıran dilbilim alanıdır (Fabregas, 2015). Sözcük ise bir dilde tek başına söylendiğinde veya yazıldığında anlamlı olan en küçük bağımsız biçim şeklinde tanımlanmaktadır (Bloomfield, 1933) ve biçimbirimsel analizin temeli olarak ele alınmaktadır. Sözcük, yarım saniyeden daha kısa bir sürede diğer birçok aday arasından hızlı ve kolay bir şekilde tanımlanmakta ve bu durum, araştırmacılarda bitmek bilmeyen bir merak uyandırmaktadır. Alanyazında, sözcükleri basit ve karmaşık şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Tek bir anlambirim içeren sözcükler basit; iki veya daha fazla anlambirim içeren sözcükler karmaşık sözcükler şeklinde tanımlanmaktadır (Fabregas, 2015). Sözcükler üzerine yapılan diğer bir sınıflandırma ise içerikli ve işlevsel sözcükler olarak ikiye ayırmaktır. İçerikli sözcükler, tek başına yazıldığında veya söylendiğinde sözlüksel olarak anlamı olan ve o sözcüğün tamamı ile anlamsal ve yapısal bakımdan ilişkili olan kelimelerdir. İşlevsel sözcük ise sözlüksel anlamı sınırlı olan veya anlamı olmayan ve cümledeki diğer sözcüklerle olan dilbilgisel ilişkileri ifade eden kelimelerdir (Manova, 2015).

Ancak sözcüğün biçimbilimsel inceleme sürecinde bakılması gereken asıl birim olmadığını savunan görüşler de mevcuttur. Bu karşıt görüşü savunan Öge ve Düzenleme Teorisi'ne göre bir dildeki anlamlı en küçük birim biçimbirim (morfem)

olarak tanımlanmaktadır ve biçimbirimler bir araya gelerek farklı yapılara sahip sözcükleri oluşturmaktadır (Stump, 2001). Bu nedenle biçimbilimsel analiz sürecinde sözcüğü bir bütün olarak ele alan Öge ve Süreç veya Kelime ve Paradigma olarak adlandırılan teorilere karşı çıkmaktadır (Anderson, 1992; Aronoff, 1976). Bu ayrıştırmadan yola çıkarak biçimbirimler bağımsız- kök ve bağımlı- ek olarak sınıflandırılabilir. Bağımsız biçimbirim, bir sözcük gibi bağımsız bir şekilde tek başına durabilen biçimbirim iken bağımlı biçimbirim, sözcüğün içinde sabit bir pozisyonu olan ve tek başına anlamı olsa da sözcük oluşturamayan biçimbirimlerdir (Müller, P.O., v.d., 2015).

Alanyazında biçimbilimsel süreçleri iki şekilde tanımlamak mümkündür: Sözcük yapımı ve çekimsel süreçler. Birincisi, gramer kategorisi, anlamı veya diğer sözlüksel özellikleri değiştirerek daha karmaşık bir sözcük oluşturan işlemleri ifade eder. Basit bir şekilde ifade edilecek olursa bir sözcükten yola çıkarak dilbilgisel açıdan yeni bir sözcük oluşturma sürecini tanımlamaktadır. Sözcük yapımı süreci ek alarak türeyen sözcükleri ve en az iki farklı sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu birleşik sözcükleri de kapsamaktadır. Aksine, çekimsel süreçler aynı sözcüğün farklı biçimlerini üretmekte ama sözcüğün dilbilgisel kategorisini, anlamını ve diğer özellikleri değiştirmemektedir (Fabregas, 2015). Aşağıda bu süreçlerle ilgili örnekler yer almaktadır. (1.a.) örneğinde, ilk sözcük bir sıfat iken ikinci sözcük bir isimdir. (1.b.) örneğinde, ilk sözcük bir hayvan ismi iken ikinci sözcük bir bitki ismidir. Bu iki örnekte de sözcük dilbilgisel ve anlamsal açıdan farklı özellikler kazanmıştır. (1.c.) örneğinde ise sözcükte ek almasına rağmen herhangi bir anlamsal ve dilbilgisel değişiklik yoktur. Kelime hala aynı ismi ifade etmektedir.

1. a. Temiz> temiz-lik
b. Kuş> kuş-burnu
c. Kitap> kitab-ı

Bununla birlikte türetme, birleşik oluşturma ve çekimsel süreçlerin birbirinden farklı olgular olup olmadığı konusunda morfoloqlar arasında fikir farklılıkları görülmektedir. Üstteki gibi süreçleri farklı açılardan değerlendirenler olduğu gibi bir bütün olarak ele alan araştırmacılar da mevcuttur (Haspelmath, 1996; Van Marle, 1984). Güncel biçimbilimsel teorilerde gözlemlenen bu fikir ayrılıklarını iki başlık altında toplamak mümkündür. İlk olarak biçimbilimi sözdizimin bir bileşeni olarak ele alan “Sözlükçülük” (Lieber, 1981; Scalise, 1983; Ackema ve Neeleman, 2004). Bu teoriye göre sözcük oluşturma sürecinde sözdizimsel kuralların yanında sözlüksel

kurallar da yer almaktadır. Çekim ekleri de sözlükte yer alan madde başı kelimeler olarak değerlendirilmekte ve sözlük, sözcük oluşturmak için yalnızca bazı birimlere özel olarak uygulanabilen bir dizi işlem içeren birimler listesi şeklinde tanımlanmaktadır (Fabregas, 2015). Bu teoriyi destekleyen *Sözcük Bütünlüğü Hipotezi*'ne göre de sözdizimi sözcük oluşturma süreci tanımlandıktan sonra sürece dahil olmaktadır ve sözcüklerin özelliklerini değiştirmemektedir (Lapointe, 1980). Kısaca, sözdizimi sözcüklerin özelliklerine göre şekillenmektedir.

Bu karşılık, “Neo- yapılandırmacı” teori sözcük oluşturma ve çekimsel süreçleri sözdizimsel bileşenler olarak ele almakta ve sözcükler, sesbilimsel ve anlamsal özellikleri olan sözdizimsel ögeler olarak tanımlanmaktadır (Lieber, 1992; Halle ve Marantz, 1993). Bu teoriye göre sözlük sadece sözcüklerin depolandığı bir listedir ve sözcüklerin dilbilgisel ve anlamsal özelliklerini sözdizimsel süreçler ortaya koymaktadır. Kısaca, sözdizimsel süreçlerden önce sözlük bilgisiyle çekimsel süreçleri tanımlayan Sözlükçülük’ün aksine, Neo-yapılandırmacı yaklaşımlarda sözcük bilgisi sözdizimsel süreçler içerisinde değerlendirilmektedir (Spencer A., 2005).

Yine de çekimli sözcüklerin zihinsel sözlükte nasıl saklandığı ve sözcüksel erişim sırasında nasıl geri getirildiği konusunda hala pek bir anlaşma yoktur. Çekimli sözcükler zihinde işleme süreci açısından iki şekilde alanyazında ele alınmaktadır: Tam Listeleme (Butterworth, 1983) ve Ayrıştırma (Taft ve Forster, 1975). İlki sözcük tanıma sürecinde hiçbir biçimbilimsel çözümleme öngörmezken ikincisi böyle bir durumu savunmaktadır. Diğer bir deyişle, Tam Listeleme Modeli’ne göre sözcüklerin morfolojik yapısı işleme sürecinde rol oynamamakta ve sözcük, bir bütün olarak işlenmektedir. Ayrıştırma Modeli’ne göre ise zihinsel sözlüğün biçimbilimsel yapıyı ayırt ettiğini ve bu bilginin sözcüklere erişimde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Öte yandan, alanyazında her iki görüşü de destekleyen bir model de yer almaktadır. Bu modele göre çok biçimbirimli sözcüklerin işlenmesinde sözcük özelliklerine (sesbilimsel, biçimbilimsel ve anlamsal) bağlı olarak Ayrıştırma ve Tam Listeleme Modellerinin her ikisi de kullanılmaktadır (Baayen, Dijkstra, ve Schreuder, 1997).

Yukarıdaki farklı yaklaşımlarda da gözlemlendiği üzere biçimbilimsel olarak karmaşık sözcükler son yıllarda yoğun deneysel araştırmaların konusu olmakta ve Ayrıştırma Modeli’nin sözcüksel depolama ve erişimin temel bir özelliği olduğu araştırmaların ortak noktasını oluşturmaktadır. Çekimli sözcükler de dilbilgisel olarak

bir anlam taşıdıklarından ve sözcük erişiminde parçalara ayrıştırılabildiğinden Ayırıştırma Modeli kapsamında değerlendirilmektedir. Sözcükler parçalara ayrılırken ise ilk olarak kök ve ek şeklinde iki parçaya ayrılmakta, kök ve ek in işlemlenme süreci ayrı ayrı tamamlandıktan sonra sözcük yeniden birleştirilmekte ve işleme süreçleri gözden geçirilmektedir (Gor, Chrabaszcz, ve Cook, 2017). Ayrıca bazı araştırmalar, anadili konuşurlarında ayırıştırmanın kendiliğinden gerçekleşen ve işleme yükü oluşturmeyen bir süreç olduğunu da savunmaktadır. Çekimsel süreçler açısından bu yaklaşım değerlendirilirken ise anadili konuşurlarının sözcüklerin çekimsel süreçlerine duyarlı olduğu ortaya konmaktadır (Baayen, Feldman, ve Schreuder, 2006; Milin, Đurdevic, ve Del Prado Martin, 2009).

İkinci dil edinimi açısından çekimsel sözcükler biçimbilimsel süreçler açısından değerlendirildiğinde bu alanda yapılan çalışmaların kısıtlılığı dikkat çekmektedir. Çekimsel süreçler son yıllarda araştırmacılar tarafından ilgi çekici bir alan olarak görülmekte ve işleme sürecine etkisi yapılan çalışmalarla ortaya çıkmaktadır. Alanyazında yer alan çalışmaların da büyük çoğunluğunun eylemsel biçimbilim üzerinde durması da diğer bir kısıtlılıktır (Karataş, 2019; Clahsen, H., v.d., 2001). Bu nedenle bu çalışmanın konusu olan durum çekimlerinin işlemlenme süreci büyük ölçüde bilinmezliklerle dolu bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, özellikle Hint- Avrupa dillerinin çoğunluğunda çekimsel biçimbilimin olmaması etkili olmakta ve yeterli veriye ulaşmak açısından sınırlılık taşımaktadır (Pooth, 2018; Baldi ve Cuzzolin, 2015).

İkinci dil edinimi açısından sözcük ve sözcük edinimi (biçimbilimsel süreçler) değerlendirildiğinde ise anadili konuşurlarına benzer şekilde sözcüğün biçimbilimsel özelliklerinin edinim sürecini etkilediği gözlemlenmektedir (Gor, Chrabaszcz, ve Cook, 2017). İkinci dil konuşurları anadili konuşurları gibi çekimsel süreçlere duyarlılık göstermekte ve sözcükleri parçalarına ayırarak işlemekte olduklarını gösteren birçok çalışma yer almakta ve bu çalışmalar, çekimli sözcüklerinin işlemlenmesinde türlerine göre farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır (Foote, 2015; Coughlin ve Tremblay, 2015; Cho, S., v.d., 2002). Buna ek olarak anadili, ikinci dilde yetkinlik, yaş ve sözcüklerin kullanım sıklığının çekimsel sözcüklerin işlemlenme sürecini etkilediği ileri sürülmektedir (Lehtonen ve Laine, 2003).

Sözcükler ve biçimbirimlerle ilgili verilen bilgileri ve bu alanda ortaya konulan kuramları detaylandırmak mevcut araştırmanın kapsamı dışında kalmaktadır. Bu çalışmanın kapsamı içerik sözcüklerin eklenen bağımlı biçimbirimler biri olan durum

özelliklerinin anadili konuşurları ve ikinci dil edinimi açısından edinimini ortaya koymaktır. Kısacası, tüm bu biçimbilimsel teoriler çekimsel biçimbilimle ilgili farklı tanımlar ve yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Durum özellikleri de çekimsel anlambirimin bir ögesidir ve bu teoriler durum özelliklerinin dilbilimsel alanda nasıl değerlendirilebileceği hakkında genel bir bilgi sağlamaktadır. Çekimsel biçimbilimle ilgili ortaya konulan teoriler durum özelliklerinin bilimsel süreçteki yeri hakkında bize bilgi vermek için geneldir. Durum özelliklerine değinmeden önce durum özellikleri hakkında yargıda bulunmaya yardımcı olabilecek bir diğer yaklaşıma da yer vermek gerekmektedir. Bu yaklaşım, uyumdur. Bu nedenle tez çalışmasının asıl konusuna geçmeden önce alanyazında uyumla ilgili yer alan olgulara yer verilecektir.

1.2. UYUM

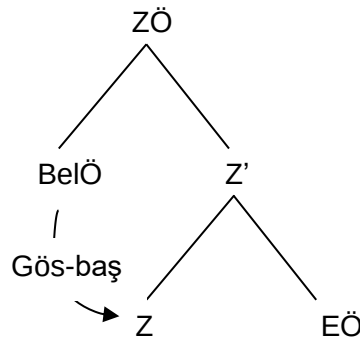
Dilbilgisel uyum, bir tümce içinde veya tümceler arası kullanılan sözcüklerin kişi, sayı ve cinsiyet gibi benzer veya aynı özellikler göstermesini içeren bir olgudur (Wunderlich D., 2015; Silva-Pereyra ve Carreiras, 2007). Diğer bir ifadeyle uyum, bir tümce veya sözcük öbeği içerisindeki bir sözcüğün o tümce veya sözcük öbeği içindeki diğer ögelerle olan ilişkisini yansıtan morfolojik işaretlerdir (Baker, 2013). Uyum özelliğinin eşdeğişirlik özelliği bitişik olmayan ögeler arasında ilişki kurma fırsatı vermektedir (Carreiras M., v.d., 2015). Dilbilgisel olarak biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlambilimsel özelliklerin karşılıklı etkileşimini kapsamaktadır (Anderson S., 1998; Pollard ve Sag, 1994; Lehmann, 1982). Sözdizimsel olarak tümcenin bileşenlerinin (ögelerinin) birbirlerine karşılık gelen bilgiler içermesi uyum özelliğinin tümcede gözlemlendiğini göstermektedir. Anlambilimsel açıdan ise söylemsel göndergelerin varlığı uyum hakkında bilgi vermektedir (Lehmann, 1982).

Tümce içerisinde genellikle dilbilgisel uyum; isim öbekleri (belirleyici- isim, nitelik- isim ve tamlayan- isim), yüklem (özne- eylem, eylem- nesne ve edat- nesne) ve zamir- öncül (yerine zamir alan isim) arasında meydana gelmektedir (Siewierska, 1999). Bu ögeler arasında gözlemlenen uyum kişi (birinci kişi (ben), ikinci kişi (sen), üçüncü kişi (o)...), sayı (tekil, çoğul) ve cinsiyet (kadın, erkek, nötr) hakkında dilbilgisel veriler sağlamaktadır. Kısaca, uyum özelliği bir sözdizimsel birim içerisindeki kişi, sayı, cinsiyet ve durum özelliklerinin (Phi (ϕ) özellikleri) bir diğer birimdeki özellikler ile eşleşmesidir. Örneğin; diller arası yapılan farklı çalışmalarda eylem uyumu incelenmiş ve bunun sonucunda eylem çekiminin kişi, sayı veya cinsiyet gibi özelliklerin eylemin argüman yapısı ile eşleştiğine ulaşılmıştır (Kutas ve Hillyard, 1983; Carreiras, Salillas, ve Barber, 2004; Frenck-Mestre C., 2008).

Uyum özelliğini açıklamak için çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Uyumu açıklamak için ortaya atılan ilk teori Öbek Yapı Kuralı'na dayandırılmaktadır. Bu kurala göre özne- eylem veya belirleyici-isim öbeğinden bahsedilmekte ancak bu kuralda birleştirici olsa da simetrik yapısından (Özne→Belirleyici Öbeği(BelÖ) + Eylem Öbeği(EÖ)) dolayı farklı özellik değerlerinin somutlaştırılmasına izin verilmemektedir. Diğer bir ifadeyle, bu kural genel bir değerlendirme sağlamasının yanında phi özelliklerini öbek yapıları göre belirlemek yetersiz kalmaktadır. Dilbilgisel uyum açısından farklı dillerde gözlemlenen farklılıkları ve öncül/ artgönderim uyumunu açıklamak için dilsel değerler sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durum, dilsel öğelerin her zaman simetrik bir şekilde kullanılmamasından kaynaklanmaktadır.

Chomsky (1995)'nin İlkeler ve Parametreler Teorisi'nde, diğer adıyla Minimalist Program, belirttiği gibi uyum, bağımsız sözdizimsel bağdaştırmalarla temsil edilen işlevsel bir kategoridir. Bu teoriye göre öbeklerin iç yapıları tekçil bir biçimde düzenlenmektedir ve bu durum, Aşamalı-X Kuramı olarak adlandırılmaktadır. Bunlara ek olarak, Chomsky (1995) uyumu açıklarken gösterici-baş ve baş-tümleyici ilişkisinin önemini vurgulamaktadır. Bu yaklaşıma göre uyum düğümü içinde uyum özne öbeği phi özellikleri ve durum özellikleri (yalın durum) ile belirtildiğinde özne-eylem uyumu hakkında bilgi vermektedir. Özne-eylem uyumunun biçimbilimsel olarak gerçekleşebilmesi için eylemin uyum özne öbeği içine, öznenin ise gösterici- uyum özne öbeği içerisine hareket etmesi gerekmektedir. Bu yaklaşımın altında, özne-eylem uyumu ve yalın durumun belirlenmesi Zaman Öbeği'nin (ZÖ) başı ile gösterici konumunda bulunan BelÖ arasındaki gös-baş ilişkisi yatmaktadır (Şekil 1.1).

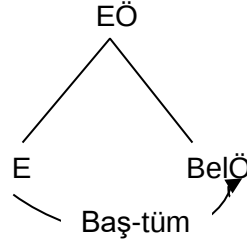
Şekil 1.1: Özne-eylem uyumu

Benzer şekilde, nesne-eylem uyumu ve belirtme durumu yüklemenin eylem ve onun BelÖ tümleyicisi arasındaki yönetim ilişkisiyle kurulduğu varsayılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, uyum nesne öbeği nesne-eylem uyumunun ve belirtme durumunun; uyum tamlayan öbeği ise tamlayan- isim uyumu ve tamlayan durum özelliklerinin

yetkilendirmesinden sorumludur. Kısaca, uyumu ve durum özelliklerinin görevlendirilmesini belirleyen tek bir sözdizimsel yapıdan bahsedilmektedir (Şekil 1.2).

Şekil 1.2: Nesne-eylem uyumu

Chomsky (2000, 2004) gösterici-baş ilişkisi ve uyum yapılarından vazgeçmeyi önermektedir. Buna göre uyum temel olarak, sondanın c-buyurma içindeki sonda olarak anılan bir α ögesi ile hedef olarak anılan β ögesi arasında ilişki kuran bir işlem olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, kontrolör (Özne İsim Öbeği (İÖ)) hedef olmakta ve eylem sonda olarak adlandırılmaktadır. Zaman ise uyum özne öbeğinin özne- eylem uyumundan ve eylem öbeğinin içindeki e ise nesne-eylem uyumundan sorumlu kategori olarak değerlendirilmektedir. Bu ilişki α 'nın k- buyurma alanındaki β ile eşleşmesiyle gerçekleşmektedir. Hedef ve sonda arasında gözlemlenen uyumda sonda üzerindeki yorumlanamaz özellikler hedefteki yorumlanabilir özelliklerle eşleşmektedir. Değer yüklü hale gelen özellikler, sözdizimsel sunum arayüzünde okunabilir hale gelecektir. Buna göre, yorumlanamaz özelliklerin karşılığı olan yorumlanabilir özelliklerle eşleşmesi gerekmektedir (Aygüneş, 2013). Eğer bahsedildiği gibi bir eşleşme gerçekleşmezse dilbilgisel olmayan tümcelerin ortaya çıktığı savunulmaktadır. Uyumla ilgili bir diğer değinilmesi gereken özellik ise uzun mesafeli uyumdur. Uyumla ilgili yapılan çalışmalarda uyum her ne kadar yerel bir sözdizimsel süreç olarak değerlendirilse de özellikle artgönderimsel-öncül ilişkisi uzun mesafe uyumu hakkında bilgi vermektedir. Yine ana tümce ve içe yerleşik tümce arasında da uzun mesafe ilişkisi vardır.

Öte yandan, uyumla ilgili bazı sınırlılıklardan bahsetmek mümkündür. Çoğu dilde, eylemin kullanılmasında uyum olmamasından bahsetmek olasıdır. Bu durumlarda, eylemin sağladığı bilgi ve diğer ögeler arasında bir ilişki olmadığı savunulmaktadır. Çince gibi neredeyse hiç biçimbilgisi olmayan bir dilde uyum göstermeyebildiği gibi oldukça zengin türevsel biçimbilim ve biçimbilimsel durum gösteren Malayalam (Kerala, Güneybatı Hindistan'da konuşulan bir Dravid dili) de yine herhangi bir uyum ilişkisi göstermemektedir (Wunderlich D., 2015). Dahası,

uyumun kullanım kapsamında da farklılıklar göstermektedir. Kişi, sayı ve cinsiyet arasındaki ayrım ile çekimsel süreçlerinde gözlemlenen farklılıkların yanında bağlamsal bilgi de uyumsal süreçleri eklemektedir. Örneğin; Kürtçe’de çoğulluk eylem üzerinde kodlanırken Gürcüce’de özne +canlılık gösterdiğinde eylem çoğul işaretlenmektedir.

Çalışmanın bir sonraki kısmında bu çalışmanın odak noktası olan durum özellikleri durum özellikleri hakkında bilgi verilecektir. Sonrasında uyum-durum ilişkisi hakkında alanyazında yer alan açıklamalara yer verilecektir.

1.3. DURUM ÖZELLİKLERİ

Çekimsel biçimbilimsel öğelerden biri olan durum özellikleri bağımlı biçimbirimlerdir ve tümce içinde kullanıldıklarında tek başlarına bir anlamları yoktur. Eklendikleri sözcüğe veya bağımsız biçimbirime göre anlamsal ve dilbilgisel açıdan bulundukları yapıyı etkilemektedirler. Durum özellikleri, bir tümcenin temel öğelerinin (özne, nesne gibi) bir biçimbirim yardımıyla dilbilgisel işlevlerin açık bir şekilde ifade edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Spencer ve Zwicky, 1998). Bu nedenle, bu dilsel özellik benzersiz derecede çok boyutluluk ile karakterize edilmektedir. Kısaca, biçimbilimsel durum özellikleri eklendikleri kelimelerle bağımlı ilişkiler kuran çekimsel bir sistemi ifade etmektedir (Blake, 2015). Tipik olarak durum özellikleri, tümce içinde bir ismin eylem, edat ve diğer bir isimle olan ilişkisini göstermektedir. Aşağıdaki Türkçe tümceyi düşünün:

1. Ali dün akşam yemek-i ye-di.

Ali-YAL dün akşam yemek-BEL ye-GEÇ.

Örnekte görüldüğü üzere Türkçede durum özellikleri kelimelere farklı anlamlar yüklemektedir. Verilen örnekte ilk kelime ‘Ali’ yalın durumda kullanılmış ve açık bir durum özelliği (ek kullanılmaması) görülmemektedir. Türkçede özne genellikle yalın durum özelliği ile kullanılmakta ve tümcedeki belirtili nesneyi ise belirtme durum özelliği ‘-(y)l’ alan ‘yemek-i’ tanımlamaktadır (Blake, 2015).

Geleneksel durum kavramı Eski Yunanca ve Latin dillerine dayanmaktadır. Latince ve Eski Yunanca dillerindeki durum özelliklerini işlevleri, Türkçe gibi diğer dillerde durum özellikleri açısından bir model olmaları bakımından önemlidir. Latince, yalın durum özneyi ve belirtme durumu belirtili nesneyi işaret etmektedir (Emonds, 2014). ‘Vermek, inanmak, zararlı olmak, yardım etmek vb.’ gibi eylemlerde kullanılan bulunma durum özelliği belirtisiz nesneyi ifade ederken tamlayan durumu ise özellikle sahiplik ilişkisi açısından isim öbekleri arasındaki bağımlılığı ifade

ederken kullanılmaktadır (Fillmore, 1968). Bulunma, ayrılma, araç durumu da kaynak, yer ve araç kavramlarını ifade etmek için tümcede kullanılmaktadır (Blake, 2015).

Durum özellikleri, belirli bir alanda yaptıkları ayrımın türü açısından da farklılık göstermektedir. Durum özellikleri, çoğunlukla eylemi sonda olan ve serbest sözcük dizilişine izin veren Türkçe, Rusça, Baskça, Japonca, Fince, Almanca gibi dillerde tümcedeki öğelerin rolleri hakkında bilgi vermek için kullanılmaktadır. Özellikle sözcük dizilişi geçerli bir ipucu olmadığında, tümcedeki argümanların sözdizimsel işlevini ve anlambilimsel rolünü belirlemek için durum özelliklerini doğru bir şekilde işlemek gerekmektedir (Díaz B., 2011). Latince gibi birçok dilde özne veya nesne durumunu belirtirken belli bir durum özelliğinden bahsetmek mümkünken Baskça, Kuzeydoğu Kafkas dilleri ve birçok Avustralya dilinin de dahil olduğu bazı dillerde geçişli eylemin öznesinde özgeçişli durum özelliği ve geçişsiz eylemin özne ve belirtili nesne konumlarında yalın durum özelliği kullanılmaktadır (Santesteban, Pickering, ve Branigan, 2013). Kısaca, kullanılan durum özellikleri diller arası farklılık gösterebilmekte ve bu, durum özellikleri hakkında genel bir yargıya varılmasını zorlaştırmaktadır.

Durum özelliklerinin gözlemlenen bir diğer önemli dilbilgisel rolü ise eklendikleri sözcükleri ve tümceyi sözdizimsel ve anlambilimsel açıdan etkilemesidir (Butt, 2006; Liao, 2015). Tümce içerisinde yer alan sözcükler ve sözcük öbekleri arasındaki ilişki hakkında bilgi vermektedir. Durum özellikleri, sözdizimsel bir durumun ifade ettiği sözdizimsel ilişkinin dışında yer alan anlamsal bir ilişkiyi de kodlamaktadır. Eklendikleri sözcüklerin ögesel rolünün yanında kılıcı, araç, yer vb. gibi anlamsal rolü hakkında bilgi vermektedir. Diğer bir ifadeyle, durum özellikleri sözdizimsel, biçimbilimsel (çekimsel) ve anlambilimsel süreçlerin hepsi ile ilişkilendirilmektedir. Frisch ve Schlesewsky (2005) çalışmalarında kullandıkları iki Almanca örneğe bakıldığında durum özelliklerin sözdizimin ve anlambilim üzerinde etkisi açık bir şekilde görülmektedir:

2. a. Der Dichter besuchte den Maler.
Şair-YAL ziyaret et-PAST ressam-BEL.
“Şair ressam-ı ziyaret et-ti.”
- b. Den Dichter besuchte der Maler.
Şair-BEL ziyaret et- PAST ressam-YAL
“Ressam şair-i ziyaret et-ti.”

Bu iki örnekte görüldüğü üzere Almancada yalın durum özelliği özneyi; belirtme durum özelliği belirtili nesneyi belirtmek için kullanılmaktadır (Friederici ve Frisch, 2000). Yukarıdaki örneklerle de gözlemlendiği üzere kullanılan sözcükler aynı ve sözcüklerinin diziliş sırası aynı olsa da kullanılan durum özellikleri tümcenin anlamını belirlemede etken olmaktadır. Bu çalışma, Almancada durum eklerinin tümcenin öğelerinin dilbilgisel işlevini (özne- nesne) belirlemede önemli bir etken olduğu ortaya koymaktadır.

Türkçe açısından bakıldığında ise Türkçe, her bir çekim ekinin bir boyuta karşılık geldiği ve hem eylem hem de isim öbeklerindeki çekimlerin birleştirilerek çok boyutlu bir paradigmanın oluşturabildiği sondan eklemeli bir dildir (Lewis, 2000). Özellikle isimlerde kullanılan durum kategorileri ünlü uyumu ve ünsüz benzeşmesinin neden olduğu farklı altbiçimbirimlerle koşullandırılabilir (Göksel ve Kerslake, 2005; Benus, 2009). Bu nedenle, yukarıdaki örneklerde de gözlemlendiği üzere kullanılan durum özellikleri eklendikleri kelime ile sesbilimsel açıdan uyum göstermektedir. Bu çalışmanın konusu olan Türkçenin sözdizimsel karakteristik özelliği ise özne-nesne- yüklem şeklindedir (Erguvanlı, 1984). Bir tümcenin sözdizimsel işlevinin büyük ölçüde öğelerinin sırasına göre belirlendiği İngilizceden farklı olarak, Türkçe, sözcük sırasının nispeten esnek olduğu ve dolayısıyla biçimbilimin dilbilgisel ilişkilerinin temel belirticisi olduğu bir dildir (Karataş, 2019). Diğer bir ifadeyle, çalkalamaya izin veren bir dil olduğu için farklı tümce yapıları görmek mümkündür. Çalışmada temel sözdizimsel sıralamaya yani ÖNE (özne- nesne- yüklem) dayanarak tümceler değerlendirilmiştir.

Türkçe biçimbilimsel açıdan yalın, belirtme, tamlayan, yönelme, ayrılma ve bulunma olmak üzere 6 durum özelliğinden bahsetmek mümkündür. Ancak, Türkçede en az dokuz durumdan (yalın, belirtme, yönelme, kalma, çıkma, tamlayan, araç, yön gösterme, eşitlik) söz etmek gerektiğini savunan görüşler de vardır (Yüceol Özezen, 2007). Ancak bu çalışmada genel geçer olarak kabul edilen altı durum özelliğinden yalın, belirtme, tamlayan ve bulunma durum özellikleri üzerinde durulmaktadır. Temel işlevleri aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir (Kornfilt, 1997; Göksel ve Kerslake, 2005) (Bu çalışmada ilgilenilen durum özellikleri koyu renkle gösterilmiştir):

1. Yalın: özne

Hasan uyan-di.

Hasan uyan- GEÇ

2. Belirtme: + belirtili nesne

Ali Hasan-i gör-dü.

Ali Hasan- BEL gör- GEÇ

3. Tamlayan: sahiplik

Hasan-in kitab-i

Hasan- TAM kitap- BEL

4. Yönelme: yön, amaç, - belirtili nesne

Ali kitab-i Hasan-a ver-di.

Ali kitap- BEL Hasan- YÖN ver- GEÇ.

5. Çıkma: kaynak

Hasan Ankara-dan gel-di.

Hasan Ankara- ÇIK gel-GEÇ.

6. Bulunma: yer

kitap masa-da. (Papadopoulou D., v.d., 2011)

Türkçede ana tümcenin öznesi yalın durum özelliği ile işaretlenirken iç tümcenin öznesi ve isim tamlamalarında tamlayan rolünde tamlayan durum özelliği kullanılmaktadır (Aygen, 2007; Bakırlı ve Ercan, 2010). + Belirtili nesneyi belirtme durumu işaret ederken – belirtili nesneyi yönelme durumu göstermektedir (Von Heusinger ve Kornfilt, 2005). Görüldüğü üzere Türkçe zengin ve karmaşık bir durum sistemine sahip olmasına rağmen anadili konuşurları tarafından erken yaşlarda durum özellikleri edinilmektedir (Aksu-Koç ve Slobin, 1985). Yapılan araştırmalar durum özelliklerinin hepsinin 23 aylık olana kadar tek dilli Türk çocukları tarafından kullanılabildiğini göstermektedir (Sofu, 1989; Topbaş, Maviş, ve Başal, 1996). Ancak alanyazında yer alan çalışmalar genellikle durum özelliklerinde kullanımında yapılan hatalara odaklanmakta ve durum özelliklerinin işleme süreci üzerinde çok az çalışma yer almaktadır. Bu nedenle durum özelliklerinin biçim-sözdizimsel boyutu ihmal edilen bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

1.4. UYUM-DURUM İLİŞKİSİ

Uyum ve durum özellikleri arasında işleme sürecinde gözlemlenen etkileşim ise bir madalyonun iki yüzünü temsil etmektedir. Yalın-belirtme durumu işaretli dillerde tümce içerisinde eylem bir ögeyle uyum gösterdiğinde bu öge çoğunlukla özne konumunda yer almaktadır ve yalın durum ile işaretlenmektedir. Ancak Baskça gibi özgeçişli durum işaretlemesinin gözlemlendiği dillerde ise eylem uyumu, özne ve nesne konumlarıyla özgeçişlilik durumu-yalın durum işaretlemesini mümkün olmaktadır ve eylem, nesne ile uyum göstermektedir (Wunderlich D., 2015).

Öte yandan, Hintçede farklı bileşenler devreye girmektedir. Özne bitmişlik görünüşü içerdiği durumlarda özgeçişli durumla işaretlenirken nesne sadece insan ve belirtili özellikleri içerdiğinde belirtme durumu ile işaretlenmektedir. Bitmemişlik görünüşü içeren durumlarda ise özne yalın durumla işaretlenirken nesne yalın veya belirtme durumu ile işaretlenmektedir. Hintçede gözlemlenen bu durum özgeçişli-belirtme durumu işaretli yapılarda uyum olmadığını önermektedir. Öte yandan, diğer Hint-İran dilleri üzerine yapılan incelemelerde tam tersi sonuçlar elde edilmiştir (Deo ve Sharma, 2006; Patel, 2007). Bu nedenle tüm dillere genellenebilir bir uyum-durum ilişkisinden bahsetmek mümkün değildir.

Wunderlich (2005), uyum-durum ilişkisi için farklı korelasyonlardan bahsedilmesini gerektiğini önermektedir ve sonda baş ve hedef arasındaki bilgiler uyumluysa uyum ilişkisinden bahsetmenin olası olduğunu savunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, uyumun gerçekleşebilmesi için özel bir sözdizimsel yapıdan ziyade sözdizimsel-anlambilimsel süreçlerin dahil edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Baş-Sürümlü Öbek Yapısal Dilbilgisi (BÖYD) (Pollard ve Sag, 1994) ve Sözcüksel Ayırıştırma Dilbilgisi (SAD) (Wunderlich, 1994) kuramlarında da sözdizimsel-anlambilimsel süreçlerin önemi vurgulanmaktadır. BÖYD, dili açıklamada tümceyi değil, sözcüğü baz almakta ve dizim (içeriğin bir parçası olarak) ile anlam bir arada ele alınırken SAD'da ise sözcüklerin teta rollerinin önemi vurgulanmaktadır.

Minimalist Program (Chomsky, 1995)'da ise daha önce bahsedildiği gibi sonda baş-hedef ilişkisinin önemi vurgulanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, özne-eylem arasında bir uyum olduğundan bahsetmek mümkünken nesne-eylem arasında gözlemlenen etkileşim eylem öbeği içerisinde gerçekleşmektedir. Bu durum da eylemsel bilginin nesne durumunu belirlemede etken olduğunu ortaya koyarken özne durumunda ise uyumdan bahsetmek gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, kullanılan eyleme göre nesne durumu değişirken özne durumunda bir değişiklik söz konusu değildir.

Baker (2013) ise uyum-durum ilişkisini incelediği çalışmasında uyumun yakın bir isim öbeğinin özellikleriyle belirlenen eylem üzerindeki biçimbilim olduğunu ve durumun yakın bir eylemin özellikleriyle belirlenen bir isim öbeği üzerindeki biçimbilim olduğunu öne sürmektedir. Bu durum, eylemsel uyumun durum özellikleri üzerinde etkisini ortaya koymaktadır ve bu çalışmanın konusu olan durum özelliklerinin işlemlenme sürecinde eylemin ve dilbilgisel uyumun etken faktörler oldukları hakkında bilgi vermektedir.

Durum özelliklerinin işlenmesine yer vermeden önce ikinci dil edinim süreci ve bu alanda öne sürülen teorilerle ilgili bilgi verilecektir. İkinci dil edinim süreci alanyazında son yıllarda ilgi gören ve üzerinde çalışılan konulardan biridir. Bu nedenle, ikinci dil edinim sürecinde durum özelliklerinin rolüne değinmeden önce farklı yaklaşımlar ve teorilerden bahsetmek gerekmektedir.

1.5. İKİNCİ DİL EDİNİMİ

Dil, sınırlı sayıda sözcüklerden oluşmasının yanında bu sözcüklerle sınırsız sayıda dilbilgisel veya dilbilgisel olmayan tümce yapılarına izin vermektedir. Dil ediniminde ise konuşurlar sınırlı sayıda tümce yapılarına maruz kalsalar da bu sınırlı yapıdaki tümcelerden dilbilgisel yapılar hakkında çıkarımda bulunabilmektedir. İkinci dil edinimi teorilerinin temel amacı da bir dili zaten bilen insanların ikinci bir dili nasıl edindiğine ışık tutmaktır. İkinci dil edinimi dilbilim, sosyodilbilim, psikoloji, sinirbilimsel ve eğitim gibi çeşitli alanları da kapsadığından disiplinler arası bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci dil edinimi alanında yapılan ilk çalışmalara bakıldığında edinici hatalarına odaklanıldığı görülmektedir. Ancak alanda yapılan çalışmaların artmasıyla birlikte edinim süreci de çalışılmaya başlanmıştır.

İkinci dil edinimi ile ilgili ilk değinilmesi gereken teori Evrensel Dilbilimdir. Chomsky, Evrensen Dilbilgisi kuramı ile doğuştan gelen ve tüm dillerde birtakım özelliklerin ortak olduğunu savunmaktadır (Cook ve Newson, 2007). Davranışçı kurama da karşı çıkarak dil ediniminin uyaran-tepki ilişkisinden ziyade girdi yetersizliğine rağmen konuşurların daha önce görmedikleri tümceler oluşturabildikleri ve yine görmedikleri yapıların dilbilgiselliğini sorgulayabildikleri bir süreç olduğu savunulmaktadır. Diğer bir ifadeyle, insan dili sınırlı sayıda sözcükle sınırsız sayıda tümce üretmeye imkân tanımaktadır (Cook ve Newson, 2007). Chomsky bu iddiasını desteklemek için dil edinim aygıtından, bir çeşit dil şablonu, bahsetme ve bu aygıtın uyaranları dil girdisine eklediğini savunmaktadır.

İkinci dil edinimi ile ilgili bahsedilmesi gereken Krashen'in teorisidir. Krashen ikinci dil edinimi ile ilgili teorisinde beş hipotezde bulunmaktadır. Bunlardan ilki doğal dil edinim-bilinçli dil öğrenme hipotezidir. Doğal dil edinimi ile anadil konuşurlarına benzer bir edinim sürecinin ve anlamlı iletişimin önemi vurgulanırken bilinçli dil edinimi ile dilbilgisi kuralları gibi bilinçli süreçleri kapsamaktadır (Krashen, 1988). Monitör Hipotezinde ise monitör (editör), bilinçli dil öğrenmenin pratik sonucu olarak değerlendirilmekte ve ikinci dil öğrencisi yeterli zamanı olduğunda, biçimin doğruluğuna odaklanma ve kuralların bilinmesi durumu varsa monitör planlama,

düzenleme ve düzeltme işlevlerini yerine getirmektedir (Schütz, 2019). Doğal Düzen Hipotezi ise dilbilgisel yapıların ediniminde doğal bir düzen olduğuna dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bazı dilbilgisel özellikler daha erken, diğerleri daha geç kazanılmaktadır. Bir diğer hipotez ise Anlaşılabilir Girdi Hipotezidir. Bu hipoteze göre, konuşurlar mevcut dil yeterliliğinin bir adım ötesinde anlaşılabilir girdi (i+1) aldığı anda doğal düzene göre gelişmektedir (Krashen, 1987). Ancak her öğrenci aynı yeterlilik düzeyinde olmadığından her öğrenciye ayrı ayrı i+1 anlaşılabilir girdinin sağlanması gerektiği eklenmektedir. Krashen'ın son hipotezi ise Duygusal Filtre Hipotezidir. Motivasyonu yüksek, kendine güvenen ve kaygı düzeyi düşük D2 konuşurlarının ikinci dil edinim sürecinin daha başarılı olduğu önerilmektedir (Schütz, 2019).

Krashen'ın Girdi Hipotezine benzer şekilde Long'un Etkileşim Hipotezinde anlaşılabilir girdinin önemi vurgulanmakta ve etkileşimde ikinci dilin kullanılmasının önemi vurgulanmaktadır. Karşılıklı etkileşim yoluyla konuşurlar dil hakkında daha fazla bilgiye ve yanlışlarını düzeltme fırsatına sahip olduğu önerilmektedir. Swan (1985) ise Anlaşılabilir Çıktı Hipotezinde anlaşılabilir çıktının da anlaşılabilir girdi kadar önemli olduğunu savunmakta ve girdinin daha etkili işlenmesine rol açtığını savunmaktadır.

Kritik Dönem Hipotezinde, Lenneberg (1967) dil ediniminde kritik bir yaş aralığı (2-13 yaş aralığı) olduğunu savunmaktadır. D2 alanında yapılan çalışmalarla bu görüş daha da genişletilmiş ve dile maruz kalma yaşı ile ikinci dil yeterliliği arasında bir ilişki olduğu öne sürülmektedir. Bu hipotezle, dile erken veya geç yaşlarda maruz kalındığında farklı nörobilişsel mekanizmaların etkili olduğu iddia edilmektedir. Kritik dönem hipotezinin aksini savunan çalışmalarda ise birinci dil geçmişi, sosyalleşme ve motivasyon gibi etkenlerin de bu süreci etkilediği savunulmaktadır. Benzer şekilde, D2 edinme yaşından ziyade dil yeterliliğinin bilişsel süreçleri etkilediği ve geç dil edincilerinin bile anadili konuşurlarına benzer dilsel gelişim gösterebileceği vurgulanmaktadır (Friederici, 2002).

İkinci dil edinimi ile ilgili öne sürülen bir diğer teoride ise sosyokültürel bağların önemi vurgulanmaktadır. Vygotsky'nin çalışmalarına dayandırılan Sosyokültürel Teori ile dil konuşurlarının içinde bulunduğu çeşitli sosyal, tarihsel ve kültürel bağlamlarının ve yakın çevrelerinin dil edinimi üzerinde etkisi olduğunu savunmaktadır. Larsen-Freeman (2002) ise dil ediniminde öğretici, öğrenen, dil ve bağlam kavramlarının etkileşimini vurgulamaktadır. Bu bağlamda sosyokültürel teoriyi diğer teorilerden farklı kılan, ikinci öğrenme kazanımının evrensel bir süreç olmadığını savunmasıdır.

Aksine, öğrencileri başkalarıyla ve aynı zamanda çevrenin kültürü ile etkileşime girerek aktif katılımcılar olarak görür. Etkileşimin önemini vurgulayan Rekabet Modelinde ise iletişimin dillerarası tümce işleme ve dil edinimini süreçlerini kapsayan bir rebabeti işaret ettiği vurgulanmaktadır (MacWhinney ve Bates, 1989).

Yukarıda bahsedilen teorilerde de gözlemlendiği üzere ikinci dil edinim sürecinde birçok değişkenden bahsetmek mümkündür. İkinci dil edinimi sürecinde anadili, dil yeterliliği, yaş, sosyokültürel çevre vb. etkili olduğu savunulmaktadır. Bu nedenle, durum özelliklerinin edinim sürecinde de benzer etkenlerden bahsetmek olasıdır. Durum özelliklerinin işleme sürecinin incelendiği bu çalışmada da bu etkenler dikkate alınarak ikinci dilde durum özelliklerinin işlenmesi incelenecektir.

1.6. DURUM ÖZELLİKLERİNİN İŞLENMESİ

Dili anlamlandırma süreci her ne kadar hızlı ve zahmetsiz süreç olsa da esasen bir takım karmaşık işleme süreçlerini barındırmaktadır. Sözcükler ve tümcelerin nasıl işlendiği konusu hala soru işaretleri uyandırmaktadır. Dil kullanıcıları, sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu sözcük öbeklerini ve tümceleri belli kurallara göre işlemlemektedir (Bornkessel-Schlesewsky ve Schlewsky, 2009). Yine de birinci ve ikinci dil kullanıcılarının diğer sözdizimsel ve anlambilimsel bilgi türlerinin yanında durum özellikleri ile ilgili bilgileri nasıl işledikleri henüz bilinmemektedir. Bu çalışmanın incelediği dil olan Türkçede kullanılan durum özellikleri hakkında yapılan çalışmalar yetersizdir ve Türkçe durum özelliklerinin işlenmesi hakkında çok az şey bilinmektedir. Ancak durum özelliklerinin ve çekimsel süreçlerin işlenmesinin tek biçimbirimli sözcüklere göre daha fazla işleme yükü oluşturduğu yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmaktadır (Lehtonen ve Laine, 2003). Bu durum, durum özelliklerinin işleme sürecinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır ve bu çalışma da işleme yükünü ve etken faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır.

Mevcut çalışmanın ve bulguların ayrıntılarını açıklamadan önce, durum özelliklerini işleme süreciyle ilgili alanyazında yer alan çalışmalara yer vereceğiz. Alanyazındaki çalışmaları özne ve nesne durum özellikleri açısından değerlendireceğiz. Alanyazında yer alan çalışmalar hakkında bilgi verildikten sonra Türkçedeki durum özellikleri dört soru ekseninde ele alınacaktır: “Türkçede durum eklerinin işlenmesinde anadili konuşurları ve ikinci dil konuşurları arasında farklılık var mıdır, özne ve nesne konumunda kullanılan durum özelliklerinin işleme süreçleri arasında farklılık var mıdır, Türkçede durum özelliklerinin işleme sürecinde eylemin etkisinden bahsetmek mümkün müdür ve nesnenin + belirtili ve –

belirtili durumda kullanılması işlemlenme süreci açısından farklılık yaratmakta mıdır?”.

1.6.1. Özne ve Nesne Durum Özellikleri İşlemlenmesi

Sözcük öğrenmenin bir kısmını sözcüklerin biçimbilimsel yapısının kazanılması oluşturduğundan durum özelliklerinin edinim süreci son yıllarda büyük ilgi görmektedir. Özellikle tek biçimbirimli sözcüklere göre durum özellikleri ile çekimlenen sözcüklerin işleme sürecindeki farklılıklar durum özelliklerinin işleme sürecine etkisini ortaya koymaktadır (Lehtonen ve Laine, 2003). Yine de anadil ve ikinci dil kullanıcılarının durum özellikleri ile ilgili biçimbilimsel, biçimsözdizimsel, sözdizimsel ve anlambilimsel bilgileri nasıl işledikleri henüz bilinmemektedir. Bu amaçla, alanyazında durum özelliklerinin dilbilgisel ve dilbilgisel olmayan şekilde kullanıldığı paradigmlar, farklı durum özelliklerinin işlemlenme süreçlerini belirleme fırsatı sunmaktadır. Alanyazında, durum özelliklerinin sözdizimsel, biçimsözdizimsel ve anlambilimsel süreçler üzerindeki etkisini inceleyen birçok çalışma yer almaktadır (Frisch ve Schlesewsk, 2005; Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018; Bornkessel I., v.d., 2004; Mueller J.L, v.d., 2005; Mueller, Hirotani, ve Friederici, 2008; Yang ve Bergen, 2007; Cho S., v.d., 2002).

Durum özelliklerinin işleme sürecine etkisi Polonyaca, Estonca ve Fince üzerine yapılan diller arası çalışmada da değerlendirilmektedir (Granlund S., v.d., 2019). Çalışmada, yüzey biçimi sıklığı ve sesbilimsel komşuluk yoğunluğu¹ esas alınarak alanyazında öne sürülen hangi ana etkilerin ve etkileşimlerin diller arasında geçerli olacağını ve hangilerinin diller arası farklılıkları temsil ettiğini belirlemek amaçlanmaktadır. Beş Polonyaca ve altı Fince- Estonca durum özelliklerini (Asbury, 2006) incelendiği çalışmada elde edilen veriler, Polonyaca ve Estonca için yüzey biçimi sıklığının etkilerini ve üç dilin tümü için sınıf temelli bir fonolojik komşuluk yoğunluğunu göstermektedir. Bu üç dili keşfetmeye yönelik olan analiz hem ana etkileri hem de öngörülen etkileşimi ortaya çıkarmıştır; öyle ki, sesbilimsel komşuluk yoğunluğunun etkisi daha düşük yüzey biçim sıklığına sahip formlar için daha büyük olmuştur (Granlund S., v.d., 2019). Diğer bir ifadeyle, benzer sesbirimi içeren sözcüklerin etkisi düşük tekrar sıklığı gösteren biçimler için daha fark edilebilir olmuştur.

¹ Yüzey biçim sıklığı: Dil kullanımını yansıtmak için kullanılmakta ve sözcüklerin tekrar sıklığını ifade etmektedir (Endress ve Hauser, 2011).

Sesbilimsel komşuluk yoğunluğu: Hedef sözcükten tek bir sesbirimi ile farklılık gösteren sözcüklerin sayısını ifade etmektedir (Munson ve Solomon, 2004).

Yukarıdaki çalışmada da gözlemlendiği üzere durum özellikleri işleme sürecinde etkin rol oynamaktadır. Durum özellikleri ile ilgili ilk değinilmesi gereken konulardan biri özne-nesne konumlarında kullanılan durum özelliklerinin işleme sürecindeki etkisidir. Matthias Schleewsky ve Stefan Frisch (2003) yaptıkları bir çalışmada Almancada durum özelliklerin diğer biçimbilimsel özelliklerden farklı işlemlendiği savunmaktadırlar. Bu amaçla, çalışmada yalın durumun işlenmesi incelenmek istenmekte ve hem özne hem de nesnenin özdeş olarak yalın, belirtme ve yönelme durumunda kullanıldığı dilbilgisel olmayan tümce yapılarına yer verilmiştir. Çalışma sonucunda, özdeş durum özelliklerinin (yal- yal, bel- bel, yön- yön) kullanıldığı tümceler arasında farklılık gözlemlenmiş ve katılımcıların yal- yal durum işaretli tümceleri diğerlerine göre daha dilbilgisel olarak değerlendirdiği gözlemlenmiştir. Yanıt süreleri analiz edildiğinde ise katılımcıların yal- yal tümcelerde daha fazla hata yapmakla kalmayıp diğer iki koşula kıyasla karar vermeleri için daha fazla zamana ihtiyaç duydukları gözlemlenmektedir. Yalın durumda gözlemlenen bu işleme farklılığın hem özne hem de nesne konumunda kullanılması beklenen, varsayılan, durum olmasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Schleewsky ve Frisch, 2003).

Stefan Frisch ve Matthias Schleewsky (2005)'in Almancada özne ve nesne konumundaki durum özelliklerin işleme sürecini incelediği bir diğer Olaya İlişkin Beyin Potansiyelleri (OİP) çalışmasında, bir önceki çalışmada yer alan durum özellikleri iki farklı deneyde incelenmektedir: İlk deneyde yal- yal (özne durumu) ve yön- yön (- belirtili nesne durumu) durumu çekimli ve ikinci deneyde yal- yal ve bel- bel (+ belirtili nesne durumu) çekimli dilbilgisel olmayan tümcelere yer verilmiştir. Her iki deney sonucunda sözcüksel- anlamsal süreçleri yansıtan N400 ve sözdizimsel bozukluklarda ortaya çıkan P600 örüntüsünün oluştuğu belirtilmektedir (Frisch ve Schleewsky, 2005). Ancak, yapılan ilk deney sonucunda, yön- yön durumu çekimli yapılarda daha geniş P600 örüntüsü gözlemlenmiş ve bu durumun, sözdizimsel açıdan dilbilgisel olmayan yapıların yönelme durum çekimli yapılarda daha belirgin olduğu savunulmaktadır. İkinci deney sonucunda ise bel- bel durumu çekimli yapılarda yal- yal durumu çekimli yapılara göre daha güçlü N400 örüntüsü oluşturduğu gözlemlenmekte ve bu, daha ciddi anlambilimsel- tematik entegrasyon problemlerini işaret ettiği ifade edilmektedir. Özdeş durum çekimli yapılarda gözlemlenen bu farklılığın özne ve nesne arasında hiyerarşik (tematik) sıralama kurma olasılığından kaynaklandığı ve eğer yüklem bir ögesi nedensel olarak

etkilenirse (etkilenen konumunda), yüklem in ister istemez başka bir ögeyi etkileyen (kılıcı) olarak seçmekte olduğu öne sürülmektedir (Primus, 1999). Stefan Frisch ve Matthias Schlesewsky (2005), bu durumu bağımlılık açısından değerlendirmekte ve Almancada yalın ve yönelme durumlarının + bağımlı /- bağımlı (kılıcı/etkilenen) olabildiğini fakat belirtme durumunun + bağımlı (etkilenen) olduğu sonucuna varmaktadır. Her iki çalışmanın da ortaya koyduğu sonuçlar, durum özelliklerinin tümcenin tematik ve sözdizimsel süreçleri arasındaki çok boyutlu bir etkileşimden kaynaklanan rolü üstlendiğini desteklemektedir. Yalın durum, her iki boyutta da işaretlenmemiş ve bu nedenle de dilbilgisel olmayan yapılara en kolay entegre edilebilecek bir yapıya sahipken, yönelme durumu sözdizimsel olarak ve belirtme durumu tematik olarak işaretlenmektedir (Frisch ve Schlesewsky, 2005). Bu nedenle hem davranışsal hem de nörobilişsel bulguların bütünleştirici görünümü, durum özelliklerinin dil işlemlerindeki rolü üzerine çok boyutlu bir perspektifi gerekli kılmaktadır.

Almancada belirtme durumu üzerine elde edilen verilerin aksini savunan Moğolca üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise yan tümcenin belirtme durum işareti alan öznesi incelenmektedir (Von Heusinger, Klein, ve Guntsetseg, 2011). Moğolca yan tümcenin öznesi belirtme veya yalın durumla işaretlenmektedir ve bu durumun ayrımsal özne işaretlemesinden kaynaklandığı öne sürülmektedir. Moğolcada görülen ayrımsal durum işaretlemesinin nedeni olarak yan tümce ve ana tümcenin öznelerin yakın konumda olması, yan tümcenin öznesinin gördergeselliği ve yan tümcenin öznesinin ana tümcenin nesnesi konumuna yükseltilmesi gösterilmektedir (De Hoop ve De Swart, 2008; Klein, Guntsetseg, ve Von Heusinger, 2008). Yapılan incelemeler sonucunda yan tümcenin öznesinin ana tümcenin öznesini hemen takip ettiği ve yüksek göndergesellik içerdiği durumlarda, belirtme durumu işaretli yan tümce öznelerin yalın durumlu olanlara göre işlemlenmesinin daha kolay olduğu gözlemlenmiştir. Bunun anlamı, belirtme durumu ana tümcenin öznesinden yan tümcenin öznesini biçimbilimsel olarak ayırt etme imkânı sağlamakta ve belirtme durumu yalnızca bir tümce içindeki argümanları değil, aynı zamanda tümce sınırları dışındaki argümanları da ayırt etmek için kullanılmaktadır (Von Heusinger, Klein, ve Guntsetseg, 2011).

Altay dillerine özne durumu açısından benzer özellik gösteren Polinezya dilleri (Niuean ve Maori) üzerine yapılan çalışmada ilgi yan tümcelerindeki tamlayan özne durumu incelenmektedir (Herd, Macdonald, ve Massam, 2011). Çalışmada,

sözdizimsel açıdan tamlayan durumunun yan tümcenin dışında belirlendiği vurgulanmaktadır. Sözdizimsel sözcük dizilişine bakıldığında tamlayan durumunun belirleyici öbek içerisinde görevlendirildiği ve bu nedenle hem yan tümce hem de ana tümceyle birleşerek işlemlendiği öne sürülmektedir. Buna ek olarak, tamlayan durumunun teta rolünü² yan tümcenin yüklemine aldığı vurgulanmaktadır (Herd, Macdonald, ve Massam, 2011).

Minimalizm'deki (Chomsky N., 1995) son gelişmeler ışığında Hint- İran dil ailesinde yer alan Sinhala (Sri Lanka dili) üzerinde yapılan bir diğer çalışmada özne durumu sözdizimsel ve sözdizimsel yer değiştirme açısından incelenmektedir (Chou ve Hettiarachchi, 2016). Sinhala dilinde eylem, volitik ve involitik³ şeklinde sınıflandırılmakta ve farklı durum özellikleri ile ilişkilendirilmektedir. Volitik eylemlerde özne yalın durum, involitik eylemlerde özne belirtme, yönelme ve araç durumu ile işaretlenmektedir (Gair, 1990a; Inman, 1992). Yapılan incelemeler sonucunda, Sinhala dilinde yalın durumun TÖ (tümce öbeği) içerisinde yer aldığı ve T tarafından atanan yapısal bir durum olduğu ve bu nedenle volitik eylemin öznesinin belirtici-TÖ'ye hareketine neden olduğu öne sürülmektedir. Ayrıca Chomsky (1995)'nin önerdiği her TÖ tümcesinin bir özneye sahip olması gerekliliği prensibinin ve phi-özelliklerinin aksine Sinhala dilinde gözlemlenen A- hareketinin bu durumla alakası olmadığı ve durum özelliklerinin TÖ içindeki harekete neden olduğu iddia edilmektedir (Chou ve Hettiarachchi, 2016).

Özne-nesne konumlarında durum özelliklerinin işlenmesi etkileyen bir diğer faktör olarak canlılık ve belirliliğin önemini vurgulayan çalışmalar da alanyazında yer almaktadır. 200 dilin Ayrımsal Durum İşaretlemesi açısından incelendiği bir çalışmada, canlılık açısından özne konumunda kullanılan durum özellikleri incelenmektedir (Fauconnier, 2011). Ayrımsal Durum İşaretleme yaklaşımına göre öznenin yüksek belirginlik gösterdiği vurgulanırken nesnenin düşük belirginlik gösterdiği ve durum özelliklerin özne ve nesne arasındaki belirsizliği önlediği savunulmaktadır (Aissen, 2003). Çalışmada, Ayrımsal Durum İşaretlemesinde vurgulanan durumun aksine + canlılık gösteren nesnelerin özneye benzer özelliklere sahip olduğu ve – canlılık gösteren öznelere de bahsetmenin mümkün olduğu

² Teta rol: Eylemin sözdizimsel olarak gerektirdiği öge sayısını ifade etmek için kullanılmaktadır (Matyiku, 2012).

³ Volitiklik (İstek, irade): Dilbilimde, belirli bir tümcenin öznesinin (eylemi yapan, kılıcı) bir eylemi amaçlayıp amaçlamadığını ayırt etmek için kullanılan bir kavramdır. Belirli bir bağlamda öznenin göndergesinin eyleme ne ölçüde dahil olduğunu belirtmektedir. Basitçe, bir eylemin kasıtlı veya kasıtsız doğasıdır (Tournadre, 1991).

savunulmaktadır. 200 farklı dile ait canlılık ve durum özelliklerinin incelendiği çalışma sonucunda – canlılık gösteren öznenin “beklenmedik” bir durumu işaret ettiği çünkü bir eylemi teşvik etme veya etkilenen ortaya çıkarma etkisi olmadığı vurgulanmaktadır. Bu durumda ya – canlılık içeren kılıcı öznenin ortaya çıkması beklenmediğinden bu öznelerin önlenildiği veya kısıtlandığı ya da durum özelliklerini ile işaretlendiği savunulmaktadır. Ayrıca, anlamsal olarak özne rolünün nesne rolünden daha kısıtlı olduğunu ve hem özne hem de nesne için tek bir yaklaşımdan bahsetmenin mümkün olmadığı iddia edilmektedir (Fauconnier, 2011).

Çalkalanmış durum özelliklerinin nasıl işaretlendiği Ayrımsal Nesne İşaretlemesinin (Aissen, 2003) gözlemlendiği dillerden biri olan Çince üzerine yapılan bir çalışmada incelenmektedir (Yang ve Bergen, 2007). Aissen’e göre durum özellikleri kullanılan nesnelerin belirlilik ve canlılık açısından önem derecesini belirlemektedir. Çalışma sonucunda Çincede durum özelliklerinin canlılık ve insan özellikleri gösteren çalkalanmış nesnelerde kullanımının zorunlu olduğuna varılırken cansız nesnelerde durum özelliklerinin isteğe bağlı olduğu belirtilmiştir. Öte yandan, belirlilik açısından yapılan incelemelerde farklı sonuçlar elde edilmiştir. - belirtili ve özgül olmayan çalkalanmış nesnelerde durum özelliklerinin zorunlu olduğu ve + belirtili ve özgül çalkalanmış nesnelerde durum özelliklerinin isteğe bağlı olarak tümceden çıkartılabileceği gözlemlenmiştir. Bu farklılığın Çincede eylem önceki konumda kullanılan durum işaretli sözcüklerin belirli olmasından ve eylem sonrası konumda belirsiz olmasından kaynaklandığı öne sürülmektedir. Eylem öncesi konumda kullanılan sözcüklerin dilbilgisel görevinden bağımsız olarak belirlilik gösterdiğini savunmaktadırlar ve bu durum sözdizimsel süreçlerin etkisini ortaya koymaktadır (Yang ve Bergen, 2007).

Yukarıdaki çalışmalarda da gözlemlendiği üzere özne-nesne konumunda kullanılan durum özellikleri dil işleme sürecinde etkin rol oynamaktadır. Durum özelliklerinin işlenmesinde bir diğer etken ise sözcük dizilişi ve eylemdir. Alanyazında, sözcük dizilişinin ve eylemin sağladığı bilginin durum özelliklerinin işlenme sürecinde etkisini vurgulayan çalışmalar vardır (Cho S., v.d., 2002; Bornkessel I., v.d., 2004; Schlesewsky ve Bornkessel, 2006; Henry, Hopp, ve Jackson, 2017; Schipke, 2012).

Almancada sözcük dizilişinin ve durum özelliklerinin çocuklarda (3- 6 yaş) işlenme mekanizmasını inceleyen davranışsal ve OİP çalışmasında ise öznenin veya nesnenin başta kullanıldığı tümcelere ve özne ve nesnenin özdeş olarak yalın

durum ve belirtme durumu işaretli olduğu tümcelere yer verilmiştir (Schipke, 2012). Yetişkinler üzerinde yapılan davranışsal göz izleme deneyi sonucunda, temel sözcük dizilişi beklentisinden özne ilk tümcenin tercih edildiği, katılımcıların ilk sözcüğü gördükten sonra tematik rol görevlendirmesinde bulunduklarını ve tümceyi gözden geçirmeye ihtiyaç duymadıklarını göstermektedir. OİP deneyi sonuçlarında ise yetişkin katılımcılarda özne ilk durumla yalın- yalın durum işaretlemesi ve nesne ilk durumla belirtme- belirtme durum işaretlemesi karşılaştırıldığında LAN- P600 örüntüsü gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, dilbilgisel olmayan durum işaretlemesi yetişkin katılımcıların tematik roller ve sözcük dizilişinde iki fazlı yanıtlar vermesine neden olmuştur. Durum işaretlemesi fark etmeksizin ilk sözcüğün sözdizimsel bütünleşmesi eylem noktasında tamamlandığından özdeş durum işaretlemesinin ikinci ad öbeği üzerinde uyum görevlendirmesinde uyumsuzluğa neden olduğu ve LAN örüntüsünün ortaya çıktığı savunulmaktadır. Çocuk katılımcılarda davranışsal deney sonucunda 3 yaş grubunda temel biçimde olmayan sözcük dizilişine duyarlılık ve tümceyi işlemlerde sözcük dizilişi ipucundan yararlandıkları gözlemlenmiştir. 4-6 yaş grubunda ise sözcük dizilişine ve durum özelliklerine duyarlılık ve 6 yaş grubunda tematik rol belirlemede problem yaşasalar da durum işaretlemesinin sistematik bir şekilde gerçekleştiği gözlemlenmiştir. OİP deneyi sonucunda ise 6 yaşına kadar yetişkinler gibi sözdizimsel onarım ve ögesel beklentiler geliştiremediklerine ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle hem özne ilk hem de nesne ilk tümcelerde özne ilk sözcük dizilişi tercihi gözlemlenmektedir (Schipke, 2012).

Schipke (2012)'nin çalışmasına benzer şekilde Bornkessel ve diğerleri (2004) Almancada yan tümce yapılarında durum belirsizliklerini inceledikleri OİP çalışmasında yan tümcenin yönelme durumu çekimli sözcük ile başladığı özne- nesne belirsizliği içeren yapıların dilbilgiselliğine odaklanmıştır. Yapılan ilk deneyde belirtme ve yönelme durumu ile başlayan etken yapılar karşılaştırılmış ve belirtme durumlu etken yan tümcelerde P600 örüntüsü gözlemlenirken yönelme durumlu etken yan tümcelerde N400 örüntüsü gözlemlenmiştir. İkinci deneyde ise yönelme durumu çekimli ve nesnenin deneyimleyen rolünde kullanıldığı eylem içeren yan tümceler incelenmiş ve N400 örüntüsünün sözcük bilgisinden etkilendiği ve nesnenin deneyimlenen rolünde olduğu yan tümcelerde daha düşük N400 örüntüsü gözlemlenmiştir (Bornkessel I., v.d., 2004). Yapılan son deneyde ise işleme süreleri açısından birinci ve ikinci deney N400 örüntüsünde 200 ms'lik farklılık gözlemlenmiş, bu farklılığın yanlış yorumlama etkisinden kaynaklandığı ve bu

nedenle de katılımcıların yönelme durumuyla başlayan yan tümceleri dilbilgisel değerlendirdiği iddia edilmektedir. Ayrıca, yalın ve yönelme durumuyla kullanılan eylemler süre açısından değerlendirilmiş ve yönelme durumu ile başlayan yan tümcelerin yalın durumla başlayanlara göre daha fazla işleme yükü oluşturduğu ve eylemlerin işleme sürelerinde farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Buna ek olarak, yönelme durumu çekimli etken eylem içeren yan tümcelerin yönelme durumu alan deneyimleyen nesne içeren yan tümcelere kıyasla belli sözcüksel bilgi olmadan da erişilebilir olduğu iddia edilmektedir. Çalışma sonucunda N400 örüntüsünün sadece anlambilimsel işlemlemeyi değil dilbilgisel açıdan yeniden analiz süreçlerini, durum özelliklerinin revize edilmesini ve özne- eylem uyumunu da kapsadığı vurgulanmaktadır (Hopf J-M., v.d., 1998). Ayrıca, Almancada yönelme durumunun yan tümce başında kullanıldığı sözcük dizilişinin kullanılabilirliğinin kanıtı olduğu, yeniden sözdizimsel dil çözümlemesinin homojen bir süreç olmadığı ve birkaç farklı boyutta yorumlanabileceği vurgulanmaktadır. Buna ek olarak, Almancada sözcük dizilişini eylemin sağladığı öge hiyerarşisinin belirlediği kabul edilmekte (Bierwisch, 1988; Wunderlich D., 2003) ve bir önceki çalışmalarda da belirtildiği üzere (Schlesewsky ve Frisch, 2003, Frisch ve Schlesewsky, 2005) Almanca konuşurlarının genel olarak durum belirsizliği karşısında yalın durumla başlayan yan tümceleri tercih ettikleri ancak yönelme çekimli yan tümcelerin de dilbilgisel olarak değerlendirildiği öne sürülmektedir.

Aynı tümce yapılarının kullanıldığı bir diğer OİP çalışmasında ise sözcük dizilişinin ve eylemin etkisi bağlam açısından incelenmektedir (Schlesewsky ve Bornkessel, 2006). Çalışma sonucunda, belirtme durumu yükleyen eylemde P600 örüntüsü, yönelme durumlu nesnenin deneyimleyen rolünde olduğu eylemde N400 örüntüsü ve yönelme durumlu etken eylemde N400-P600 örüntüsü elde edilmiştir. Elde edilen veriler, önceki çalışmaya (Bornkessel I., v.d., 2004) benzer sonuçlar gösterdiğinden belirtme durumu ve yönelme durumu alan nesnenin deneyimleyen rolünü üstlendiği tümcelerin aksine yönelme durumlu etken eylem içeren tümcelerin bağlam duyarlılığı gösterdiği savunulmaktadır. Belirtme durumunda gözlemlenen P600 örüntüsünün tümce başında belirtme durumu içeren sözcüğün + belirtili nesne olarak analiz edildiği ve sözcük dizilişinden etkilendiği öne sürülmekte ve uyumsal süreçlerin gerçekleşmesi için sözdizimsel yapının yeniden hesaplanması gerektiği eklenmektedir. Yönelme durumu içeren her iki tümcede gözlemlenen N400 örüntüsünün yönelme eki ile başlayan sözcük dizilişinin Almancada belirsiz statüde

olmasından ve eylemin geçişsiz doğasından kaynaklandığı öne sürülmektedir ve bu nedenle, katılımcıların yeniden bu tümceleri analiz etmeye ihtiyaç duyduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, yönelme durumlu etken eylemin sadece N400 örüntüsü gözlemlendiği önceki deneyden (Bornkessel I., v.d., 2004) farklılık göstermesinin nedeni olarak da eylem sırası belirsizliklerinin sözcük dizilişindeki belirsizliklerden önce giderildiğinde bağlam duyarlılığı göstermesi önerilmekte ve işleme sisteminin her zaman dilbilgisinin gerekleriyle tam olarak uyumlu olmamasından kaynaklandığı iddia edilmektedir (Schlesewsky ve Bornkessel, 2006).

Bağlamın incelendiği bir diğer çalışmada da Baskça gibi bir diğer özgeçişli dil olan Kuuk Thaayorre (Avustralya dili) dilinde özgeçişli durum özelliğinin sözdizimsel ve biçimbilimsel işlevleri arasındaki uyumsuzluk incelemektedir (Gaby, 2008). Kuuk Thaayorre, özgeçişli durum işaretlemenin “isteğe bağlı” olduğunun belgelendiği diller arasında yer almakta; Gaby (2008), geçişsiz tümcelerde de bazı durumlarda öznenin özgeçişli olarak işaretlenebileceği, geçişsiz tümcede özne konumunda özgeçişli durum özelliği kullanılmasının öznenin göndergesinin “beklenmedik” olduğuna işaret ettiğini ve geçişli bir tümcede yokluğunun öznesel göndergenin “beklendiğini” işaret ettiğini önermektedir. Sonuç olarak, söylem bağlamının ve edimbilimin durum özelliklerinin dağılımını belirlemede rol oynadığı öne sürülmektedir (Gaby, 2008; Meakins ve O’Shannessy, 2004).

Mandarin Çincesi üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise sözcük dizilişinin ve eylemin durum özelliklerinin işlenmesindeki etkisi edimbilimsel süreçler açısından incelenmektedir (Yu ve Zhang, 2019). Mandarin Çincesi, neredeyse tamamen morfolojik biçimlerden veya çekimlerden yoksun yalınlayan bir dildir ve durum özellikleri sözcük dizilişinde kodlanmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada temel biçim sözcük dizilişi durum özellikleri belirlemede kullanılmaktadır. Mandarin Çincesi karışık durum işaretlemesi gösteren bir dil olduğundan yalın- belirtme veya özgeçişli- yalın durum içeren tümceleri görmek mümkündür ve her iki tür tümce yapısı arasındaki bir önceki çalışmaya benzer şekilde (Cho S., v.d., 2002) farklılığın kılıcı veya etkilenen rolüne bağlı olarak konu görevlendirmesinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle, edimsel bilginin durum işlemlerde rol oynadığı açıklanmaktadır. Ayrıca, eylem sınıflarının farklı durum işaretleme yapıların kabul edilebilirliğinde rol oynadığı savunulmaktadır (Yu ve Zhang, 2019).

Bağlam duyarlılığına benzer şekilde Almanca üzerine yapılan bir diğer çalışmada katılımcıların ÖEN (özne- eylem- nesne) ve NEÖ (nesne- eylem- özne)

sözcük dizilişinin gözlemlendiği tümceleri durum özellikleri, eylemsel anlambilim ve bürünsel özellikler açısından nasıl işlemediği işitsel uyarıcılarla incelenmektedir (Henry, Hopp, ve Jackson, 2017). Çalışmada öznenin tümce başında ve durum işaretli olduğu, nesnenin tümce başında ve durum işaretli olduğu, öznenin başta ve durum ve bürünsel işaretli olduğu ve son olarak nesnenin başta ve durum ve bürünsel işaretli olduğu tümce yapılarına yer verilmiştir. Çalışma sonucunda katılımcıların durum özellikleri ve eylemsel bilgiyi tümcedeki göndermeleri ve sözcük dizilişini tahmin ederken kullandıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca, bürünsel işaretlerin durum özellikleri ile birlikte kullanıldığında tümceyi işleme hızında ve doğruluğunda artış sağladığı elde edilen bir diğer bulgudur (Henry, Hopp, ve Jackson, 2017).

Eylemin durum özelliklerinin işlenmesine etkisini psikolojik anlamlı eylemler açısından inceleyen bir diğer çalışmada Baskçada tümce yapısı seçiminin eylemsel süreçler tarafından ne ölçüde belirlenebileceğini ve durum özelliklerinin sözdizimsel yapı seçimine etkisi olup olmadığı araştırılmaktadır (Santesteban M., v.d., 2015). Bu amaçla yapısal hazırlama paradigması kullanarak psikolojik anlamlı eylemler (sıkılmak, korkutmak, endişelenmek gibi) içeren geçişsiz (AÖ_{yal}- İÖ- E_{psiko}) ve geçişli (AÖ_{özg}- AÖ_{yal}- E_{psiko}) tümce yapıları ve bu yapılarla eşleşen resimler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, katılımcıların geçişsiz hedef tümceleri takiben geçişsiz öncü tümcelerini üretme olasılıkları daha yüksek olduğunu göstermektedir. Santesteban ve diğerlerine (2015) göre bu durum eylemsel tekrardan kaynaklanmaktadır ve eylemin sözcüksel seçiminin tümce seçiminden önce belirlendiğini göstermektedir. Ayrıca, yapısal hazırlamanın meydana gelmesi için tümcelerin öğelerin sayısının eşleşmesi gerektiği eklenmektedir. Durum özelliklerinin ise tek başına yapısal hazırlamayı yapı benzerliğinden bağımsız olarak geliştirmede gözlemlenmektedir çünkü katılımcıların özne durumunda kullanılan durum özellikleri tekrarlama gereği duymamışlardır. Diğer bir ifadeyle, cümle üretimi eylem tabanlıdır ve Díaz ve diğerlerinin (2011) bulgularının aksine durum işaretlemesi yapısal seçimden sonra gerçekleştiği vurgulanmaktadır (Santesteban M., v.d., 2015).

Eylemin işleme süreci üzerindeki etkisini inceleyen bir OİP çalışmasında eylem- öge ilişkisinin anlambilimsel ve sözdizimsel yönlerinin iki farklı sözcük dizilişi (eylemin tümce başında ve tümce sonunda kullanıldığı) koşulu altında nasıl işlendiğini araştırılmaktadır (Friederici ve Frisch, 2000). Çalışmada, eylem seçim sınırlılığı (anlamsal durum), öge sayısı uyumsuzluğu (tek tümleçli eylemlerde özne ve + belirtili nesne kullanımı (öge sayısı durumu)) ve öge türü uyumsuzluğu (+ belirtili nesne/-

belirtili nesne kullanımı) içeren tümceler sunulmuştur. Anlamsal durum uyumsuzluğu içeren tümcelerde N400, öge sayısı uyumsuzluğu içeren tümcelerde çift fazlı N400-P600 birleşimi ve öge türü uyumsuzluğunda ise sol yanal negativite (LAN)- P600 örüntüsü gözlemlenmiştir. Friederici ve Frisch (2000), çalışma sonucunda P600 örüntüsünün sözdizimsel yeniden analiz ve onarım süreçlerini, N400 örüntüsünün sözcüksel- anlamsal bütünleşmeyi ve nesne durumunda gözlemlenen LAN örüntüsünün biçimsözdizimsel süreçleri yansıttığı vurgulanmaktadır. Kısaca, eyleme özgü bilginin gelen ögelerin anlamına, ögelerin sayısına ve türüne göre işlenmesini etkileyebildiğini önermektedir. Dahası, eylemden önce kullanılan ögelerin de eylemin işlenmesini etkileyebileceğini savunulmaktadır. Tümcelerın gelen her bir öge için oluşturulan yapısal ve tematik gereksinimlere göre öge öge kontrol edilerek işlendiğini ortaya çıkardığı savunulmaktadır (Friederici ve Frisch, 2000).

Yukarıdaki sonuca benzer veriler Almanca ve İngilizce dillerinin karşılaştırmalı olarak incelendiğı bir diğer çalışmada da gözlemlenmektedir. Almanca üzerine yapılan ilk deneyde isim öbeklerinden alınan biçimsözdizimsel bilgilerin eylemin anlamsal kısıtlamalarıyla ne zaman entegre edildiğini ve İngilizce üzerine yapılan ikinci deneyde, eylem üzerindeki biçimsözdizimsel işaretlemenin eylemin anlamsal kısıtlamalarıyla nasıl bütünleştirildiğini incelenmek amacıyla iki tane görsel dünya göz izleme deneyi yapılmıştır (Kamide, Scheepers, ve Altmann, 2003). Her iki deneyin de altında yatan ana motivasyon, farklı rol / işlev atama sistemlerine sahip iki dilde, durum özelliklerinin varlığının (veya eksikliğinin) işleme süreci üzerindeki etkisini görmektir. Çalışma sonucunda Almanca üzerine yapılan deneyde ilk sözcükte yer alan durum özelliğinin (yalın (kılıcı rolü) veya belirtme (etkilenen)) tematik roller hakkında bilgi sağladığı gözlemlenirken İngilizce üzerine yapılan deneyde eylemle (etken veya edilgen eylem) karşılaşınca kadar tematik rollerle ilgili hakkında yargıda bulunulamadığına değinilmektedir. Ayrıca, katılımcıların İngilizce eylemler üzerinde daha fazla zaman harcadığı ve Almanca tümcelerde eylem sonrasında kullanılan sözcüklere daha fazla zaman harcadığı elde edilen bir diğer sonuçtur. Bu durum, farklı bilgi türlerini farklı bileşenlere birleştirmek, tek bir bileşenden farklı bilgi türlerini birleştirmekten daha fazla işlem süresi gerektirir yargısına dayandırılmaktadır (Altmann ve Steedman, 1988).

Bir önceki çalışmaya benzer şekilde Etiyopya'da konuşulan Kambaata dili üzerine yapılan çalışmada durum özellikleri biçim ve görevleri açısından incelenmektedir (Treis, 2006). Kambaata, eylemin sonda yer aldığı bir dildir ve yalın

durum özneyi, belirtme durumu nesneyi (anlamsal rolü etkilenen) ve yönelme durumu yalın dışı nesneyi (anlamsal rolü kaynak) ifade etmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda Kambaata dilinde durum özelliklerin ad öbeklerinin eylemle olan ilişkisini belirtmediği aynı zamanda yan tümcenin eyleminin ana tümceyle olan ilişkisinin türünü ifade ettiği savunulmaktadır (Treis, 2006). Danca üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise durum özelliklerin ana tümcenin eylemine bağımlı değişkenlerden değil de sözdizimsel yapı tarafından belirlendiğini savunulmaktadır (Ørsnes, 2002). Dancada zamirsel özneler yalın durumla ve yan tümcenin zamirsel öznesi belirtme durumu ile işaretlenmektedir. Ne öbek yapısının ne de seçimsel sınırlılıkların ana tümcenin öznesini belirlemede etkin olduğu savunulmakta ve yan tümcenin öznesinin belirtme durumu ile işaretlenmesinin sağladığı ayırt ediciliğin işleme sürecini etkilediği savunulmaktadır (Ørsnes, 2002).

Sözcük dizilişi üzerine elde edilen bulguların aksini savunan bir diğer çalışmada özne- nesne – eylem sözcük dizilişinin gözlemlendiği, çalkalamaya izin veren ve sondan eklemeli bir dil olan Japonca eylemin ve sözcük dizilişinin işleme sürecine etkisi araştırılmaktadır (Yamashita, 1997). İngilizce gibi eylemin tümcenin ortasında yer aldığı dillerde eylemin tümcenin geri kalanını işlemede önemli bir rol oynadığını savunulmaktadır (Boland ve Tanenhaus, 1991) ancak Japonca gibi dillerde eylem, tümcenin sonuna kadar erişilebilir değildir. Bu nedenle, işleme sürecine etkisi olan diğer faktörler belirlenmek istenmektedir. Yapılan ilk deneyde çalkalanmış tümcelerin ekstra işleme yükü oluşturup oluşturmadığı, ikinci deneyde eylem öncesi sözdizimsel kararlarda sözcük dizilişinin işleme sürecine etkisi ve son deneyde katılımcıların kullanılan durum özelliklerinin çeşitliliğine duyarlı olup olmadığı belirlenmek istenmektedir. Yapılan deneyler sonucunda, çalkalanmış sözcük dizilişinin fazladan işleme yükü oluşturmadığı ile Japoncanın oldukça serbest sözcük dizimi olan bir dil olduğu ve bu nedenle herhangi bir sözcük dizilişinin temel sözcük dizilişi olabileceği savunulmaktadır. Bu sonuçlar, bir cümlemin temel sözdizimsel yapısının cümle ilerledikçe değişebileceğini öne sürmektedir. Bunlara ek olarak, eylem görünmeden önce aynı durum özelliğinin birden fazla kullanılması gibi bir uyarı görünmedikçe tüm öğelerin tek bir tümcenin altına eklenmeye çalışıldığı vurgulanmakta ve durum özelliklerinin işleme sürecinde etkili olduğu belirlenmiştir (Yamashita, 1997).

Durum özelliklerinin işlenmesinde ro oynayan bir diğer faktör ise uyumdur. Alanyazında, özne- eylem ve nesne-eylem uyumunun durum özelliklerinin

işlemlenmesinde etkili olduğunu savunan çalışmalar vardır (Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018; Deal, 2010; Díaz B., v.d., 2011; Avetisyan, Lago, ve Vasishth, 2020; Hartsuiker R.J., v.d., 2003). Hem özne- eylem hem de nesne- eylem uyumuna izin veren eylemin sonda yer aldığı özgeçişli bir dil olan Baskça üzerine yapılan OİP çalışmasında özne- eylem uyumunun geçişli ve geçişsiz tümceler arasında farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için çoklu eylem uyumu ve durum sistemi incelenmektedir (Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018). Çalışmada, geçişli (nesne- eylem uyumu var, özne özgeçişli) ve geçişsiz (nesne- eylem uyumu yok, özne yalın) (Santesteban M., v.d., 2013) özne- eylem uyum bozuklukları karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda, öznenin hem özgeçişli hem de yalın durumda kullanıldığı tümcelerde P600 örüntüsüne ulaşılırken yalın özne kullanılan yapılarda erken posterior negativite açısından katılımcıların zorlandığına ve özgeçişli özne ve yalın özlenin işlemlenme sürecinde farklı bilişbilimsel mekanizmaların etkili olduğuna ulaşılmıştır (Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018). Buna ek olarak, katılımcıların geçişsiz tümcelerde özne- eylem uyum bozukluklarını fark etmede daha iyi olduğu ve bu durumun, iki tümce arasında arasındaki uyum farklılığından kaynaklandığı öne sürülmektedir. Hatta özgeçişli özne içeren geçişli tümcelerde gözlemlenen bu durumun uyumla alakası olmadığı, 3. Kişi özgeçişli özne ve yardımcı eylem arasında gözlemlenen dilbilgisel bağımlılığın biçimce çiftleme ile ilgili olduğu ve asıl uyumun geçişsiz tümce yapısında gözlemlendiği ve erken posterior negativenin bu durumu işaret ettiği iddia edilmektedir (Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018).

Baskça üzerine yapılan bir diğer çalışmada çoklu eylem uyumu ve durum sistemi OİP açısından özne- eylem uyumsuzluğu ve nesne- eylem uyumsuzluğu ile özgeçişli durum uyumsuzluğu içeren tümcelerle bu tümce türlerinin dilbilgisel halleri karşılaştırmalı olarak incelenmektedir (Díaz B., v.d., 2011). Her üç uyumsuzlukta da sözdizimsel onarım ve yeniden analiz sürecini işaret eden P600 örüntüsü gözlemlenirken sadece nesne- eylem uyumsuzluğunda posterior negativite gözlemlenmektedir. Bu durum, negativenin tematik işlemlenmede karşılaşılan zorluklardan ziyade nesne- eylem uyumsuzluğuna özgü bir durum olduğu ve kullanılan yardımcı eylemdeki farklılığın (“dituzte” yerine “dute” kullanılması) sesbilimsel beklentiyi karşılamamasından kaynaklandığı öne sürülmektedir. Sonuç olarak, eylem ve durum uyumsuzluklarının dahil olduğu onarım ve yeniden analiz süreçlerinin sinirsel açıdan eşdeğer olduğu iddia edilmektedir (Díaz B., v.d., 2011).

Yine Baskça gibi özgeçişli öznenin kullanıldığı bir diğer dil Nez Perce dili üzerinde yapılan bir diğer çalışmada özgeçişli durum ve geçişli özne incelenmektedir (Deal, 2010). Naz Perce dilinde geçişsiz özne durum işareti, geçişli yapılarda hem özne hem de nesne durum özellikleri ve ne özne ne de nesnenin durum özellikleri ile işaretlendiği tümce yapıları görmek mümkündür. Bununla birlikte, temel biçim sözdizimden farklı olan durumlarda, özgeçişli özne durumu yalın durum işaretli bir nesneyle değil, yalnızca açık durum işareti taşıyan bir nesneyle kullanıldığı ifade edilmektedir (Yip, Maling, ve Jackendoff, 1987; Marantz, 1991). Naz Perce dilinde gözlemlenen bu durumun nesne uyumu ile ilgili olduğu savunulmaktadır. Tümcede nesne uyumu varsa hem özne hem de nesne durumu işaretli olurken nesne uyumu olmadığında durum özelliklerinin kullanılmadığı savunulmaktadır. Kısaca, özgeçişli durumun sözdizimsel uyum sisteminin biçimbilimsel bir yansıması olduğu iddia edilmektedir. Durum özellikleri kullanılmayan tümcelerde ise nesnelerin göndergesel değil özellik belirten ögeler olduğu ve bu nedenle uyum göstermediği savunulmaktadır (Deal, 2010).

Durum özelliklerinin eylemle ilişkisini inceleyen Ermenice⁴ üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise durum özelliklerinin özne- eylem uyum sürecinde bu farkındalığı nasıl etkilediği incelenmektedir (Avetisyan, Lago, ve Vasishth, 2020). Çalışmada İpucu Temelli Geri Getirme Modeli benimsenerek durum özelliklerinin eylemin öznesini belirlemede ek ipucu sağladığı ve eş bağımlı ögelerin geri çağrılmasını tetiklediği varsayılmaktadır (Lewis ve Vasishth, 2005). Yapılan incelemeler sonucunda durum özelliklerinin işleme sürecinde etkili olduğunu ancak katılımcılarda özne- eylem uyumu farkındalığı yaratmadığı gözlemlenmiştir. Durum özelliklerin uyumsal farkındalıktan ziyade tümceye tematik anlam eklemede bellek geri getirmesini tetiklediği ve bu durumun eylemi diğer ögelerle bağlamayı ve ögelere tematik rol atamayı mümkün kıldığı iddia edilmektedir (Avetisyan, Lago, ve Vasishth, 2020).

Hartsuiker ve diğerleri (2003), Almancada durum özelliklerinin uyum çekimi üzerine yaptıkları çalışmalarında ise katılımcılara tümce tamamlama görevi vermişler ve niteleyici edat içeren belirsiz bir durumda kullanılan özneler (özne yalın veya belirtme durumunda olabilir) ve durumu belli olan özneler (yönelme durumu) yer verilmiştir. Çalışma sonucunda sözcük kategorisi bilgisi kontrol edildiğinde bile ayırt edici durum işaretleme sisteminin uyumsal sorunların fark edilebilirliğini azalttığını

⁴ Ermenice durum çekimi için bakınız: (Halle ve Vaux, 1997).

saptamışlardır (Hartsuiker R.J., v.d., 2003). Hartsuiker, Antón-Méndez ve Van Zee (2001), Flemenkçede nesne farkındalığını incelemek için yaptıkları bir diğer çalışmada tümce tamamlama görevinde nesnenin çekici rolünde olduğu tamamlanmamış tümcelere yer vermişlerdir. Tümcelerde kullanılan nesneler sayı ve canlılık açısından farklılık gösterirken + canlılık gösteren nesnede belirtme durumu ve – canlılık gösteren nesnede belirtme veya yalın durum kullanılmıştır. Çalışma sonucunda belirsizliğe yer vermeyen + canlılık gösteren nesnede kullanılan durum işaretinin dilbilgisel olmayan tümcelerde farkındalığı azalttığı gözlemlenmiştir (Hartsuiker, Antón-Méndez, ve Van Zee, 2001).

Durum özelliklerinin işleme sürecini inceleyen bir diğer çalışmada ise tümcenin ögeleri arasındaki mesafe incelenmektedir. Fince üzerine yapılan çalışmada uzun mesafeli durum işaretlemesi incelenmektedir (Brattico, 2014). Fincede eylemin kişisiz veya etken çekimli olması + belirtili nesnenin durum çekimini belirlemektedir ve kişisiz eylemde nesne yalın durumda ve etken çekimli eylemde tamlayan durumunda kullanılmaktadır (Hakulinen A., v.d., 2004). Ancak yan tümce içeren yapılara bakıldığında nesne durum işaretlemesinde farklılıklar gözlemlendiği savunulmakta ve bu durum incelenmektedir. Çalışmada uzun mesafe durum işaretlemesini açıklarken göreceli Minimalite/ Müdahale durumu kullanılmaktadır (Starke, 2001). Bu yaklaşıma göre ana tümce ile aynı özellik kümesini içeren dilbilgisel bağlamalar uzun mesafe durum işaretlemesi engellemektedir ve bu durum “tam müdahale” olarak tanımlanmaktadır. Kısmi özellik eşleşmesi durumu “kısmi müdahale” olarak adlandırılmakta ve uzun mesafeli durum işaretlemesinin isteğe bağlı olduğunu ve değişken durum işaretlemesini öne sürmektedir (Chomsky N., 2000). Fincede uzun mesafe durum işaretlemesinin phi özelliğinden (kişi, sayı, cinsiyet ve durum özelliklerini semantik açıdan değerlendirme) etkilendiği savunulmaktadır: Ana tümcenin eylemi phi özellikleri içermediğinde + belirtili nesnenin yalın durumu, ana tümcenin eyleminin uyumla birlikte phi özellikleri gösterdiğinde + belirtili nesnenin tamlayan durumunu aldığını savunulmaktadır (Brattico, 2014).

Özne-nesne durum özelliklerinin işlenmesi hakkında Türkçe üzerine yapılan çalışmalardan da bahsetmek gerekmektedir. Türkçede özne konumunda kullanılan durum özellikleri biçimbilimsel, sözdizimsel, biçim- sözdizimsel ve anlamsal açıdan tümcenin ögelerini belirlemede etkin bir rol üstlenmektedir. Aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi, Türkçede özneler ana tümcede yalın durumda

bulunmaktadır (Bakırlı ve Ercan, 2010; Kornfilt, 2003, Aygen, 2007). Ayrıca, Türkçede öznelerin Kurul Dışı Durum Belirleme ile iç tümcede tamlayan durumu da alabildiği bilinmektedir (Aygen, 2002, 2004, 2006; Kornfilt J., 2003; Karataş, 2019). Aşağıdaki örneklerde gözlemlendiği üzere ana tümcede ve iç tümcede özne farklı durumlarda kullanılabilir. Bu süreci özne- eylem uyumu etkilemektedir çünkü eylemin üzerindeki uyum ekine göre özne rolü ve durum özellikleri değişkenlik göstermektedir. Eylem ve özne arasında gözlemlenen bu uyum, eylem değişse dahi özne konumunda kullanılan durum özelliklerinin aynı kalmasını sağlamaktadır (Kornfilt J., 2003). Birinci ve ikinci örneğe baktığımızda kitabı alan kişinin “Ali” olduğu ancak diğer örneklerde okula giden kişi “Ali” olsa da bu tümcelerde yargıda bulunan kişi “Ben”dir. Bu yargıya varmamıza eylemin üzerindeki uyum eki ‘-m’ neden olmaktadır. Bu durum, özne-eylem uyumunun durum özelliklerinin kullanım alanını belirlediğini göstermektedir:

1. Ali kitap al-dı.
Ali- YAL book-YAL take- GEÇ
2. Ali kitab-ı al-dı.
Ali- YAL book-BEL take- GEÇ
3. Ben [Ali-nin kitab-ı al-dı-ğın-ı] bil-iyor-um.
Ben Ali-TAM kitap- BEL al- GEÇ- BEL bil- ŞİM- 1.tk.
4. Ben [Ali’yi okul-a git-ti] san-dı-m.
Ben Ali- BEL okul- YÖN git- GEÇ san-GEÇ- 1.tk
5. Ben [Ali okul-a git-ti] san-dı-m.
Ben Ali- YAL okul- YÖN git- GEÇ san-GEÇ- 1.tk

Yukarıda bahsedilen özne- eylem uyumunun aksine Aygen (2004) durum özellikleriyle ilgili çalışmalarında “uyum”un değil “zaman- görünüş- kip (tense- aspect- modality)’ in etkisinden bahsetmektedir. Aygen’e göre Türk dillerinde ve çekimli eylemlerin kullanıldığı Roman dillerinde durum özelliklerinin kullanımı uyumdan daha karmaşık bir sistemi içermektedir (Aygen G. , Finiteness, Case and Agreement). Yukarıdaki dördüncü ve beşinci örneklerdeki yan tümceler arasındaki tek farklılığın beşinci örnekte yan cümlenin aldığı belirtme durum özelliği olduğunu savunmakta ve bu farklılığın zaman, görünüş ve dilbilgisel kiplik özelliklerinden kaynaklandığını öne sürmektedir (Aygen ve Quinn, 2004; Pesetsky ve Torrego, 2001). Tümcenin yüklemine aldığı zaman ve kipsel özelliklere bakılması gerektiğini ve tümcenin parçalarına odaklanmaktansa tümceyi tüm öğeleri ve ekleriyle bir bütün olarak değerlendirmenin gerektiğini savunmaktadır (Baydar, 2017).

Görüldüğü gibi, Türkçede özne, eylemle gösterdiği uyumu göre yalın veya tamlayan durum özelliği ile işaretlenirken nesne, + belirtili ve – belirtili şekilde işaretlenmektedir. + Belirtili nesne, belirtme durum özelliği alırken – belirtili nesne herhangi bir ek almamaktadır. Ayrımsal Nesne İmlemesinin görüldüğü dillerden biri olan Türkçede nesne konumunda kullanılan durum özellikleri eylemin sağladığı anlambilimsel, biçimbilimsel ve sözdizimsel bilgiden etkilenmektedir (Aissen, 2003; Comrie, 1981; Heusinger ve Kaiser, 2002; Bossong, 1985; Janse, 2004). Ayrımsal Durum İmlemesi yaklaşımında belirtme durum özelliği üzerine yapılan iki açıklamadan bahsetmek mümkündür. İlk açıklamada, belirtme durum özelliğinin nesnenin prototipik bir özneye benzer olduğu durumlarda nesneyi işaretlediğini savunulmaktadır. İkinci açıklamada ise belirtme durum özelliği, nesnenin prototipik bir özneye benzerliğinden ziyade, nesnenin özgüllüğüyle yakından ilişkili olduğu öne sürülmektedir (Von Heusinger & Kornfilt, 2005; Papadopoulou D., v.d., 2011; Malchukov, 2008). Diğer bir ifadeyle, belirtme durum özelliğinin belirlilikten ziyade özgüllüğü vurguladığı ifade edilmektedir (Lewis, 2000; Enç, 1991; Klein ve De Swart, 2011). Ayrıca Aissen (2003), belirtme durumunun nesneye kazandırdığı özgüllük özelliğinin + belirtili yapıların - belirtili yapılara göre daha az işleme yükü oluşturmalarına neden olduğunu savunmaktadır. Aşağıdaki örneklerde gözlemlendiği üzere belirtme durum özelliği ve belgisiz sıfatın “bir” birleşimi - belirtili yapılar ortaya çıkarmakta ve özgüllüğün önemi ortaya çıkmaktadır:

1. a. Ali kitab-ı oku-du.
Ali- YAL kitap- BEL oku- GEÇ. (+ belirtili)
 - b. Ali bir kitap oku-du.
Ali- YAL kitap- YAL oku- GEÇ. (- belirtili, özgül olmayan)
 - c. Ali bir kitab-ı oku-du.
Ali- YAL bir kitap- BEL oku- GEÇ. (- belirtili, özgül)
- (Von Heusinger ve Kornfilt, 2005)

Enç (1991) ise özgüllükten bahsederken parçacıl yapılar⁵ üzerinde durmaktadır. Belirlilik, özgüllük veya parçacıl yapıların, söylemin temsil düzeyine göre söylemsel göndermelerinin belirli özelliklerine işaret ettiğini savunmaktadır. + belirtili

⁵ Parçacıl yapılar: Biçimsözdizimsel yapı ile yakından ilgili olan anlamsal bir kavramdır. Türkçede parçalı yapılar bir kelimenin başı, sınıflandırıcı (tane), sayı ve betimleme sıfatı gibi değişik görevlerde kullanılmaktadır. “Odama birkaç çocuk girdi.” Örneğinde görüldüğü üzere “birkaç” sözcüğü ile bir dizi çocuk tanıtılmaktadır (Enç, 1991).

yapıların söylemsel göndergelerin daha önceden bahsedildiğini; - belirtili yapılarda ise söylemsel göndergenin yeni olduğunu işaret ettiğini savunmaktadır. – Belirtili ve özgül olan durumlarda söylemsel göndergenin yeni olduğu ancak önceki söylemlerle bağlantı olduğunu öne sürerken - belirtili ve özgül olmayan durumların önceki söylemlerle bağlantılı olmayan yeni söylemsel göndergeleri tanımladığını dile getirmektedir (Enç, 1991). Türkçede nesne durumunda gözlemlenen belirlilik ve özgüllük kavramlarını söylemsel göndergelerle ilişkilendirerek nesne durum özelliklerine farklı bir açıdan bakmaktadır. Özetlemek gerekirse Enç (1991), durum özelliğinin özgüllüğü ifade ettiğini ve parçacıl okumaya dayandığını savunmaktadır. – Belirtili durumlarda kullanılan durum özelliği parçacıl okuma gerektirmekte ve bu nedenle özgül olarak yorumlanması gerektiğini savunmaktadır (Enç, 1991). Aşağıdaki ilk örneğe bakıldığında “bir grup çocuğun” tanıtıldığı ve ikinci tümcede bu gruptan “iki kız” seçilmektedir. “İki kız-ı” ilk tümceden kaynaklanan parçacıl okuma gerektirmekte ve özgüllük, bu söylemsel bağlamda ortaya çıkmaktadır. Ancak, üçüncü örnek ilk tümce ile söylemsel bağlantı göstermemekte ve bu nedenle özgüllük taşımamaktadır:

2. a. Oda-m-a birkaç çocuk gir-di.

Oda-1. Th- YÖN birkaç çocuk- YAL gir- GEÇ.

b. İki kız-ı tanı-yor-du-m.

İki kız- BEL tanı- ŞİM- GEÇ- 1.tk.

c. İki kız tanı-yor-du-m.

İki kız- YAL tanı- ŞİM- GEÇ- 1.tk. (Enç, 1991)

Enç (1991)'in özgüllük ve parçacıl yapıları aynı bağlamda ele aldığı açıklamaların aksine Von Heusinger ve Kornfilt (2017) Altay dilleri üzerine yaptıkları çalışmalarında + belirtili yapılarda durum özelliğinin kullanılması gerektiği ve – belirtili ama özgül olan durumlarda ise durum özelliğinin isteğe bağlı olduğunu savunmaktadırlar. Parçacıl yapılardan biri olan belirtme sıfatının özgül olmayan tümcelerde ad durumu olmadan kullanılabildiği gibi hem özgül hem de özgül olmayan tümcelerde durum ve eylemsel uyumla birlikte kullanılabildiği ortaya atılmaktadır (Von Heusinger ve Kornfilt, 2017). Böylece parçacıl yapıların özgül olmayan durumlarda da kullanılabildiği öne sürülmektedir.

Emeksiz (2003) ise özgüllük ve belirlilik üzerine yaptığı çalışmasında özgüllüğün önceki yapılan çalışmalarda tek bir boyutta ele alınmasının yanlış olduğunu savunmakta ve özgüllüğü anlamsal, sözdizimsel ve edimsel düzlemlerde bir bütün olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Özgüllüğün, + belirtili ve – belirtili

yapılarda hem özgül hem de özgül olmayan şeklinde yorumlanmasında sözcük (sözcüksel özgüllük) ve tümce (tümcesel özgüllük) boyutunda farklılık göstermesinden kaynaklandığı öne sürmektedir (Emeksiz, 2003). Diğer üzerinde durulan konu ise eylemin özgüllük taşıdığı yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre eylem, söylemsel göndergeler içermekte ve konuşmacının önvarsayımlarda bulunmasına fırsat vermektedir. Buna ek olarak, belirlilik ve özgüllük arasındaki ayrımın bu önvarsayımsal göndergelerden kaynaklandığı ifade etmektedir. Emeksiz (2003)'e göre belirlilik için önvarsayımlara ihtiyaç yoktur çünkü belirlilik dilbilgisel durumdan etkilenmektedir. Ayrıca, nesne özgüllüğünün belirtili durum imlemesi ile işaretlendiği yaklaşımına karşı çıkmakta ve – belirtili durumlarda göndergesel ipuçlarının gerçek bağlamlarda nesneye özgüllük kazandırdığını savunmaktadır. Aşağıdaki örneklere bakıldığında her iki örnek de özgüldür çünkü konuşmacı arabayı almıştır yani eylem gerçekleşmiştir. Bu durumda özgül olmayan bir durumdan bahsetmek mümkün değildir (Emeksiz, 2003):

3. a. Dün bir araba al-dı-m. (Özgül)

Dün bir araba- YAL al- GEÇ- 1. tk.

b. Dün bir araba-(y)ı al-dı-m. (Özgül)

Dün bir araba- BEL al- GEÇ- 1. tk

Durum özelliklerinin işleme sürecine etkisi olan bir diğer etmenin sözcük dizilişi olduğunu savunan çalışmalardan da bahsetmek mümkündür. Türkçe, daha önce de bahsedildiği üzere serbest sözcük dizilişine izin veren bir dildir (Hoffman, 1995). Serbest sözcük dizilişinin durum özelliklerinin işleme sürecine etkisini incelemek üzere yapılan bir çalışmada, eylemin ortada ve sonda yer aldığı, öznenin yalın ve nesnenin belirtme durumu ile işaretlendiği yapılara yer verilmiştir (Özge, Küntay, ve Snedeker, 2019). Eylemin ortada yer aldığı tümcelerde eyleme bakarak sonraki sözcük hakkında yargıda bulunulduğu; eylemin sonda yer aldığı tümcelerde ise eylemi beklemeden sonraki sözcüğün tahmin edildiği gözlemlenmiştir (Özge, Küntay, ve Snedeker, 2019). Çalışmada, durum özelliklerinin eylemden bağımsız olarak da göndergesel anlam içerdiği ve bu nedenle konuşmacılara çıkarımda bulunma fırsatı verdiği savunulmaktadır. Sözdizimsel açıdan – belirtili nesneyi inceleyen bir diğer çalışmada ise eylemin rolü üzerinde durulmaktadır (Karahan, 2004). Türkçenin serbest sözcük dizilişinin gözlemlendiği bir dil olsa da tümcedeki her ögenin özgürce yer değiştirmesinin mümkün olmadığı savunulmaktadır. – Belirtili nesnenin belirlilik açısından yeterli veriyi sağlayamadığından konuşurlarda anlamsal,

dilbilgisel veya sözdizimsel açıdan soru işaretlerine neden olduğu öne sürülmekte (Gronbech, 1995) ve bu nedenle eylemden hemen önceki konumda kullanılması gerektiği savunulmaktadır.

Alanyazında yer alan çalışmalarda belirtildiği üzere Türkçede öznenin durum özelliğinin belirlenmesinde özne- eylem uyumu etkili olurken (Von Heusinger ve Kornfilt, 2005; Kornfilt, 1997; Kornfilt, 2003) nesne durumunun belirlenmesine eylemin etkisinden bahsetmek mümkündür. Ayrıca, + belirtili ve – belirtili nesne durumlarının belirlenmesinde özgüllük ve belirlilik özelliklerinden bahsedilmektedir.

Yukarıdaki çalışmalarda da gözlemlendiği üzere alanyazında durum özelliklerinin işleme süreci birçok değişken tarafından etkilenmekte veya belirlenmektedir. Durum özelliklerinin işleme sürecinde diller arası farklılıklar ve eylemin rolü ortaya çıkmaktadır. Özne ve nesne durum özelliklerinin işleme sürecini inceleyen çalışmalara bakıldığında karşın bulguların elde edildiği gözlemlenmektedir. Özne ve nesne durum özelliklerinin işlenmesinde farklılık olduğunu savunan çalışmalarda durum özelliklerinin sözdizimsel olarak özne ve nesne konumunu belirlemede etken olduğu ve anlambilimsel olarak tümcenin işleme sürecini etkilediği vurgulanmaktadır. Özne ve nesne durum özelliklerinin işlenmesinde farklılık olmadığını savunan çalışmalarda ise özne- nesne ayrımı gözlemlenmeksizin durum özelliklerinin işleme sürecinde dahil olduğu savunulmaktadır.

1.6.2. İkinci Dil Ediniminde Özne ve Nesne Durum Özellikleri İşlenmesi

Bir önceki bölümde bahsedilen çalışmalar, anadili konuşurları açısından durum özelliklerinin işleme süreci hakkında bilgi vermektedir. Ancak alanyazına bakıldığında anadili ve ikinci edincileri dil sözcüksel erişim ve geri erişim sırasında çekimsel biçimbilimlerin rolündeki farklılıkları çevreleyen çalışmalar yalnızca son zamanlarda durum özellikleri incelemektedir. Özellikle Lethonen ve Laine(2003)'in ortaya koyduğu üzere tek biçimbirimli sözcüklerle çekimli sözcüklerin işleme yükünde gözlemlenen farklılıklar bu çalışmalara yol açmıştır (Austin, 2012; Mueller J.L., v.d., 2005; Mueller, Hirotani, ve Friederici, 2007; Mueller, Girgsdies, ve Friederici, 2008; Cho S., v.d., 2002; Jegerski, 2015; Gor, Chrabszc, ve Cook, 2017).

Durum özelliklerinin ikinci dil olarak ediniminde anadili konuşurlara göre gözlemlenen ilk farklılık sözcük dizilişi ve tematik işleme süreçlerini kapsamaktadır. Japoncada (Mini- Nihongo) durum özelliklerini ikinci dil işleme

süreci açısından inceleyen işitsel OİP çalışmasında, katılımcılara verilen eğitimin öncesi ve sonrası ışığında anadili konuşurlarında ve Alman gönüllülerde tümce işleyişi araştırılmaktadır. Çalışma sonucunda anadili konuşurlarında sözcük dizilişinde bozukluk olan yapılarda anterior bölgede negativiteyi takip eden P600 gözlemlenirken durum işareti bozukluklarında P600 örüntüsünü takip eden N400 örüntüsü gözlemlenmiştir. Sınıflandırıcı bozukluklarında ise anterior odaklı sol negativite gözlemlenmiştir. Hem anadili hem de ikinci dil edinicilerinde P600 örüntüsü benzerlik gösterirken ikinci dil edinicilerinde anterior negativite ve N400 gözlemlenmemiştir. Bu durumun ikinci dil edinicilerin tematik süreçleri işlemlerde zorluk yaşadığı veya alt kümelenmeyi (işleme sürecinde üst kaynakların kullanılması) işaret ettiği savunulmaktadır. Kısaca, gruplar arasındaki farklılıklar ikinci dil edinicilerinde sözdizimsel ve tematik işleme süreçlerinde sapmalı sinirsel süreçler olduğunu göstermektedir (Mueller J.L., v.d., 2005).

Mueller, Hirotani ve Friederici (2007) anadili ve ikinci dil işleme sürecinde durum özellikleri kullanımının sinirsel süreçlere etkisini incelediği bir diğer işitsel OİP çalışmasında ise yalın ve belirtme durumu üzerinde durulmaktadır. Çalışmada, anadili Japonca ve Almanca (Japoncada yüksek yetkinliğe sahip) katılımcılar yer almış ve Mini- Nihongo (Japonca) dilinde hem öznenin hem de nesnenin yalın biçimde olduğu dilbilgisel olmayan temel biçim tümcelere (ÖNE) ve hem öznenin hem de nesnenin belirtme durumu işaretli olduğu dilbilgisel olmayan temel biçim dışı (NÖE) tümcelere yer verilmiştir (Mueller, Hirotani, ve Friederici, 2007). Çalışma sonucunda her iki katılımcı grupta dilbilgisel olmayan her iki durum için de P600 örüntüsü, sadece anadili konuşurların yalın durum işaretli tümcelere göre belirtme işaretli tümcelerde daha fazla etki, gözlemlenmiştir ve bu durumun ya sözdizimsel yapının gerektirdiği durum özellikleri arasındaki biçimsel uyumsuzluktan kaynaklanan sözdizimsel zorluklardan ya da tematik roller arasındaki uyumsuzluğun getirdiği zorluklardan kaynaklandığı öne sürülmektedir. Belirtme durumu işaretli tümcelerde gözlemlenen farklılığın ise Japoncada belirtme işaretli iki farklı ögenin kullanımının sözdizimsel çatışma yarattığı ancak yalın durum işaretli ögelerin tümce durum belirten eylem içerdiğinde ve tümce odaklandığında mümkün olmasından kaynaklandığı öne sürülmektedir. Negativite açısından bakıldığında ise anadili konuşurlarında her iki durum bozukluğu içeren tümcede de N400 örüntüsü gözlemlenirken ikinci dil edinicilerinde sadece yalın durumda LAN örüntüsünden bahsedilmektedir. Önceki çalışmada (Mueller J.L., v.d., 2005) da belirtildiği N400 örüntüsü sözcüksel-anlamsal bilgilerden ziyade tematik

süreçlerden kaynaklanmaktadır ancak bu çalışmada ikinci dil edinicilerinde gözlemlenen negativenin yapısal (sözdizimsel) süreçleri ifade ettiği vurgulanmaktadır. Bu durumun, katılımcıların tümcelerde “durum kuralları” kullanmalarından kaynaklandığı yani özneye yalın durum nesneye belirtme durumu kullanılır şeklinde bir kurallaştırmadan ve sözcüklerle ekleri sesbilimsel açıdan eşleştirmeden (hato ga_{yal}, hato o_{bel}, “g” ünsüzü daha fark edilebilir) bahsedilebilmektedir.

Mueller, Girgsdies ve Friederici (2008) bir diğer çalışmada ise anlamdan bağımsız olarak durum özelliklerinin işlenmesini bir önceki çalışmadaki (Mueller, Hirotani, ve Friederici, 2007) data setini kullanarak ikinci dil edinimi süreci açısından incelenmektedir. Bu çalışmanın amacı anlambilimsel süreçlerin durum özelliklerinin işleme sürecindeki etkisini belirlemek ve P600- N400 örüntüsünün ortaya çıkması için anlamsal bilginin gerekli olup olmadığını sorgulamaktır. Çalışma sonucunda anadili konuşurlarına benzer şekilde P600- N400 örüntüsü ikinci dil edinicileri sergilemiştir. D2 edinicilerinde P600 örüntüsünde zamanlama açısından farklılık gözlemlenmiştir. Çalışmada D2 edinicilerinde N400 örüntüsünün oluşması anlambilimsel işlemlemeyi yansıtmadığı ve sözcük dizilişini içeren ezberlenmiş şablon nedeniyle durum işaretlerin tümcede belli konumlarda kullanılması beklentisini yansıttığı savunulmaktadır (Mueller, Girgsdies, ve Friederici, 2008).

İkinci dil edinicilerinin durum özelliklerini işlemlemesinde anadili konuşurlarından farklılık göstermesinin bir diğer nedeni olarak ise dil yeterliliği verilmektedir. Rusçada düzenli çekimli isimlere anadili konuşurlarının ve ikinci dil edinicilerinin duyarlılığını incelemek için yapılan işitsel sözcüksel karar testinde çekimli sözcükler yanıt sürelerindeki farklılıklar açısından incelenmektedir (Gor, Chrabaszc, ve Cook, 2017). Çalışmada sözcüksel erişimde gözlemlenen farklılıkların biçimbilimsel işleme yüklerinde farklılıkları yansıttığı fikrinden yararlanmaktadır ve çalışmada yalın ve tamlayan durumu üzerinde durulmaktadır. Çalışma sonucunda, anadili konuşurları yalın durum işaretli adları tamlayan durumlu olanlardan daha hızlı işlemlemiş ve tamlayan durumunda hata oranı daha yüksek çıkmıştır. Bu durumun, tamlayan durumunun kökle yeniden birleştirme ve kontrol yükü oluşturmaya bağlanmaktadır (Taft ve Forster, 1975). İlk deneyde D2 üzerine yapılan incelemeler ise her iki durum özelliğinin işlenmesinde farklılık olmadığını ortaya koymaktadır. Elde edilen sonucun ya sözcüklerin ayrıştırma yapılmadan bir bütün olarak işlenmesinden ya da katılımcıların durum ekini dikkate almadan köke odaklanmasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle yapılan ikinci

deneyde ilk deneyden farklı olarak D2 katılımcıların dikkatini çekmek için kurallara aykırı şekilde kök ve durum özellikleri birleştirilmiş ve katılımcılar dil yeterliliklerine göre üç farklı seviye ayrılmıştır. İkinci deney sonucunda katılımcıların tamlayan durumu işaretli adlara yalın duruma göre cevap vermesi daha fazla zaman almıştır. Yüksek yeterliliğe sahip katılımcılarda tamlayan durumunda hata oranının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Her iki deney sonucu yalın durumun tamlayan durumundan daha hızlı işlendiğini ve D2 edincilerinin biçimbilimsel bilgilere duyarlılığı görev ve dil yeterliliğine bağlı olduğunu göstermektedir (Gor, Chrabaszc, ve Cook, 2017).

Gor, Chrabaszc ve Cook (2019) yaptıkları diğer çalışmada ise yalın durumun işlenmesinde gözlemlenen avantajın bir önceki çalışmada (Gor, Chrabaszc, ve Cook, 2017) yer alan tek sözcüklük sunumdan mı yoksa sözcüksel depolama ve erişimin temel bir özelliği olup olmadığını araştırılmaktadır. Çalışmada, görsel durum çekimli adlara ve takibinde işitsel tamlayan veya araç durumu çekimli sıfatlara yer verilmiş ve anadili konuşurlarına ve D2 edincilerine (erken ve geç edinen iki grup) sözcüksel karar testi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda hem ad hem de sıfat çekiminde kullanılan durum özelliklerinin işlenmesinde önceki çalışmaya (Gor, Chrabaszc, ve Cook, 2017) benzer sonuçlar elde edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, tüm gruplarda yalın durumun işlenmesinin daha hızlı olduğu gözlemlenirken sadece anadili konuşurlarında ve yüksek dil yeterliliğine sahip D2 edincilerinde tamlayan ve araç durumuna duyarlılık gözlemlenmiştir (Gor, Chrabaszc, ve Cook, 2019).

Dil yeterliliğinin önemini vurgulayan bir diğer çalışmada ise Hopp (2006) anadili İngilizce ve Flemenkçe olan ileri düzey veya anadiline yakın yeterlilik gösteren Almanca'yı ikinci dil olarak edinen katılımcılar üzerine yaptığı çalışmada özne- nesne belirsizliklerini (özne- nesne- eylem ve nesne- özne- eylem sözcük dizilişi) durum özellikleri ve eylem uyumu açısından öz- ilerlemeli okuma ve hızlandırılmış kabul edilebilirlik yargılama görevleri ile incelenmektedir. Çalışma sonucunda, NÖE dilbilgisel tümcelerinde eylemsel uyuma kıyasla durum özelliklerinin yanlış yorumlama etkisini azalttığı gözlemlenmiştir. Dilbilgisel olmayan tümcelerde ise durum bozuklukları eylemsel uyum bozukluklarına göre daha fazla yanlış çözümlemeyi ortaya çıkarmıştır. İngilizce ve Flemenkçe arasında ayrım sadece dil yeterliliğinde gözlemlenmiştir. Hem ileri düzey hem de anadilini yakın D2 edincileri ÖNE sözcük dizilişini tercih ederken sadece anadilini yakın edinenler anadil konuşurlarına benzer çözümleme ve yeniden analizde sözdizimsel özellikleri kullanmaktadır (Hopp, 2006).

İleri düzey veya anadili konuşurlarına yakın Almanca edinen anadili Rusça, Flemenkçe ve İngilizce olan katılımcılar üzerinde yapılan bir diğer çalışmada da durum özellikleri, özne- eylem uyumu ve cinsiyet uyumu incelenmektedir (Hopp, 2010). Çalışma sonucunda bir önceki çalışmaya (Hopp, 2006) benzer bulgular elde edilmiş ve D1 ve dil yeterliliğinin önemi vurgulanmıştır.

Jackson (2008) anadili İngilizce olan ve farklı dil yeterliliğine sahip Almanca D2 edincilerinin özne ve nesne belirsizliklerinin işlenmesinde durum özelliklerinin etkisini incelediği çalışmada ilk ögenin özne veya + belirtili nesne olabildiği, ikinci ögenin durum işaretli olduğu (ikinci ögedeki durum işareti yoluyla ilk ögedeki belirsizlik giderilmekte) ve tematik eylemin zamanının değiştiği (geçmiş zaman ve yakın geçmiş zaman) tek tümceli neden sorularına yer verilmiştir. Çalışma sonucunda daha önceki çalışmada (Schlesewsky M., v.d., 2000) da belirtildiği gibi anadili konuşurları özne ilk tümcelere kıyasla nesne ilk tümceleri daha düşük anlama doğruluğu ve daha uzun okuma süresinde işlemlemektedir. Eylem zamanına bakıldığında ise özne ve nesne belirsizliklerinin işlenmesinde etkisinin olmadığı ve anadili konuşurlarının eylemin konumuna bakmaksızın dilbilgisel rolleri belirledikleri öne sürülmektedir. D2 edincilerine bakıldığında ileri seviye D2 edincilerinin nesne ilk tümcelerde durum işaretli ikinci ögede daha uzun okuma süresi sergilediği ve durum işaretli ögeden önce eylem içeren tümcelerde işleme zorluklarıyla karşılaştıkları gözlemlenmektedir. Bunun aksine, orta seviye yeterliliğe sahip D2 katılımcılar özne ilk tümcelere kıyasla nesne ilk tümcelerde özellikle tümcenin sonunda daha fazla okuma süresine ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, durum özelliklerinin tamamen görmezden gelinmediğini, sadece katılımcıların dilbilgisel roller atamayı tümcenin sonunu görene kadar ertelediklerini göstermekte olduğu ve D2 edincilerinin sözdizimden çok anlambilimsel bilgiye odaklandığı savunulmaktadır (Clahsen ve Felser, 2006). Eylem zamanı açısından bakıldığında ise geçmiş zaman çekimli eylemin durum işaretli ögeden önce kullanıldığı tümcelerde ileri düzey D2 katılımcıları durum özelliklerine duyarlılık gösterirken eylemin sözcüksel- anlamsal bilgisinin tümcenin sonuna kadar mevcut olmadığı yakın geçmiş zaman çekimli tümcelerde durum özellikleri işleme sürecinde değerlendirmedikleri gözlemlenmiştir. Bu nedenle, D2 edincileri D2'ye özgü biçimsözdizimsel bilgileri verimli bir şekilde işleyebilecekleri bir yeterlilik düzeyine ulaştıklarında bile, anadili konuşurlarına benzer işleme stratejilerini benimseme yeteneklerinin eylemin sağladığı sözcüksel-anlamsal özelliklere bağlı kalabileceği savunulmaktadır (Jackson, 2008).

Jackson, Dussias ve Hristova (2012) yaptıkları bir diğer çalışmada, anadili İngilizce olan ve orta düzey dil yeterliliğine sahip Almanca D2 edincilerinin özne ve nesne belirsizliklerinin işlenmesinde durum özelliklerinin etkisini incelediği çalışmada ilk ögenin özne veya + belirtili nesne olabildiği neden sorularına yer verilmiştir. Ayrıca, çalışmada eylemin konumunun işlenme sürecine etkisini belirlemek amacıyla eylem zamanında farklılıklara (yakın geçmiş zaman içeren tümcelerde eylem sonda, geçmiş zamanlı tümcelerde ikinci sırada) da yer verilmiştir. Sonuçlar, bu çalışmadaki orta düzey D2 edincilerinin belirsizliği gideren belirleyicide durum özelliklerine duyarlı olduklarını göstermektedir. D2 edincileri, anadili konuşurlarının aksine eylem konumu fark etmeksizin nesnenin başta kullanıldığı tümcelerde yalın durum belirleyici “der” ile karşılaştırıldığında, öznenin başta olduğu tümcelerde belirtme durumu belirleyici “den” için daha uzun bakış süreleri sergilemektedirler ve bu durum, sözcük dizilişine duyarlılığı işaret etmektedir (Jackson, Dussias, ve Hristova, 2012). İki sözcük dizilişi arasında gözlemlenen farklılığın nedeni olarak durum özelliklerinin daha az sıklıkla kullanılan durum belirleyici “den” tarafından taşındığı tümcelerde okuma süresinde arttırması öne sürülmektedir. Aynı zamanda, yakın geçmiş zamanlı tümcelere oranla geçmiş zamanlı tümcelerde durum belirleyicilerine daha uzun bakış süresi harcandığı gözlemlenmiştir. Jackson (2008) bir önceki çalışmasında tümcenin son ögesine kadar anlamlı okuma farklılıkları gözlemlenmezken ve öznenin başta olduğu tümcelere kıyasla nesnenin başta olduğu tümcelerde okuma süresi daha fazlayken bu çalışmada durum özelliklerine durum belirleyicide hemen duyarlılık ve dilbilgisel rollerine farkındalık gözlemlenmektedir. Ancak dilbilgisel biçim ve anlam arasındaki bu temel ilişkiyi kurduktan sonra, D2 edincilerinin durum özelliklerini kullanabildiği savunulmaktadır (Jackson, Dussias, ve Hristova, 2012). Öte yandan tek dilli ve iki dilli (İspanyolca- Baskça) çocukların Baskçada kullanılan özgeçişli, yalın ve yönelme durumu içeren tümceleri edinim sırasını incelemek üzere yapılan çalışmada elde edilen veriler, çocuk ve yetişkin girdisi arasında farklılık göstermektedir (Austin, 2012). Çocukların daha çok maruz kaldıkları biçimbirim (özgeçişli durum) yerine yalın durumu daha çok kullanmayı tercih ettikleri ve en az tercih edilen durumun yönelme durumu olduğu gözlemlenmektedir ve girdi sıklığının durum özelliklerini belirlemede etkili olmadığı savunulmaktadır (Halle, 1997). Ayrıca çalışmaya konu olan biçimbirimler arasındaki farklılığın hem edinim sırasının hem de çocukların ürettiği uyum hatalarının, belirli bir durum tarafından kodlanan özellik değerlerinin sayısı ve

durumun göreceli frekansı dikkate alınarak açıklanabileceği iddia edilmektedir (Austin, 2012).

Almancadaki durum belirleyicilerine benzer bir durum da ispanyolcada kullanılan biçimcelerde gözlemlenmektedir. İspanyolca üzerine yapılan çalışmada D1 İngilizce olan ve anadili konuşurlarına yakın D2 İspanyolca öğrenen katılımcılar üzerinde yapılan çalışmada tümce işlemlerde ayrımsal durum işaretlemesine duyarlılık kabul edilebilirlik ve öz- ilerlemeli okuma görevleri ile incelenmektedir (Jegerski, 2015). Çalışmada, Ayrımsal Durum İşaretlemesi bozukluğu gösteren geçişli eylemlerle çift geçişli eylemlerin – belirtili nesnelerinde kullanılan durum işareti bozuklukları karşılaştırılmaktadır. Çalışma sonucunda, her iki grup da işaretlenmemiş – belirtili nesnelerle Ayrımsal Durum İşaretlemesi içermeyen + canlılık gösteren nesnelere düşük kabul edilebilirlik göstermiştir. Okuma görevine bakıldığında ise anadili konuşurlarının aksine D2 grubu dilbilgisel olmayan işaretlenmemiş + canlılık gösteren nesnelerde yavaşlama gözlemlenmemektedir. Bunun aksine, işaretlenmemiş – belirtili nesnelerde D1 benzeri işleme gözlemlenmiştir. Tümcelere biçimce (lo/la) eklenen ikinci deney sonucunda ise Ayrımsal Durum İşaretlemesi farkındalığı gözlemlenmiş ve biçimce ile birlikte kullanılan nesnelerin okunmasında yavaşlama ortaya çıkmıştır. Jegerski (2015), D2 edincilerinde Ayrımsal Nesne İşaretlemesinin yalnızca eylem önceki biçimce kullanıldığında mümkün olduğunu savunmaktadır. Katılımcılar, işleme sürecinde lo/la biçimcesi kullanılmadığında nesne konumu “a” durum işaretlemesine duyarlılık göstermemiştir. Bu nedenle, biçimcelerin nesne konumu için bir işaret görevi gördüğünü ve böylece durum özelliklerine duyarlılıklarını artıran öge olduğunu eklemektedir. D2 durum işlemlenmesinin sözdizimsel işlem sırasındaki yapısal ve kategorik eksikliklere bağlı olmadığı sonucuna varılmıştır (Jegerski, 2015).

Jegerski (2015)’nin durum özelliklerinin işlemlenme sürecinde fark edilebilirliği üzerine yaptığı çalışmaya benzer buğulardan Almanca üzerine yapılan çalışmada da bahsetmek mümkündür. Almanca orta veya anadiline yakın yeterlilik gösteren ikinci dil edincilerinin tümce işleme sürecinde durum özelliklerini ve eylemi bütünleştirip bütünleştirmedikleri görsel dünya göz izleme deneyi ile ÖEN ve NEÖ ilk sözcük dizilişleri araştırılmaktadır (Hopp, 2015). Anadili konuşurları, gelecek ad öbeği hakkında tahminlerde bulunmak için ilk ad öbeği üzerindeki durum özelliklerini ve fiilin sözcüksel anlamını hızla bütünleştirmekte olduğu gözlemlenmiştir. ÖEN sözcük dizilişine anlambilimsel açıdan bakıldığında kılıcı ve etkilenen arasında anlamlı

farklılık görülürken NEÖ sözcük dizilişinde kılıcı ögenin etkilendenen daha fazla göz sabitleme gözlemlenmektedir. Her halükârda, anadili konuşanları büründen veya cümle bağlamını kolaylaştırmanın yokluğunda bile, işaretlenmiş nesne-ilk yapıları tahmin etmek için durum özelliklerini eylemin sözcük bilgisi ile bütünleştirmektedir (Weber, Martine, ve Crocker, 2006). D2 açısından bakıldığında ise dil yeterlilikleri fark etmeksizin etkilenen nesneye öngörücü bakışlar gözlemlenmiştir. Bu tür öngörücü göz hareketleri, D2 edincilerinin ikinci ad öbeği hakkında tahminler oluşturmak için ismin sözcük bilgisini ve eylemin anlamsal bilgisini bütünleştirdikleri iddia edilmektedir. Ancak, bu süreçte durum özelliklerinin bütünleştirilmediği gözlemlenmektedir çünkü biçimsözdizimsel bilgiden bağımsız olarak hem ÖEN hem de NEÖ sözcük dizilişinde ikinci ad öbeği etkilenen olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, D2 edincilerinin tümcenin nasıl ortaya çıkacağına dair bir tahmin oluşturmak için ilk ismi ve eylemi bütünleştirdikleri ortaya çıkardığı savunulmaktadır. Durum özelliklerinin kullanılmaması işleme sürecinin anadili konuşurlarına göre daha az otomatik, dil anlamada tahmin ve bütünleştirme için farklı sistemlerin kullanılmasına ve öngörüşel işlemede farklı ipuçlarından (örneğin; bürünsel bilgi) yararlanılmasına bağlanmaktadır (Hopp, 2015).

İspanyolca bir lehçe olan Quiteño üzerinde yapılan bir diğer çalışmada ise yine benzer sonuçlardan bahsetmek mümkündür (Suñer ve Yépez, 1988). Bu lehçe üzerine yapılan incelemeler sonucunda diğer lehçelerden farklı olarak herhangi bir biçimce kullanılmasına gerek kalmadan nesne pozisyonun boş kalmasına izin verdiği gözlemlenmiştir (Suñer ve Yépez, 1988). Quiteño üzerinde yapılan bu çalışma, + belirtili ve – belirtili nesne arasında ayrım olmadığını ve hatta tümce içerisinde kullanıldıklarında tümcenin anlamında değişikliğin gözlemlenmediği göstermektedir. Kısaca, + belirtili ve – belirtili nesne ayrımı önemli bir dilsel değişken olarak görülmemektedir.

Öte yandan İspanyolcada durum özelliklerinin anadilinde ve ikinci dilde işlenmesi inceleyen göz izleme ve kabul edilebilirlik yargılama çalışmasında özellikle anadili Almanca olan katılımcıların Ayrımsal Nesne İmlmesini tümce işleme sürecine dahil edip etmedikleri belirlenmek istenmektedir (Hopp ve Arriaga, 2016). Çalışmada, çift geçişli eylemin yapısal durum⁶ işaretli nesnesiyle geçişli

⁶ Yapısal durum: Chomsky, sözdizimsel açıdan belirli yapısal düzenlemeler atayan bir durum olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, eylem öbeğinin tümleci konumunda belirtme durumu (Chomsky, 1981).

eylemin içkin durum⁷ işaretli nesnesi karşılaştırılmaktadır. Çalışma sonucunda kabul edilebilirlik görevinde tüm grupların dilbilgisel ve dilbilgisel olmayan durum işaretlemesini ayırt edebildiği gözlemlenmiştir. Ancak okuma sürelerine bakıldığında anadili İspanyolca olan katılımcılarda önceki çalışmadan farklı olarak (Hopp, 2015) işleme sürecinde tüm durum özellikleri uyumsuzluklarına anında farkındalık gözlemlenirken orta ve ileri düzey İspanyolca edincilerinde tümce işleme sürecinde durum işaretlemesine farklı duyarlılıklar geliştirdikleri gözlemlenmiştir. D2 edincilerinin işaretlenmemiş – belirtili nesne içeren çift nesneli eylem tümcelerinde işleme sürecinin daha uzun olduğu ve Ayrımsal Nesne İşaretlemesinin – canlılık içeren nesnelerle hatalı kullanımına duyarlılık gözlemlenmiştir. Buna karşılık, + canlılık içeren nesnelerde ayrımsal nesne işaretlemesinin kullanılmaması işleme sürecini etkilememiştir (örneğin: “Juan vio_ la mujer” + canlılık gösteren nesneden önce “a” durum işaretlemesinin kullanılmaması). Çalışmada, - belirtili ve – canlılık içeren nesnede D2 grubunun anadili konuşurlarına benzer sonuçlar göstermesinin durum özelliklerinin işlenmesinin Ayrımsal Nesne İşaretlemesi gözlemlenmeyen dillerde de mümkün olduğunu gösterdiği ileri sürülmektedir. Ek olarak, Jegerski (2015)’nin bulguların aksine mevcut çalışma D2 katılımcılarının durum özelliklerini belirten ipuçları veya anlama soruları olmadan da durum işaretlemelerine duyarlılık gösterdiklerini ortaya koymaktadır (Hopp ve Arriaga, 2016).

Türkçenin ikinci dil olarak ediniminde durum özelliklerini inceleyen çalışmalara bakıldığında ise alanyazında yer alan birkaç çalışmadan bahsetmek mümkündür (Papadopoulou D., v.d., 2011; Gürel, 2000; Haznedar, 2006). Anadili konuşurlarında durum özellikleri erken yaşlarda edinilse de Türkçeyi ikinci dil olarak konuşanlar, durum özelliklerinin edinimi açısından farklılıklar göstermektedir. Ancak alanyazında yer alan çalışmalar genellikle durum özelliklerinde kullanımında yapılan hatalara ve karşılaşılan problemlere odaklanmaktadır. Bu nedenle durum özelliklerinin biçim-sözdizimsel boyutu ihmal edilen bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Gürel (2000), farklı dil seviyeleri (başlangıç, orta, ileri düzey) üzerine yaptığı çalışmada ikinci dil konuşurlarının durum özellikleri ediniminde ses düşmesi hatasından çok değiştirim hatası yaptıkları; ileri ve orta düzey konuşurların başlangıç seviyesi konuşurlarından daha iyi performans gösterdiğini işaret etmektedir. Ayrıca, ikinci dil konuşurlarının Türkçenin sözdizimsel sınırlılıkların da farkında olduğunu eklemektedir.

⁷ İçkin durum: Belirli bir anlamsal rolü ifade eden veya eylemin sözcüksel özelliklerine bağlı olan durum özelliğidir. Örneğin, Almancada “yardım etmek” eyleminin yönelme durumunu gerektirmesi (Haspelmath, 2006).

Gürel (2000)'in elde ettiği sonuçlara benzer sonuçlardan Haznedar (2006) da bahsetmektedir. Çalışmada, Anadili İngilizce olan ikinci dil konuşurunun eylemsel ekleri (özellikle zaman ekleri) doğru bir şekilde kullanabildiği ve özne- eylem uyumunun farkında olduğu ancak durum özelliklerinin kullanımında (yalın durum hariç) zorluk yaşadığını gözlemlenmiştir. Yine de çalkalanmış nesne kullanılan yapılarda durum özellikleri doğru şekilde belirleyebildiği ve bu nedenle sözcük dizilişi sınırlılıklarının farkında olduğuna ulaşılmıştır.

Anadili Yunanca olan ikinci dil olarak Türkçe konuşurları üzerinde yapılan bir diğer çalışmada ise Gürel (2000) ve Haznedar (2006) benzer şekilde sözcük dizilişi ve durum özellikleri üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışma sonucunda eylemsel eklerin ediniminde problem yaşanmadığı dolayısıyla katılımcıların işlevsel kategorilerin farkında olduğu savunulmaktadır (Papadopoulou D., v.d., 2011). Bu nedenle durum özelliklerinin işleme sürecinin ikinci dil edinimini etkilediği savunulmaktadır.

Aygüneş, Aydın ve Demiralp (2014) Türkçedeki içe yerleşik tümceciklerde öznenin durum özelliğinde (**Benim ağladım sanıyordu*) uyum özelliğinde (**Ben ağladın sanıyordu*) bozulmalar bulunan deney setinde durum ile uyum arasındaki ilişkiyi OİP çalışması ile inceledikleri görülmektedir. Çalışmada Diaz ve diğerlerinin (2011) ortaya koyduğu savların tersi yönde bulgulara ulaşılmıştır. Gerek yerleşmiş eylemde gerekse ana eylemde durum ve uyumun işleminde farklılıkların olduğu görülmektedir. Yerleşmiş eylemde durum biçimbiliminin işlemlenmesinde N400 görülürken uyumun işlemlenmesinde böylesi bir etki görülmemektedir. İki özelliğin karşılaştırılmasında daha güvenilir bilgi sunan ana eylemde ise, durum biçimbiliminin işlemlenmesinde sağa yanallaşmış N400 görülürken, uyumun işlemlenmesinde sola yanallaşmış N400 görülmektedir. Çalışmada Türkçede uyum ve durum özelliklerinin işlemlenmesinde farklı nöral kaynakların aktifleşmesinin alanyazında ϕ -özelliklerinin özne durumunu yetkilendirdiği görüşünü (Kornfilt, 1984; Brendeomon ve Csato, 1984) zayıflattığı, Aygen'in (2002, 2007, 2011) durum eşleme ve ϕ -eşlemenin birbirinden bağımsız işlemler olduğu görüşünü desteklediği belirtilmektedir.

Olaya ilişkin beyin potansiyelleri açısından farklı dil seviyesinde (alt- orta seviye ve üst- orta seviye) yer alan katılımcılar üzerinde çekimli ve çekimsiz öbeklerde durum özelliklerinin edinimi ve uyumun etkisini inceleyen bir diğer çalışmada ise dilbilgisel olmayan durum özelliklerinin ediniminde anadili konuşurlarından farklılık gözlemlenirken üst- orta seviye dil yeterliliği gösteren katılımcılarda dilbilgisel

olmayan uyumsal süreçlerde anadili konuşurlarına benzer veriler elde edilmiştir (Aydın, Aygüneş, ve Demiralp, 2016). Bu durumun dilsel uzaklık ve ikinci dil yeterliliğinde gözlemlenen farklılıklardan kaynaklandığı öne sürülmektedir.

Bahsedilen bu çalışmalardan yola çıkarak durum özelliklerinin dil işleme sürecinde önemli bir etken olduğu yargısına varmak mümkündür. Tümcelerın sözdizimsel ve anlambilimsel açıdan işlemlenmesinde durum özellikleri önemli bir rol üstlenmektedir. Yukarıda bahsedilen çalışmalardan çıkarılabilecek bir diğer yargı ise durum özelliklerinin işlemlenmesinde eylemin önemli bir rol üstlendiğidir çünkü yapılan çalışmalar eylemin geçişli/geçişsiz olmaması durumundan yola çıkarak durum özellikleri üzerinde veriler içermektedir. Çalışmanın buradan sonraki kısmında Türkçedeki durum özelliklerinin işlemlenme süreçleri hakkında bilgi verilecektir.

Bu çalışma, Türkçedeki durum özelliklerinin anadilinde ve ikinci dilde işlenmesini durum özelliklerinin ediniminde karşılaşılan hatalar veya problemler açısından veyahut anadili ve ikinci dil farklılıkları açısından ele almakta ve durum özelliklerinin işlemlenme sürecini aydınlatmaya çalışmaktadır. Kendi hızında okuma görevi ile özne ve nesne konumlarında kullanılan durum özelliklerinin işleme sürecini nasıl etkilediği ve bu işlemlenme sürecinde etkili olan faktörler (özne – eylem uyumu, belirlilik, özgüllük) belirlenmeye çalışılmaktadır. Tümce bağlamında yalın, belirtme, ayrılma ve tamlayan durumlarının biçimbilimsel işlemlenme süreçleri ve süreleri karşılaştırılmaktadır. Buna ek olarak, anadili ve ikinci dil konuşurlarının durum özellikleri benzer veya farklı bir şekilde işlemleyip işlemediği incelenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Çalışmada anadili Türkçe olan 23 katılımcı (10 kadın, 13 erkek) ve anadili Arapça olan 23 katılımcı (15 kadın, 8 erkek) yer almaktadır. İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun (Tarih ve Sayı: 19/06/2020-68637) yönergelerine göre tüm katılımcılardan önceden yazılı onay alınmıştır. Tüm katılımcılar sağ el tercihlidir ve normal veya düzeltilmiş görme becerisine sahiptirler. Katılımcılar en az lise seviyesinde eğitim görmüştür ve katılımcıların herhangi bir nörolojik ya da psikolojik rahatsızlıkları bulunmamaktadır.

Çalışmaya başlamadan önce anadili Arapça olan katılımcılara dil deneyimi ve yetkinliği anketi uygulanmıştır (Marian, Blumenfeld, ve Kaushanskaya, 2007). Bu testlerdeki katılımcıların kendileri için verdikleri ortalama skorlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 2.1). Türkiye’de en az bulunma süresi 4 ay iken en fazla bulunma süresi 10 yıldır. Türkiye’de bulunma süreleri ise ortalama 35 aydır. Katılımcılar, İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi’nde (DİLMER) ve Kadıköy Türkçe Öğretimi Merkezi’nde (TÖMER) ikinci dil olarak Türkçe öğrenmektedir. Katılımcılar en az dört aydır Türkiye’de yaşamaktadır. Katılımcıların Türkçe yetkinliği ileri seviyedir ve katılımcılar anadillerinden sonra en yetkin oldukları dilin Türkçe olduğunu belirtmiştir. Yapılan ankete ek olarak katılımcıların sözcük bilgisini ölçmek amacıyla çalışmada yer alan 30 tümce rastgele seçilmiş ve katılımcılardan bilmedikleri sözcükleri işaretlemeleri istenmiştir. Yapılan anlam testi sonucunda Sözcük bilgisinden aldıkları ortalama skor 28,5’tir. Katılımcıların “boksör, kostüm, monitör ve manken” sözcüklerini tahmin etmede zorlandıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 2.1: Katılımcıların Türkçe yeterliliklerine verdikleri puanların ortalaması

Türkçe Yetkinliği	Katılımcı Puanları Ortalaması
Okuma	6,9
Anlama	7,3
Konuşma	6,1
Yazma	6,6

2.2. MATERYAL

Çalışmada deney koşulları olarak nesnenin – belirtili ve + belirtili olduğu dilbilgisel koşulun yanı sıra nesne durumunda uyumsuzluğun olduğu ve özne durumunda uyumsuzluğun olduğu iki koşul bulunmaktadır (Tablo 2.2).

Deney setinde yer alan bütün tümcelerde özne- zaman belirteci- nesne- yüklem dizilişi bulunmaktadır. Tümcelerdeki özneler meslek isimlerinden oluşmaktadır. Eylemlerde geçmiş zaman eki -DI bulunmaktadır ve bütün eylemler üçüncü tekil kişi ile çekimlenmiştir. Nesne konumunda uyumsuzluk yaratılırken +/- belirtili durum özelliği yerine yönelme durum eki, özne durumu için yalın durum yerine tamlayan durumu kullanılmıştır. Deneyde gerek dilbilgisel- dilbilgisi dışı koşullar arasındaki sayıyı eşitlemek gerekse yapılar arasındaki dağılımı eşitlemek amacıyla nesne konumunda yönelme durum özelliğinin kullanıldığı dilbilgisel (Aktör geçen ay filme çalıştı.) ve öznede tamlayan ve nesnede belirtme durum özelliğinin kullanıldığı dilbilgisel (Aktörün geçen ay filmi çekildi.) tümcelerin yanında özne ve nesnenin yalın durumda bulunduğu dilbilgisel dışı (Aktör geçen ay film çalıştı.) ve öznede yalın nesnede belirtme durum özelliğinin kullanıldığı (Aktör geçen ay filmi çekildi.) doldurucu tümcelere yer verilmiştir. Ancak bu tümceler analiz sürecine dahil edilmemiştir.

Tablo 2.2: Katılımcıların Türkçe yeterliliklerine verdikleri puanların ortalaması

Koşullar	Örnek tümceler	N
Dilbilgisel 1	Aktör geçen ay film seyretti.	30
Dilbilgisel 2	Aktör geçen ay filmi seyretti.	30
Nesne durumu uyumsuzluğu	Aktör geçen ay filme seyretti.	30
Özne durumu uyumsuzluğu	Aktörün geçen ay filmi seyretti.	30

2.3. SÜREÇ

Araştırmada Öz İlerlemeli Okuma (Self Paced Reading) görevi kullanılmıştır. Öz İlerlemeli Okuma görevinde, katılımcılardan bilgisayar ekranında sözcükler halinde sunulan tümceleri mümkün olan en kısa sürede ve sessiz biçimde okumaları ve tümcenin bitimiyle de tümcenin dilbilgiselliğini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların her sözcüğe verdikleri yanıt süreleri ve tümcenin dilbilgiselliğini değerlendirmesine ilişkin verdiği yanıtlar kaydedilmiştir. Katılımcıların her kelimeyi görmek için boşluk tuşuna basmaları gerekmektedir. Deneyler her bir katılımcı için aralar dahil 30-40 dakika sürmüştür ve araştırmada yer alan gönüllülerin toplam sayısı

23'tür. Araştırma sessiz bir ortamda yürütülmüştür. Araştırmaya başlamadan önce katılımcıların araştırma hakkında bilgi sahibi olmaları için kısa bir alıştırma (15 tümcelik) uygulanmaktadır. Toplam 240 tümce 6 bölüm halinde katılımcılara rastgele sıra ile sunulmuştur. Her bölüm arasında 5-10 dk dinlenme için ara verilmiştir.

2.4. İSTATİSTİKSEL ANALİZ

İstatistiksel analiz özne, nesne ve eylem alanlarına ilişkin verilen ortalama okuma süresi yanıtları üzerinden yapılmıştır. Analizlerde katılımcıların her bir koşul için sunulan 240 uyarana verdiği yanıt sürelerinin ortalaması alınmış ve daha sonra tekrarlı ölçümler için ANOVA analizi uygulanmıştır. Tekrarlı ölçümler için ANOVA'nın uygulandığı istatistikte KOŞUL (2 Seviye: + belirtili nesneler, - belirtili nesneler) yer almaktadır. Bu ilk analizde Türkçede nesnenin belirtili olup olmamasının işlemlemeye etkisi sorgulanmıştır. Çalışmada ayrıca nesne uyumunun ve özne uyumunun işlemlenmesinde bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla ikinci bir istatistik uygulanmıştır. Tekrarlı ölçümler için ANOVA'nın uygulandığı bu ikinci istatistikte grup içi faktör olarak KOŞUL (3 Seviye: dilbilgisel, nesne durum uyumsuzluğu, özne durum uyumsuzluğu) yer almaktadır. Tepki süreleri üzerinden yapılan bu istatistiksel analize ek olarak katılımcıların ilgili faktörlerinin her biri için verdikleri doğru yanıt sayıları üzerinden de ANOVA uygulanmıştır.

İstatistiksel analizlerde serbestlik derecesinin birden fazla olması durumunda Greenhouse-Geisser (Greenhouse-Geisser, 1959) düzeltmesi uygulanmıştır. Koşulların yarattığı ana etkide anlamlı farklılık görülmesi durumunda farklılığın kaynağını belirlemek için ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. İkili karşılaştırmalarda p değerlerine Bonferroni düzeltmesi (Bonferroni, 1936) uygulanmıştır. İstatistiksel analizde SPSS 24 yazılımı kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bulgular anadili Türkçe olan grubu ve D2 grubunu içermektedir. Türk grubunun verilerinde sorun olduğu için 23 kişiye düşürülmüştür. Bu nedenle D2 grubu da 23 kişiye düşürülerek analiz yapılmıştır. Aşağıda 2 temel analiz vardır

1. Nesnenin + belirtili ve – belirtili olduğu durum
2. Dilbilgisel, nesne durumu uyumsuzluğu ve özne durumu uyumsuzluğu koşulunun bulunduğu analiz

Her iki analizde de kritik segmentimiz eylem aslında ancak yine de özne, nesne ve eylem konumunu ayrı ayrı analiz edildi. Sonuçlar aşağıdaki gibidir.

3.1. BİRİNCİ DENEY: NESNENİN + BELİRTİLİ, - BELİRTİLİ OLMASI

Birinci deneyde +belirtili ve –belirtili nesnelerin bulunduğu tümcelerin işlemlenmesinde bir işleme farklılığının olup olmadığı amaçlanmış ve bu çerçevede katılımcıların özne-belirteç-nesne-eylem dizilimindeki tümceleri sözcükler halinde okumaları sırasında özellikle özne- nesne ve eylemi okuma hızları belirlenerek karşılaştırılmıştır. Çalışmanın deney desenine göre kritik sözcük diğer bir deyişle, işlemlemeye ilişkin farklılığı yansıtacak asıl sözcük eylemdir. Ancak buna rağmen özne ve nesne konumu da ayrı olarak analiz edilmiştir.

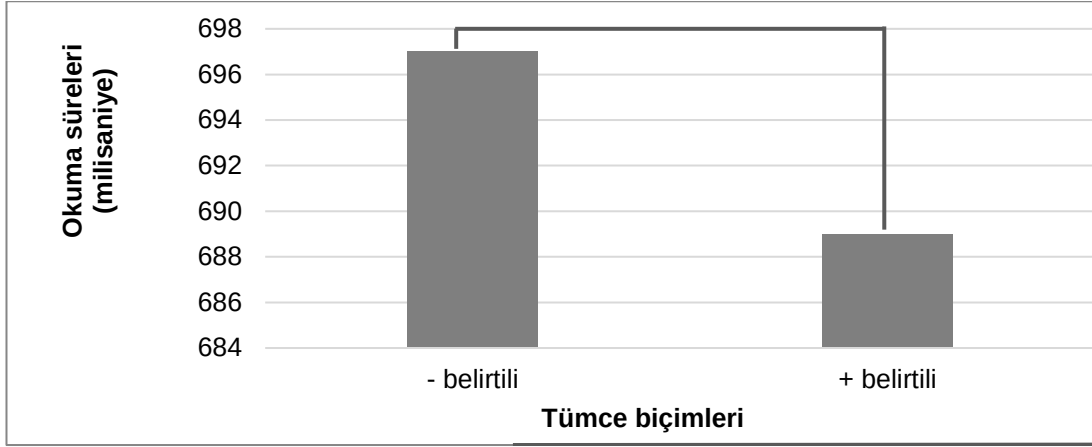
Tablo 3.1: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması

Koşullar	Örnek tümceler
Dilbilgisel 1	Aktör geçen ay film seyretti.
Dilbilgisel 2	Aktör geçen ay filmi seyretti.

3.1.1. Özne Alanına İlişkin Bulgular

İki grup bir bütün olarak değerlendirilip özne konumunun okunma sürelerinin bakıldığında, +belirtili ve –belirtili yapıların arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1,44) = 17.336, p < .001$ görülmektedir. İkili karşılaştırmalara bakıldığında - belirtili yapıların okunma sürelerinin + belirtili yapılara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Şekil 3.1)

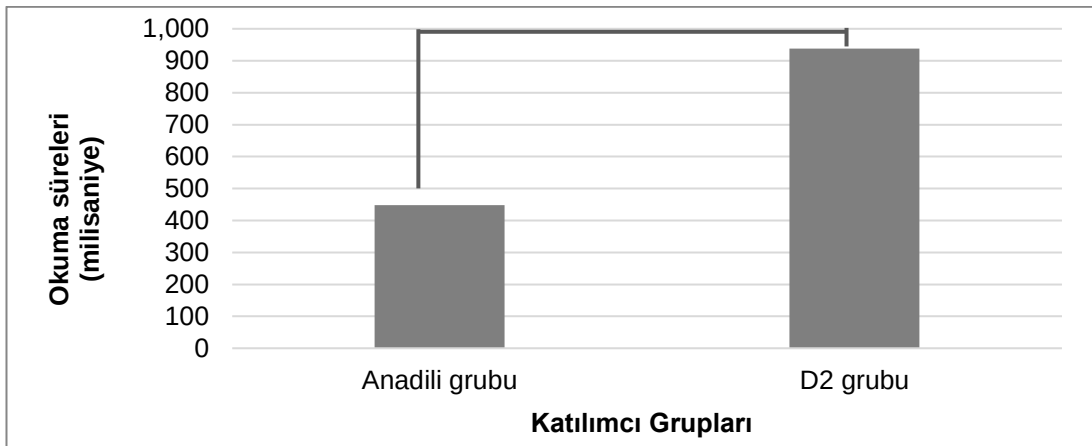
Şekil 3.1: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: Özne alanına ilişkin bulgular

Tümce biçimleri $\times$ Grup etkileşimine bakıldığında da anlamlı farklılığın olduğu, $F(1,44) = 4.980$, $p < .05$, görülmektedir. Buna göre gerek anadili grubu gerekse D2 grubunun içerisinde – belirtili yapılar ile + belirtili yapılar arasında anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Buna göre gerek anadili grubu içerisinde ($p < .001$) gerekse D2 grubu içerisinde ($p < .001$) – belirtili yapıların işleme sürelerinin anlamlı biçimde daha fazla olduğu görülmektedir.

Bir bütün olarak anadili grubu ile D2 grubu karşılaştırıldığında ise anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir $F(1,44) = 52.304$, $p < .001$, görülmektedir. Buna göre D2 grubunun bir bütün olarak söz konusu yapıları okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir (Şekil 3.2).

Şekil 3.2: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: Özne alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular

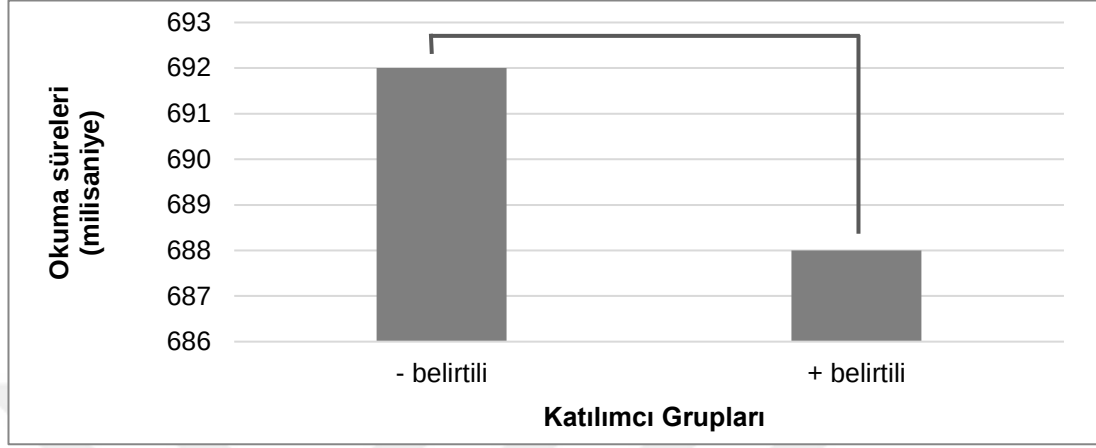

3.1.2. Nesne Alanına İlişkin Bulgular

İki grup bir bütün olarak değerlendirilip nesne konumunun okunma sürelerinin bakıldığında, iki koşul arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1,44)$

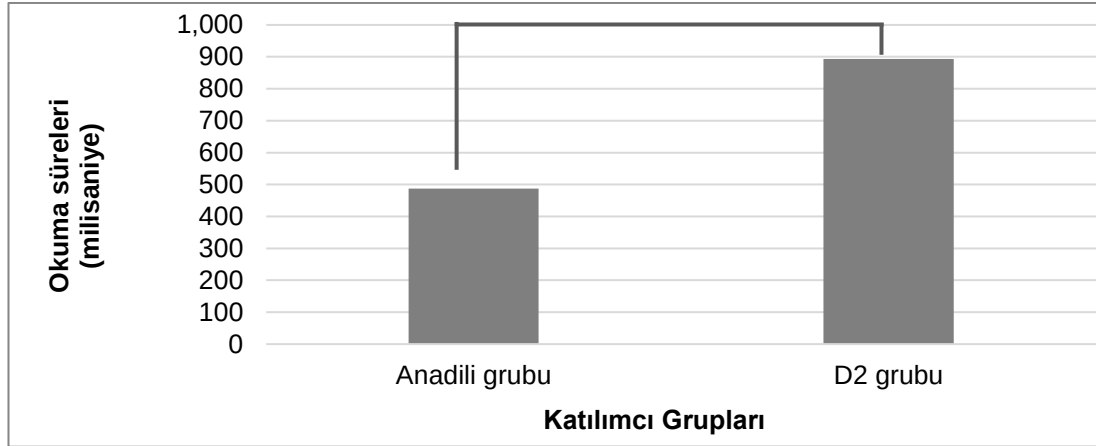
=9.703, $p < .01$ görülmektedir. İkili karşılaştırmalara bakıldığında - belirtili yapıların okuma sürelerinin + belirtili yapılara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Nesnenin + belirtili,- belirtili olması durumu: Nesne alanına ilişkin bulgular

Tümce biçimleri $\times$ Grup etkileşimine bakıldığında anlamlı farklılığın oluşmadığı, $F(1,44) = 1.284$, $p > .05$, görülmektedir. Buna karşın, bir bütün olarak anadili grubu ile D2 grubu karşılaştırıldığında ise anlamlı farklılığın olduğu $F(1,44) = 46.058$, $p < .001$, görülmektedir. Buna göre D2 grubunun bir bütün olarak söz konusu yapıları okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir (Şekil 3.4).

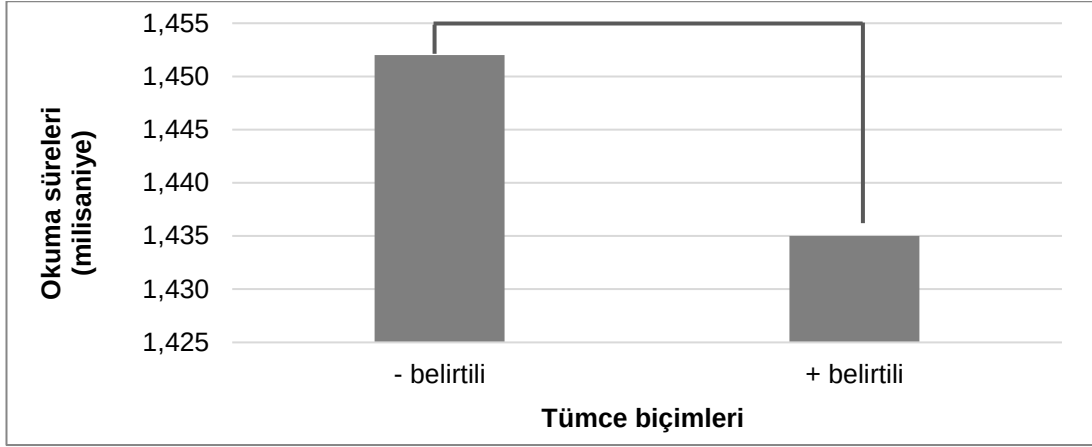
Şekil 3.4: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: nesne alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular

3.1.3. Eylem Alanına İlişkin Bulgular

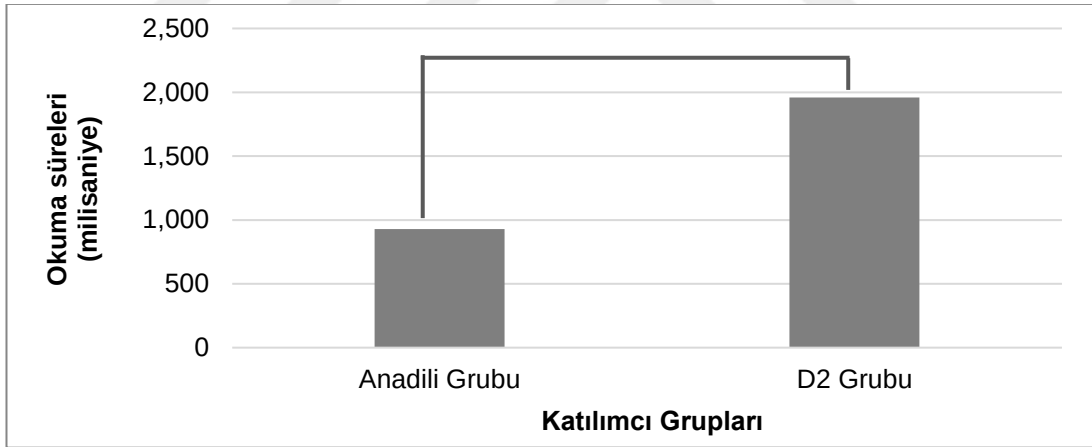
Asıl kritik alan olan eylemlerin okunma süreleri bakıldığında, nesnenin + belirtili ve - belirtili olduğu tümce biçimlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu, $F(1,44) = 29.705$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .654$. İkili karşılaştırmalara bakıldığında, - belirtili yapıların okuma sürelerinin + belirtili yapılara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: Eylem alanına ilişkin bulgular

Bununla birlikte anadili Türkçe olan grup ile D2 grubu arasında da bir bütün olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1,44) = 288.581, p < .001$ görülmektedir. Buna göre D2 grubunun anadili grubuna göre okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6: Nesnenin + belirtili, - belirtili olması durumu: Eylem alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular

Tümce biçimleri $\times$ Grup etkileşimine bakıldığında ise anlamlı farklılık oluşmadığı, $F(1,44) = 0.017, p > .05$, görülmektedir.

3.2. İKİNCİ DENEY: ÖZNE DURUMU VE NESNE DURUMUNUN İŞLENMESİ

İkinci deneyde özne ve nesne durumunun işlenmesinde bir işleme farklılığının olup olmadığı amaçlanmış ve bu çerçevede katılımcıların özne-belirteç-nesne-eylem dizilimindeki tümceleri sözcükler halinde okumaları sırasında özellikle özne-nesne ve eylemi okuma hızları belirlenerek karşılaştırılmıştır. Çalışmanın deney desenine göre kritik sözcük diğer bir deyişle, işlemlemeye ilişkin farklılığı yansıtacak

asıl sözcük eylemdir. Ancak buna rağmen özne ve nesne konumu da ayrı olarak analiz edilmiştir.

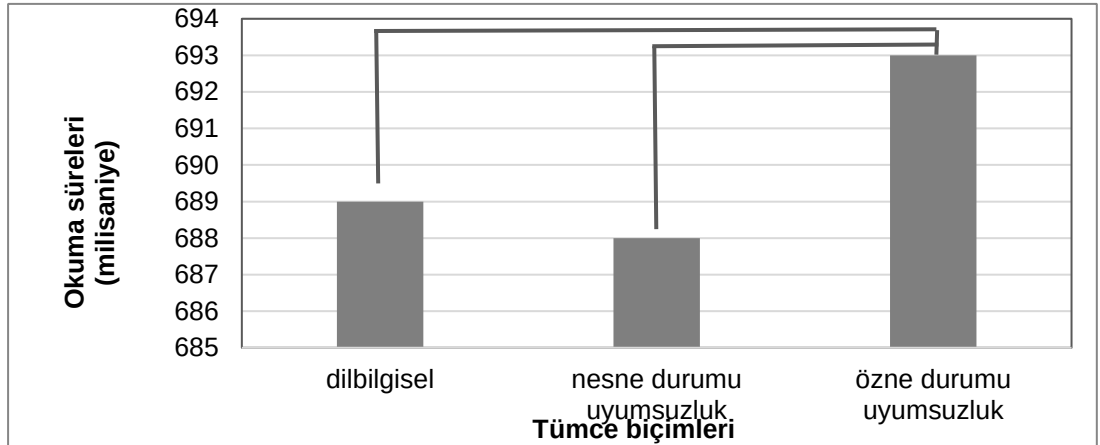
Tablo 3.2: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi

Koşullar	Örnek tümceler
Dilbilgisel 2	Aktör geçen ay filmi seyretti.
Nesne durumu uyumsuzluğu	Aktör geçen ay filme seyretti.
Özne durumu uyumsuzluğu	Aktörün geçen ay filmi seyretti.

3.2.1. Özne Alanına İlişkin Bulgular

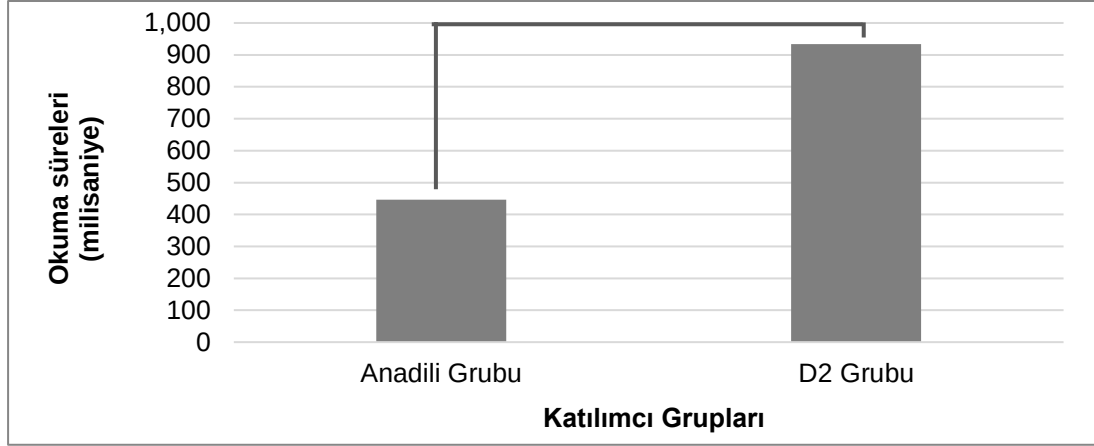
İki grup bir bütün olarak değerlendirilip özne konumunun okunma sürelerin bakıldığında, üç koşul arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1.468,64.605) = 11.707, p < .001$ görülmektedir. İkili karşılaştırmalara bakıldığında gerek dilbilgisel koşul ile nesnenin durum uyumsuzluğu ($p > .05$) arasında farklılık oluşmazken dilbilgisel koşul ile özne durum uyumsuzluğu ($p < .05$) ve nesne durum uyumsuzluğu ile özne durum uyumsuzluğu ($p < .001$) arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Özne alanına ilişkin bulgular

Bununla birlikte anadili Türkçe olan grup ile D2 grubu arasında da bir bütün olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1,44) = 51.788, p < .001$ görülmektedir. Buna göre D2 grubunun anadili grubuna göre okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir (Şekil 3.8).

Şekil 3.8: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Özne alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular

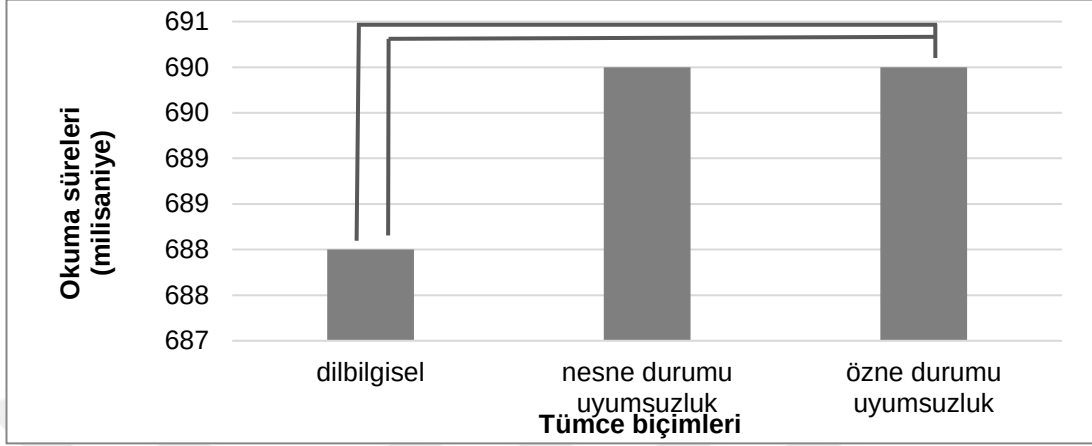

Tümce biçimleri $\times$ Grup etkileşimine bakıldığında ise anlamlı farklılığın olduğu, $F(1.468, 64.605) = 6.7^{**}$, $p > .001$, görülmektedir. Buna göre D2 grubunun içerisinde koşullar arasında anlamlı farklılık görülmezken, anadili grubu içerisinde dilbilgisel koşul ile nesne durumu uyumsuzluğuna ilişkin farklılık görülmemesine karşın ($p > .05$), dilbilgisel koşul ile özne durumu uyumsuzluğu ($p < .01$) ve nesne uyumsuzluğu ile özne uyumsuzluğu arasında ($p < .001$) anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir.

3.2.2. Nesne Alanına İlişkin Bulgular

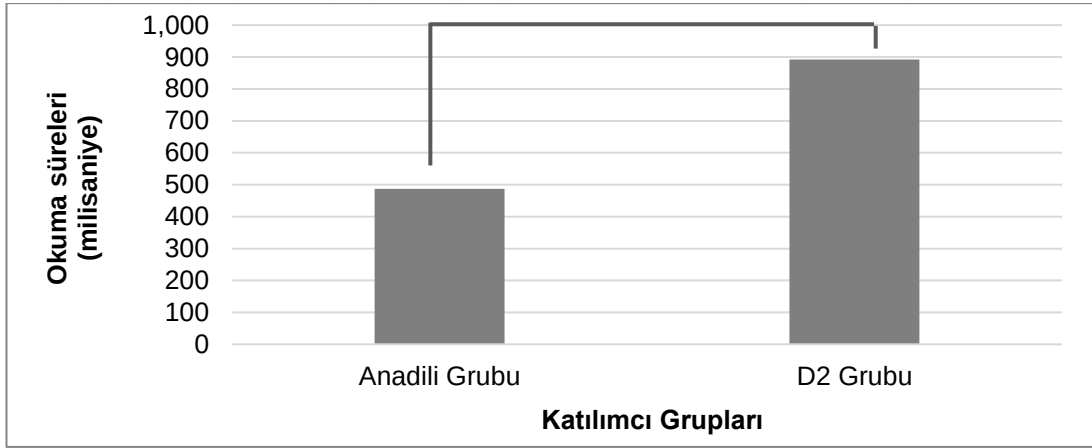
İki grup bir bütün olarak değerlendirilip nesne konumunun okunma sürelerinin bakıldığında, üç koşul arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1.383, 60.872) = 4.927$, $p < .05$ görülmektedir. İkili karşılaştırmalara bakıldığında gerek dilbilgisel koşul ile nesnenin durum uyumsuzluğu ($p < .05$) arasında gerekse dilbilgisel koşul ile özne durum uyumsuzluğu ($p < .05$) arasında anlamlı farklılığın olduğu buna karşın nesne durum uyumsuzluğu ile özne durum uyumsuzluğu ($p > .05$) arasında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmektedir. (Şekil 3.9).

Şekil 3.9: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Nesne alanına ilişkin bulgular

Bununla birlikte anadili Türkçe olan grup ile D2 grubu arasında da bir bütün olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1,44) = 45.698, p < .001$ görülmektedir. Buna göre D2 grubunun anadili grubuna göre okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Özne durumu ve nesne durumunun işlemlenmesi: Nesne alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular

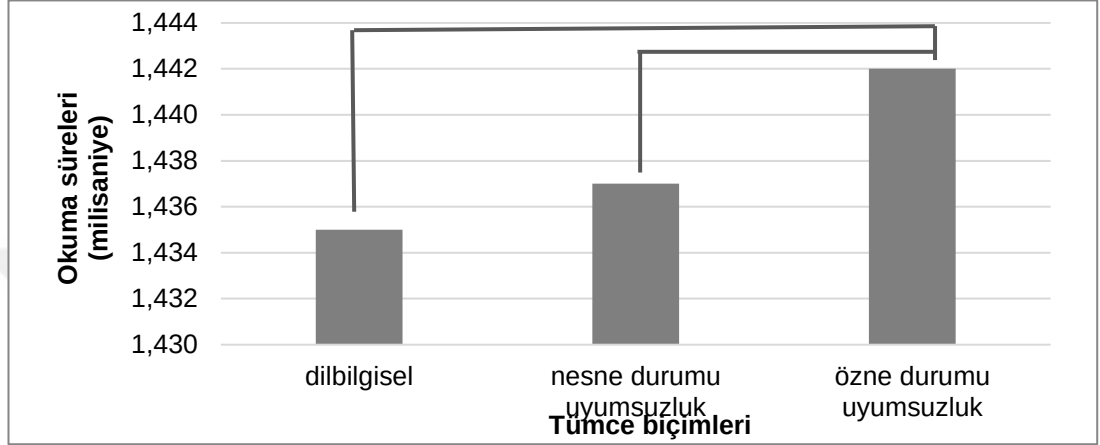
Tümce biçimleri $\times$ Grup etkileşimine bakıldığında ise anlamlı farklılığın oluşmadığı, $F(1.383,60.872) = 0.705, p > .05$, görülmektedir.

3.2.3. Eylem Alanına İlişkin Bulgular

İki grup bir bütün olarak değerlendirilip eylem konumunun okunma sürelerin bakıldığında, üç koşul arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1.444,63.540) = 6.648, p < .01$ görülmektedir. İkili karşılaştırmalara bakıldığında dilbilgisel koşul ile nesnenin durum uyumsuzluğu ($p > .05$) arasında farklılık oluşmazken dilbilgisel koşul ile özne durum uyumsuzluğu ($p < .01$) ve nesne durum

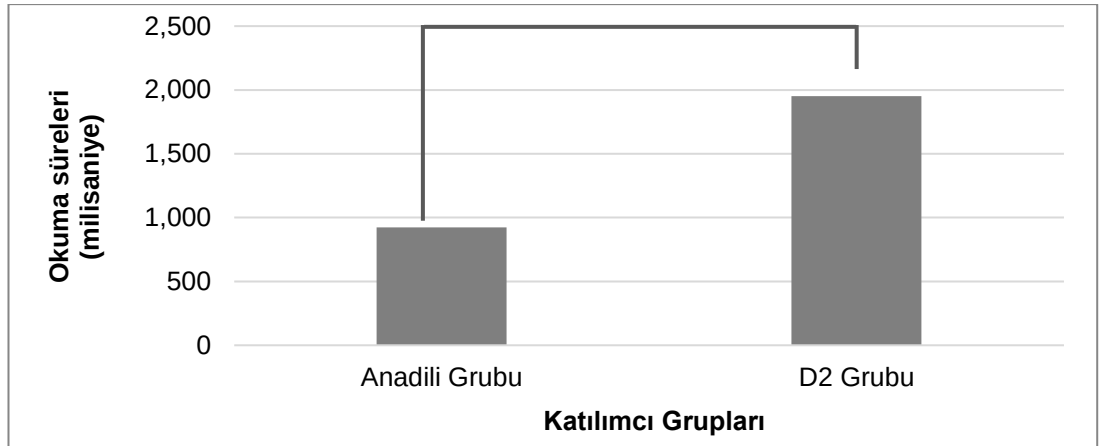
uyumsuzluğu ile özne durum uyumsuzluğu ($p < .05$) arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Ortalama süreler bakıldığında dilbilgisel yapılar en hızlı biçimde işlenirken, özne durumundaki bozukluğun en uzun süre gerektiren yapı olduğu görülmektedir (Şekil 3.11).

Şekil 3.11: Özne durumu ve nesne durumunun işlenmesi: Eylem alanına ilişkin bulgular

Bununla birlikte anadili Türkçe olan grup ile D2 grubu arasında da bir bütün olarak anlamlı farklılığın olduğu $F(1,44) = 36.938$, $p < .001$ görülmektedir. Buna göre D2 grubunun anadili grubuna göre okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir (Şekil 3.12).

Şekil 3.12: Özne durumu ve nesne durumunun işlenmesi: Eylem alanında anadili grubu ve D2 grubuna ilişkin bulgular

Tümce biçimleri $\times$ Grup etkileşimine bakıldığında ise anlamlı farklılığın oluşmadığı, $F(1.444, 63.540) = 1.787$, $p > .05$, görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. BİRİNCİ ANALİZE İLİŞKİN TARTIŞMA: NESNENİN + BELİRTİLİ VE – BELİRTİLİ OLMASININ İŞLEMLEMeye ETKİSİ

Birinci deneyde, +belirtili ve –belirtili nesnelerin bulunduğu tümcelerin işlemlenmesinde bir işleme farklılığının olup olmadığı amaçlanmış ve bu çerçevede katılımcıların özne-belirteç-nesne-eylem dizilimindeki tümceleri sözcükler halinde okumaları sırasında özellikle özne-nesne ve eylemi okuma hızları belirlenerek karşılaştırılmıştır. Çalışmanın deney desenine göre kritik sözcük diğer bir deyişle, işlemlemeye ilişkin farklılığı yansıtacak asıl sözcük eylemdir. Buna rağmen özne ve nesne konumu da ayrı olarak analiz edilmiştir.

Alanyazında, + belirtili ve – belirtili nesne durumların işlemlenmesi arasında fark olduğunu öne süren çalışmaların karşısında (Cho S., v.d., 2002; Schlesewsky ve Frisch, 2003; Frisch ve Schlesewsky, 2005; Özge, Küntay, ve Snedeker, 2019) iki yapı arasında fark olmadığını belirten çalışmalar da (Yang ve Bergen, 2007; Jegerski, 2015; Suñer ve Yépez, 1988) bulunmaktadır. Korece (Cho S., v.d., 2002), Almanca (Schlesewsky ve Frisch, 2003, Frisch ve Schlesewsky, 2005) ve Türkçe (Özge, Küntay, ve Snedeker, 2019) üzerine yapılan çalışmalarda katılımcılar + belirtili yapıları daha fark edilebilir şeklinde tanımlarken İspanyolca (Jegerski, 2015), Çince (Yang ve Bergen, 2007) ve Quiteno (Suñer ve Yépez, 1988) üzerine yapılan çalışmalarda herhangi bir durum işaretlemesi olmadan da eylemsel bilginin, biçimcelerin veya hiçbir işaret olmadan da belirliliğin sağlanabildiği öne sürülmektedir.

Özne konumunun okunma sürelerinin bakıldığında - belirtili yapıların okuma sürelerinin + belirtili yapılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Kısaca, özne konumunda katılımcıların aynı sözcükleri görmelerine rağmen, sözgelimi aşçı (+ belirtili yapı) ve aşçı (- belirtili yapı), özne konumlarının işlemlenmesinde farklılık gözlemlenmektedir. Ancak, bu çalışmada +/- belirtili nesne ve eylemin durum özelliklerinin işlemlenmesindeki rolü belirlenmek istendiğinden özne durumu üzerinde durulmayacaktır çünkü çalışmanın sonuçlarının değerlendirilmesinde özne, kritik bir rol üstlenmemektedir. Ayrıca, yukarıda da belirtildiği üzere katılımcılar her iki koşulda da aynı sözcükleri ve yalın durum işaretlemesini görmelerine rağmen işlemlemede farklılık göstermişlerdir.

Nesne konumunun okunma sürelerinin bakıldığında ise - belirtili yapıların okuma sürelerinin + belirtili yapılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrımsal Nesne

İşaretlemesinin görüldüğü dillerden biri olan Türkçede nesne konumunda kullanılan yalın ve belirtme durumu arasında gözlemlenen bu işleme farklılığının belirtme durumunun Türkçede + belirtili nesne için kullanılan bir durum olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Aissen, 2003; Comrie, 1981; Heusinger ve Kaiser, 2002; Bossong, 1985; Janse, 2004). Ayrımsal Nesne İşaretlemesi Yaklaşımına göre belirtme durumu ya nesne prototipik bir özneye benzer olduğu durumlarda nesneyi işaretlemek için ya da nesnenin özgüllüğünü ifade etmek için kullanılması yaklaşımı etkili olabilir (Von Heusinger ve Kornfilt, 2005; Papadopoulou D., v.d., 2011; Malchukov, 2008). Ayrıca Aissen (2003), belirtme durumunun nesneye kazandırdığı özgüllük özelliğinin + belirtili yapıların - belirtili yapılara göre daha az işleme yükü oluşturmaya neden olduğunu da savunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, belirtme durum özelliğinin nesneye belirlilik ve özgüllük açısından nitelik kazandırması işleme sürecini etkilemekte ve +/- belirtili nesne arasında gözlemlenen işleme farklılığına yol açmış olabilir (Lewis, 2000; Enç, 1991; Klein ve De Swart, 2011; Von Heusinger ve Kornfilt, 2017).

Stefan Frisch ve Matthias Schlesewsky (2005) de durum özellikleri üzerine yaptıkları çalışmalarında yalın, belirtme ve yönelme durumları ayrı ayrı özdeş yapılarda incelenmekte ve özdeş durum çekimli yapılarda gözlemlenen farklılığın özne ve nesne arasında hiyerarşik (tematik) sıralama kurma olasılığından kaynaklandığını öne sürmektedirler. Stefan Frisch ve Matthias Schlesewsky (2005) bu durumu bağımlılık açısından değerlendirmekte ve Almancada yalın ve yönelme durumlarının + bağımlı/- bağımlı (kılıcı/etkilenen) olabildiğini fakat belirtme durumunun + bağımlı (etkilenen) olduğu sonucuna varmaktadır. Diğer bir ifadeyle, belirtme durumu + belirtili nesneyi hem sözdizimsel hem de anlambilimsel açıdan nitelemekte olduğu öne sürülmektedir. Türkçeye sözdizimsel açıdan benzer özellikler gösteren Koreceyi öğrenen çocuklarda + belirtili ve - belirtili nesne için sözcük dizilişi tercihleri incelendiği bir diğer çalışmada da çocukların yönelme- belirtme sözcük dizilişine kıyasla belirtme- yönelme sözcük dizilişinin tercih ettikleri gözlemlenmiştir (Cho, et al., 2002). Bir önceki çalışmaya (Frisch ve Schlesewsky, 2005) ve bu çalışmaya benzer şekilde özne, + belirtili nesne ve - belirtili nesne arasında gözlemlenen farklılığın sözdizimsel (özne>+ belirtili nesne>- belirtili nesne) ve göstergebilimsel (kılıcı (özne)>etkilenen (+ belirtili nesne)>amaç (- belirtili nesne)) ilişkiden kaynaklandığı savunulmaktadır. Enç (1991) de Türkçede nesne durumu üzerine yaptığı çalışmalarında belirlilik ve özgüllük kavramlarını söylemsel göndergelerle ilişkilendirerek nesne durum özelliklerine farklı bir açıdan bakmaktadır

ve + belirtili yapıların söylemsel göndergelerin daha önceden bahsedildiğini; - belirtili yapılarda ise söylemsel göndergenin yeni olduğunu işaret ettiğini savunmaktadır. Benzer şekilde Özge, Küntay ve Snedeker (2019) – belirtili nesne durumunu sözdizimsel ve anlambilimsel süreçler açısından değerlendirdikleri çalışmada, Türkçe çalkalama gözlemlenen bir dil olsa da tümcedeki bazı ögelerin anlamsal, dilbilgisel veya sözdizimsel nedenlerden tümce içindeki konumlarını koruduğunu ve - belirtili nesnenin eylemin hemen öncesindeki konumda yer alması gerektiğini savunmaktadır. Ad durum eklerinin sözcüklere belirlilik kazandırdığı ve + belirtili nesnenin tümce içinde farklı konumlarda kullanılabildiği belirtilmektedir (Gronbech, 1995). – belirtili nesne ve öznenin yalın durumda kullanılması tematik rollerini belirleme açısından katılımcılara zorluk yaratmakta ve işleme sürecini etkilemektedir.

Yukarıda + belirtili ve – belirtili nesne konumlarında durum özelliklerinin işlenmesinde farklılık olduğunu öne süren çalışmaların aksine durum özelliklerinin işleme sürecinde etkisi olmadığını savunan çalışmalardan da bahsetmek mümkündür. Mandarin Çincesi üzerine yapılan bir çalışmada durum özelliklerinin kullanımında +/- canlılık özelliklerinin etkili olduğu savunulmaktadır. Belirtlilik özelliğinin ise + canlı ve – canlı özelliğinden etkilendiği ve belirtlilikten ziyade canlılık özelliğinin nesne durum üzerinde belirleyici olduğu iddia edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, + canlı özellik taşıyan nesnenin kimden bahsedildiği hakkında fikir yürütülmesini sağladığı ancak – canlı nesnenin belirtili bir şeye gönderimde bulunmaması nedeniyle işlenmesinin zor olduğu belirtilmektedir (Yang ve Bergen, 2007). Anadili İngilizce ve İspanyolca öğrenen katılımcılar üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise tümcelere biçimce (lo/la) eklendiğinde ayrımsal durum işaretlemesi farkındalığı gözlemlenmiş ve biçimce ile birlikte kullanılan nesnelerin okuma süresinde artış gözlemlenmiştir (Jegerski, 2015). Katılımcılar, işleme sürecinde lo/la biçimcesi kullanılmadığında nesne konumu “a” durum işaretlemesine duyarlılık göstermemiştir. Bu nedenle, biçimcelerin nesne konumu için bir işaret görevi gördüğünü ve böylece durum özelliklerine duyarlılıklarını artıran öge olduğu ifade edilmektedir. İspanyolca bir lehçe olan Quiteño üzerinde yapılan bir diğer çalışmada ise yine benzer sonuçlardan bahsetmek mümkündür (Suñer ve Yépez, 1988). Bu lehçe üzerine yapılan incelemeler sonucunda diğer lehçelerden farklı olarak herhangi bir biçimce kullanılmasına gerek kalmadan nesne pozisyonun boş kalmasına izin verdiği gözlemlenmiştir (Suñer ve Yépez, 1988). Quiteño üzerinde yapılan bu çalışma, + belirtili ve – belirtili nesne arasında ayrım olmadığını ve hatta tümce içinde kullanıldıklarında tümcenin anlamında değişikliğin gözlemlenmediği

göstermektedir. Kısaca, + belirtili ve – belirtili nesne ayrımı önemli bir dilsel değişken olarak görülmemektedir.

Nesne konumunda başlayan işleme farklılığının eylem alanına yansması nesne konumu ile eylem konumu arasında nesne durumunun yetkilendirilmesi açısından bir ilişki olmasından kaynaklanabilir. Dolayısıyla nesne alanında +/-belirtili yapıların biçimsel çözümlemesiyle başlayan işleme farklılığının eylem alanında da sürdüğü bunun nesnenin durum özelliğinin yetkilendirilmesinde eylemin temel rol oynamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer bir deyişle, eylemin sağladığı bilginin nesne durum özelliklerinin kullanım alanını etkilediği görülmektedir (Klein ve De Swart, 2011). Türkçede gözlemlenen bu durumu, Emeksiz (2003) + belirtili/- belirtili nesne durumlarında özgüllüğün eylemin sağladığı önvarsayımsal göndergelere bağlamaktadır. Benzer şekilde Von Heusinger ve Kornliff (2017)'in Türkçe ve akraba diller üzerinde yaptıkları çalışmalar üzerindeki gözlemleri + belirtili yapılarda kullanılan durum özellikleri özgüllükle ilişkilendirilmektedir. + belirtili durumun sağladığı özgüllük, - belirtili duruma sağladığı genel geçer bilgilerin aksine spesifik ve ayırt edilebilir bilgi vermektedir. Dolayısıyla özgüllük bilgisinin işleme sürecinde kolaylaştırıcı bir etki yarattığı görülmektedir.

Eylemin etkisini inceleyen bir diğer çalışmada ise eylemin sağladığı phi özellikleri uzun mesafeli durum işaretlemesi açısından incelenmektedir. Fince üzerine yapılan çalışmada, + belirtili nesnenin durum çekiminin phi özelliğinden (kişi, sayı, cinsiyet ve durum özelliklerini semantik açıdan değerlendirme) etkilendiği savunulmaktadır: Ana tümcenin eylemi phi özellikleri içermediğinde + belirtili nesnenin yalın durumu, ana tümcenin eyleminin uyumla birlikte phi özellikleri gösterdiğinde + belirtili nesnenin tamlayan durumunu aldığını savunulmaktadır (Brattico, 2014). Almanca üzerine yapılan bir çalışmada Bornkessel ve diğerleri (2004) yan tümce yapılarında yalın ve yönelme durumuyla kullanılan eylemleri süre açısından değerlendirmiş ve yönelme durumu ile başlayan yan tümcelerin yalın durumla başlayanlara göre daha fazla işleme yükü oluşturduğu ve eylemlerin işlenme sürelerinde farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, sözcük dizilişini eylemin sağladığı öge hiyerarşisinin belirlediği kabul edilmektedir (Bierwisch, 1988; Wunderlich, 2003). Eylemin işleme süreci üzerindeki etkisini inceleyen bir OİP çalışmasında da Friederici ve Frisch (2000) eyleme özgü bilginin gelen ögelerin anlamına, ögelerin sayısına ve türüne göre işlenmesini etkileyebildiğini ve hatta eylemden önce kullanılan ögelerin de eylemin işlenmesini etkileyebileceğini savunmaktadır. Kısaca, bu çalışmanın verilerinin de ışığında eylemin öge

görevlendirmesinde temel rolü oynadığı, tümce işleme süreçlerini ve ögeler arasında gözlemlenen işleme farklılığında belirleyici bir rol üstlendiği varsayılmaktadır.

Birinci analiz bulguları gerek nesne konumunda gerekse eylem konumunda – belirtili yapıların + belirtili yapılara oranla daha uzun okuma sürelerine sahip olduğunu diğer bir deyişle daha fazla işleme yükü oluşturduklarını göstermektedir. İşleme farklılığının sadece eylem alanında değil aynı zamanda nesnelerin sunulduğu alanda görülüyor olması – belirtili nesnelerin eylemden bağımsız hareket edememesi ve bu yapıların EÖ içi bir konumda bulunması (Gračanin-Yüksek ve İşsever, 2011) nedeniyle, nesnenin parçalı bir biçimde işlenmesinde güçlük oluşturmaktan kaynaklanabilir. Diğer bir deyişle -belirtili nesnelerin eylemle sahte geçişim oluşturmaları nedeniyle ayrık bir biçimde işlenmesi işleme yükünü arttırmaktadır.

Gerek anadili grubu içerisinde gerekse D2 grubu içerisinde – belirtili yapıların işleme sürelerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bir bütün olarak anadili grubu ile D2 grubu karşılaştırıldığında ise D2 grubunun bir bütün olarak söz konusu yapıları okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir. Bu durumun ikinci dil edinicilerin durum özelliklerinin ve tümcenin sözdizimsel veya anlambilimsel açıdan işlenmesinde anadili konuşurları kadar yetkin olmadıklarını bize önerebilmektedir. Tüm koşullarda gözlemlenen bu farklılık da bu durumu kanıtlar niteliktedir. İkinci dil edinicileri ileri seviye Türkçe yeterliliğine sahip olsa da durum özelliklerinin işlenmesinde problemler karşılaştıklarını ve bu durumun, diller arası farklılıktan kaynaklanabileceği gibi dil yeterliliğinin de diğer bir neden olabileceğini bize alanyazında ikinci dil edinimi alanında yapılan çalışmalar önermektedir. Öte yandan, anadili ve D2 edinicilerinde özne konumu hariç nesne ve eylem konumunda durum özelliklerinin işlenmesi benzer örüntü göstermektedir. Bu durum da ileri seviye dil yeterliliğine sahip olmanın anadili konuşuruna benzer işleme örüntüsünü işaret ediyor olabilir. Her ne kadar durum özelliklerinin edinimi ile ilgili alanyazında yapılan çalışmalar kısıtlı olsa da bu çalışmalar sonucunda ulaşılan ortak varsayımlardan bahsetmek mümkündür.

Özne konumunda nesne ve eylem konumlarından farklı olarak Tümce x Grup etkileşiminde de farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, anadili ve D2 edinicileri + belirtili ve – belirtili nesne içeren dilbilgisel tümceleri benzer örüntüde işlememektedir. Her iki grup – belirtili yapıları daha uzun sürede işlemlerse de özne konumunun işlenmesinde farklılık söz konusudur. Katılımcıların bu yönde eğilim

göstermelerinde özneyi okuduktan sonra özneyi unutmamak için işleyen bellekte tutma eğiliminde olmaları neden olmuş olabilir. 200 dilin Ayrımsal Durum İşaretlemesi açısından incelendiği bir diğer çalışmada canlılığın önemi vurgulanmaktadır (Fauconnier, 2011). Çalışmada, Ayrımsal Durum İşaretlemesinde vurgulanan durumun aksine + canlılık gösteren nesnelerin özneye benzer özelliklere sahip olduğu ve – canlılık gösteren öznelerden de bahsetmenin mümkün olduğu savunulmaktadır. – canlılık gösteren öznenin “beklenmedik” bir durumu işaret ettiği çünkü bir eylemi teşvik etme veya etkilenen ortaya çıkarma etkisi olmadığı vurgulanmaktadır. Bu durumda ya – canlılık içeren kılıcı öznenin ortaya çıkması beklenmediğinden bu öznelerin önlenmesi veya kısıtlanması ya da durum özelliklerini ile işaretlendiği savunulmaktadır. Ayrıca, anlamsal olarak özne rolünün nesne rolünden daha kısıtlı olduğu ve hem özne hem de nesne için tek bir yaklaşımdan bahsetmenin mümkün olmadığı iddia edilmektedir (Fauconnier, 2011). Özne rolünün bu kısıtlılığı ve tümceyi işlerken özne-eylem uyumu beklentisi katılımcılarda özne konumuna daha fazla odaklanmaya neden olmuş olabilir. Yukarıda bahsedilen çalışmalarda ve bu çalışmada da gözlemlendiği üzere dil yeterlilik seviyesi anadili konuşuruna ne kadar yakın olsa da işleme farklılığı gözlemlenmektedir. Özellikle, özne konumunda gözlemlenen bu farklılık katılımcıların yalın durum karşısında farklı tepkiler verdiklerini bize önermektedir. Ayrıca, yalın durumun ileri seviyelerde dahi işlenmesinde karşılaşılan zorlukların diğer durum özelliklerinden farklı olabileceğini de akla getirmekte ve yalın durumun farklı konumlarda kullanılmasının mümkün olmasının özellikle D2 edincileri açısından işleme zorluklarını işaret ettiği söylenebilir.

Öte yandan, nesne ve eylem Tümce x Grup etkileşime bakıldığında D2 edincilerinde anadili konuşurlarına benzer örüntü görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, her iki grup da benzer şekilde nesne ve eylem konumunu işlemekte ve sadece işleme süresinde farklılık gözlemlenmektedir. Örneğin; anadili grubu nesneyi 1000 ms’de, eylemi 1200 ms’de işlerken D2 grubu nesneyi 2000, eylemi ise 2400 ms’de işlemektedir. Bu örnekte de görüldüğü üzere işleme süresi farklı olsa da benzer örüntü söz konusudur. Bu durum bize ileri seviye Türkçe yeterliliğine sahip katılımcıların anadili konuşurlarına benzer işleme sistemine sahip olabilecekleri hakkında bilgi vermektedir.

Durum özelliklerinin ikinci dil işleme sürecinde farklılaşmasının bir nedeni durum kurallaştırmasından bahsedilebilir. Japoncada yalın ve belirtme durumunun incelendiği çalışmada ikinci dil edincilerinin durum özelliklerini işlenmesinde

sözdizimsel yapının etkisi olduğunu öne sürülmekte ve bu durumun, katılımcıların tümcelerde “durum kuralları” kullanmalarından kaynaklandığı yani özneye yalın durum nesneye belirtme durumu kullanılır şeklinde bir kurallaştırmadan kaynaklandığı bahsedilebilmektedir (Mueller J.L., v.d., 2005, 2007). Yine anlamdan bağımsız olarak durum özelliklerinin incelendiği bir diğer çalışmada da D2 edincilerinde sözcük dizilişini içeren ezberlenmiş şablon nedeniyle durum işaretlerin tümcede belli konumlarda kullanılması beklentisini yansıttığı savunulmaktadır (Mueller, Girgsdies, ve Friederici, 2008). Bu çalışmada da kurallaştırmanın etkilerinden bahsedilebilir çünkü katılımcılar, özne ve nesne konumlarında kullanılması beklenen durum özellikleri beklentisi oluşturmuş olabilir. Yalın durum hem özne hem de nesne konumunda kullanılması beklenen bir durumken belirtme durumu nesne konumunda kullanılması beklenen bir durum olarak katılımcılar tarafından değerlendirilmiş olabilir. Bu nedenle, - belirtili nesnelerin işleme sürecinde + belirtili nesnelere göre daha fazla işleme yükü gözlemlenmesi olası nedenler arasında olabilir.

Diğer olası bir neden ise anadili farkı ve dil yeterliliğidir. Jackson (2008) anadili İngilizce olan ve farklı dil yeterliliğine sahip Almanca D2 edincileri üzerine yaptığı çalışmada özne ve + belirtili nesne durumlarının işleme süreci incelemektedir. Çalışma sonucunda, ileri seviye D2 edincilerinin nesne ilk tümcelerde durum işaretli ikinci ögede daha uzun okuma süresi sergilediği ve durum işaretli ögeden önce eylem içeren tümcelerde işleme zorluklarıyla karşılaştıkları gözlemlenirken orta seviye yeterliliğe sahip D2 edincileri özne ilk tümcelere kıyasla nesne ilk tümcelerde özellikle tümcenin sonunda daha fazla okuma süresine ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, dil yeterliliğinin durum işleme sürecini etkileyebildiğini bize göstermektedir. Buna ek olarak, eylem zamanı açısından bakıldığında geçmiş zaman çekimli eylemin durum işaretli ögeden önce kullanıldığı tümcelerde ileri düzey D2 katılımcıları durum özelliklerine duyarlılık gösterirken eylemin sözcüksel-anlamsal bilgisinin tümcenin sonuna kadar mevcut olmadığı yakın geçmiş zaman çekimli tümcelerde durum özellikleri işleme sürecinde değerlendirmedikleri gözlemlenmiştir. Bu nedenle, D2 edincileri D2'ye özgü biçimsözdizimsel bilgileri verimli bir şekilde işleyebilecekleri bir yeterlilik düzeyine ulaştıklarında bile, anadili konuşurlarına benzer işleme stratejilerini benimseme yeteneklerinin eylemin sağladığı sözcüksel-anlamsal özelliklere bağlı kalabileceği savunulmaktadır (Jackson, 2008).

İspanyolca üzerine yapılan bir diğer çalışmada anadili Almanca olan katılımcıların okuma sürelerine bakıldığında anadili İspanyolca olan katılımcılarda önceki çalışmadan farklı olarak (Hopp, 2015) işleme sürecinde tüm durum

özellikleri uyumsuzluklarına anında farkındalık gözlemlenirken orta ve ileri düzey İspanyolca edincilerinde tümce işleme sürecinde durum işaretlemesine farklı duyarlılıklar geliştirdikleri gözlemlenmiştir (Hopp ve Arriaga, 2016). Bu farklılıkta canlılık özelliğinin etkisi vurgulanmakta ve D2 edincilerinin işaretlenmemiş – belirtili nesne içeren çift nesneli eylem tümcelerinde işleme sürecinin daha uzun olduğu ve Ayrımsal Nesne İşaretlemesinin – canlılık içeren nesnelerle hatalı kullanımına duyarlılık gözlemlenmiştir. Bu durumun bize D2 edincilerinin durum özelliklerini belirten ipuçları veya anlama soruları olmadan da durum işaretlemelerine duyarlılık gösterdiklerini gösterdiği önerilebilir. Ayrıca, orta ve ileri seviye dil edincileri arasında gözlemlenen farklılık da dil yeterliliğinin işleme sürecine etkisini bize göstermektedir.

Jackson, Dussias ve Hristova (2012) yaptıkları bir diğer çalışmada, üstteki çalışmayla aynı katılımcılara ve benzer tümce yapılarının soru şekline yer vermişlerdir. D2 edincileri, anadili konuşurlarının aksine eylem konumu fark etmeksizin nesnenin başta kullanıldığı tümcelerde yalın durum belirleyici “der” ile karşılaştırıldığında, öznenin başta olduğu tümcelerde belirtme durumu belirleyici “den” için daha uzun bakış süreleri sergilemektedirler ve bu durum, sözcük dizilişine duyarlılığı işaret ettiği savunulmaktadır. Jackson (2008)’in bir önceki çalışmasının aksine bu çalışmada durum özelliklerine durum belirleyicide hemen duyarlılık ve dilbilgisel rollerine farkındalık gözlemlenmektedir. Ancak dilbilgisel biçim ve anlam arasındaki bu temel ilişkiyi kurduktan sonra, D2 edincilerinin durum özelliklerini kullanabildiği savunulmaktadır (Jackson, Dussias, ve Hristova, 2012).

Yukarıdaki çalışmalarda gözlemlendiği üzere anadili ve D2 edincilerini durum özelliklerinin işlenmesinde durum kurallaştırma, anadili ve dil yeterliliği etken bir rol üstlenmektedir. Buna ek olarak, nesne- eylem konumlarında gözlemlenen benzer örüntü de dil yeterliliği seviyelerinin işleme sürecinde anadiline benzer örüntü gözlemlenmesinde bir neden olabileceği bize göstermektedir. Bu verilerde katılımcıların özellikle nesne-eylem ilişkisinin farkında olduğunu ve anadili benzer işleme stratejileri kullandığını önermektedir.

4.2. İKİNCİ ANALİZE İLİŞKİN TARTIŞMA: ÖZNE VE NESNENİN DURUM ÖZELLİĞİNİN İŞLENMESİ

İkinci deneyde bir önceki deneyle aynı deney seti kullanılmıştır. İkinci analizde, özne ve nesne durumunun işlenmesinde bir işleme farklılığının olup olmadığı amaçlanmış ve bu çerçevede özellikle özne, nesne ve eylem okuma hızları belirlenerek karşılaştırılmıştır.

Özne konumunun okunma sürelerin bakıldığında, bütün olarak üç koşul arasında anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Dilbilgisel koşul ile nesnenin durum uyumsuzluğu arasında farklılık oluşmazken dilbilgisel koşul ile özne durum uyumsuzluğu ve nesne durum uyumsuzluğu ile özne durum uyumsuzluğu arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Dilbilgisel koşul ve nesne durum uyumsuzluğu arasında farklılık gözlemlenmemesinde yalın durumun her iki koşulda da kullanılması etkili olmaktadır. Sözgelimi katılımcılar her iki koşulda da “aktör” sözcüğünü görmekte ve bu nedenle de işleme farklılığı görülmemesi olasıdır. Ayrıca, yalın durum Türkçede özne konumunda kullanılması beklenen bir durum olduğundan katılımcılar daha fazla düşünme sürecine ihtiyaç duymamış olabilirler. Tıpkı Schleewsky ve Frisch (2003)’in Almancada yalın durum üzerine yaptıkları çalışmalarında belirttikleri üzere yalın durum hem özne hem de nesne konumunda kullanılması beklenen bir durumdur. Bu çalışmada, yalın durumda gözlemlenen işleme farklılığın hem özne hem de nesne konumunda “varsayılan (default) durum” olmasından kaynaklandığı ileri sürmektedir. Ayrıca, yalın durumun her iki boyutta da işaretlenmemiş olduğu ve bu nedenle de dilbilgisel olmayan yapılara en kolay entegre edilebilecek bir yapıya sahip olduğu iddia edilmektedir (Schleewsky ve Frisch, 2003). Buna ek olarak, bu farklılığın özne ve nesne arasında hiyerarşik (tematik) sıralama kurma olasılığından kaynaklandığı ve eğer yüklem bir ögesi nedensel olarak etkilenirse (etkilenen konumunda), yüklem ister istemez başka bir ögeyi etkileyen (kılıcı) olarak seçmekte olduğu öne sürülmektedir (Primus, 1999). Stefan Frisch ve Matthias Schleewsky (2005), bu durumu bağımlılık açısından değerlendirmekte ve Almancada yalın durumun + bağımlı / - bağımlı (kılıcı/ etkilenen) olabildiğini vurgulanmaktadır.

Özne durum uyumsuzluğu ve diğer koşullar arasında gözlemlenen farklılık ise yalın durum ve tamlayan durumu özelliklerinin işleme süreçlerinin farklı olduğu hakkında bize ipucu vermektedir. Bu bilgilere ek olarak sözcüklere getirilen durum eklerinin sözcüğün hangi dilbilgisel rolü üstlendiğini göstermektedir (Erguvanlı, 1984; Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018). Türkçede ana tümcenin öznesi yalın durum özelliği ile işaretlenirken tamlayan durum özelliği Türkçede iç tümcenin öznesini ifade etmek için kullanılmakta ve adsıl işlevi yerine getiren bir kategori olarak değerlendirilmektedir (Aygen, 2007; Bakırlı ve Ercan, 2010). Bu nedenle, katılımcılar ana tümce başlangıcında tamlayan durumu beklentisi geliştirmemesi olasıdır ve tamlayan durumu katılımcılarda biçimbilimsel yük oluşturmaktadır. Bu durum katılımcıların özneyi işlemlerken işi yapan (kılıcı) olma durumuna odaklandıklarını ve

tamlayan durumunu görünce iç tümce beklentisi geliştirdiklerini ifade etmektedir (Anderson, 1976). Karataş (2019) da Türkçe durum özelliklerinin anadilinde ve ikinci dilde işlemlenmesi üzerine yaptığı OİP çalışmasında tamlayan durumunun işlemlenme sürecinin diğer durum özelliklerine göre (yalın, belirtme ve yönelme durumu) daha uzun sürdüğünü gözlemlemiş ve tamlayan durumunun eylemin bir argümanı olmadığını, katılımcıların dilbilgisel olmayan durum özelliklerine karar verirken eylemin sözcüksel ve sözdizimsel işlemlenmesinin etkili olduğunu öne sürmektedir.

Kornlift (2003), Türkçe ile ilgili yaptığı çalışmasında yalın durum özelliğinin eylemsel öznenin, tamlayan durum özelliğinin ise adsıl öznenin durumunu belirttiğini belirtmektedir. Dahası özne durum uyumsuzluğu koşulunun ilk üyesi olan genetik durumlu AÖ'nün ('Aktör-ün') bu aşamada bir yerleşik tümcenin öznesi olma ya da bir iyelik öbeğinin gösterici konumunda bulunması gibi iki olası yorumu söz konusudur. İşleme açısından bu çok olasılıklılığın da işleme açısından bir farklılık oluşturduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Bask dilinde öznenin özgeçişli ve yalın durum özelliklerinin işlemlenme süreci üzerine yapılan çalışmada özne konumunda kullanılan durum özelliklerin işlemlenme süreci açısından belirleyici bir etkisi olduğunu savunmaktadır (Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018).

Buna ek olarak, Moğolcada gözlemlendiği gibi bu durum Ayrımsal Özne İşaretlemesi bize işaret edebilir (Von Heusinger, Klein, ve Guntsetseg, 2011). Türkçeden farklı olarak Moğolcada iç tümce, belirtme ve yalın durumla işaretlenmekte olsa da Türkçede de Ayrımsal Durum İşaretlemesinin nedeni olarak yan tümcenin öznesinin gördergeselliği ve yan tümcenin öznesinin ana tümcenin nesnesi konumuna yükseltilmesi önerilebilir (De Hoop ve De Swart, 2008; Klein, Guntsetseg, ve Von Heusinger, 2008). Polinezya dilleri (Niuean ve Maori) üzerine yapılan tamlayan özne durumunun incelendiği bir diğer çalışmada ise tamlayan durumunun belirleyici öbek içerisinde görevlendirildiği ve bu nedenle hem yan tümce hem de ana tümceyle birleşerek işlemlendiği öne sürülmektedir. Buna ek olarak, tamlayan durumunun teta rolünü (theta role) yan tümcenin yüklemine aldığı vurgulanmaktadır (Herd, Macdonald, ve Massam, 2011). Bu çalışmada da benzer şekilde katılımcıların tamlayan durumunu işlemlendiği ve ilk sözcük olarak yalın durum beklentisi geliştirdiğini önermek mümkündür. Dahası özne durum uyumsuzluğu koşulunun ilk üyesi olan tamlayan durumlu AÖ'nün ('Aktör-ün') bu aşamada bir yerleşik tümcenin öznesi olma ya da bir iyelik öbeğinin gösterici konumunda bulunması gibi iki olası

yorumu söz konusudur. İşleme açısından bu çok olasılığın da bir farklılık oluşturduğu görülmektedir.

Özne durumu ile ilgili bir diğer olası nedeni olarak özne- eylem uyumundan bahsedilebilir çünkü eylemin üzerindeki uyum ekine göre özne rolü ve durum özellikleri değişkenlik göstermektedir. Eylem ve özne arasında gözlemlenen bu uyum, eylem değişse dahi özne konumunda kullanılan durum özelliklerinin aynı kalmasını sağlamaktadır (Kornfilt, 2003). Başka da özne- eylem uyumunun incelendiği çalışmada da katılımcıların geçişsiz tümcelerde özne- eylem uyum bozukluklarını fark etmede daha iyi olduğu ve bu durumun, iki tümce arasında arasındaki uyum farklılığından kaynaklandığı öne sürülmektedir. Hatta özgeçişli özne içeren geçişli tümcelerde (özne özgeçişli durum çekimli) gözlemlenen bu durumun uyumla alakası olmadığı, 3. kişi özgeçişli özne ve yardımcı eylem arasında gözlemlenen dilbilgisel bağımlılığın biçimce çiftleme ile ilgili olduğu ve asıl uyumun geçişsiz tümce yapısında yani öznenin yalın durumla çekimlendiği yapılarda gözlemlendiği vurgulanmaktadır (Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018).

Durum özelliklerinin eylemle ilişkisini inceleyen Ermenice üzerine yapılan bir diğer çalışmada ise durum özelliklerinin işleme sürecinde etkili olduğunu ancak Türkçenin aksine katılımcılarda özne- eylem uyumu farkındalığı yaratmadığı vurgulanmaktadır. Durum özelliklerin uyumsal farkındalıktan ziyade tümceye tematik anlam eklemeye bellek geri getirmesini tetiklediği ve bu durumun eylemi diğer öğelerle bağlamayı ve öğelere tematik rol atamayı mümkün kıldığı iddia edilmektedir (Avetisyan, Lago, ve Vasishth, 2020).

Özne-eylem uyumundan ziyade nesne uyumunun özne durumunu belirlediği iddia edilen Naz Perce üzerine yapılan çalışmada özgeçişli durum ve geçişli özne incelenmektedir (Deal, 2010). Bu dilde temel biçim sözdizimden farklı olan durumlarda, özgeçişli özne durumu yalın durum işaretli bir nesneyle değil, yalnızca açık durum işareti taşıyan bir nesneyle kullanıldığı ifade edilmektedir ve bu durumun nesne uyumu ile ilgili olduğu savunulmaktadır (Yip, Maling, ve Jackendoff, 1987; Marantz, 1991). Tümcede nesne uyumu varsa hem özne hem de nesne durumu işaretli olurken nesne uyumu olmadığında durum özelliklerinin kullanılmadığı savunulmaktadır. Durum özellikleri kullanılmayan tümcelerde ise nesnelerin göndergesel değil özellik belirten öğeler olduğu ve bu nedenle uyum göstermediği savunulmaktadır (Deal, 2010). Özgeçişli durum özelliğinin incelendiği bir diğer çalışmada da Kuuk Thaayorre (Avustralya dili) dili özgeçişli durum özelliğinin sözdizimsel ve biçimbilimsel işlevleri arasındaki uyumsuzluk açısından incelemektedir

(Gaby, 2008). Geçişsiz tümcelerde bazı durumlarda öznenin özgeçişli olarak işaretlenebileceği, geçişsiz tümcede özne konumunda özgeçişli durum özelliği kullanılmasının öznenin göndergesinin “beklenmedik” olduğuna işaret ettiğini ve geçişli bir tümcede yokluğunun öznesel göndergenin "beklendiğini" işaret ettiğini önermektedir. Sonuç olarak, söylem bağlamının ve edimbilimin (pragmatik) durum özelliklerinin dağılımını belirlemede rol oynadığı öne sürülmektedir (Gaby, 2008; Meakins ve O’Shannessy, 2004).

Bir diğer olası neden ise temel sözcük dizilişi beklentisi olabilir. Türkçedeki temel sözcük dizilişi açısından durumu değerlendirdiğimizde özne ilk tümce tercihi katılımcıların işleme sürecini etkilemiş olabilir. Katılımcıların ilk sözcüğü gördükten sonra tematik rol görevlendirmesinde bulunma eğiliminde oldukları ve tematik rol görevlendirmesinde durum özelliklerinin etkisinden bahsetmek mümkündür (Schipke, 2012). Katılımcılar yalın durumla karşılaştıklarında ilk sözcüğe “kılıcı” rolünü yüklerken tamlayan durumu bu beklentiye karşılamamış ve işleme yükü oluşturmuş olabilir.

Nesne konumunun okunma sürelerin bakıldığında, üç koşul arasında farklılığın olduğu görülmektedir. İkili karşılaştırmalara bakıldığında gerek dilbilgisel koşul ile nesnenin durum uyumsuzluğu arasında gerekse dilbilgisel koşul ile özne durum uyumsuzluğu arasında anlamlı farklılığın olduğu buna karşın nesne durum uyumsuzluğu ile özne durum uyumsuzluğu arasında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmektedir. Dilbilgisel koşul ile nesne durum uyumsuzluğu içeren koşul arasında gözlemlenen farklılık nesnede kullanılması beklenen durum işaretlerinden kaynaklanmış olabilir. Katılımcılar, nesne konumunda belirtme durumu veya yalın durum beklentisi geliştirmiş ve bu nedenle de nesne konumunda yönelme durumu gördüklerinde işleme süreçlerinde farklılıklar geliştirmiş olabilirler. Yönelme durumu, Türkçede nesne konumunda kullanılması beklenen bir durum değildir ve katılımcılar da bu doğrultuda bu eki gördüklerinde tümceyi yeniden gözden geçirme ihtiyacı duymuş olabilirler. Benzer şekilde özne- nesne belirsizlikleri incelemek için Bornkessel ve diğerlerinin (2004) Almanca yan tümce yapıları üzerine yaptıkları çalışmanın ilk adımında belirtme ile yönelme durumu incelenmiş ve belirtme durumlu etken yan tümcelerde P600 örüntüsü gözlemlenirken yönelme durumlu etken yan tümcelerde N400 örüntüsü gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, belirtme durumlu yan tümcelerde sözdizimsel süreçleri ve yönelme durumlu tümcelerde anlambilimsel süreçlerin yanında yeniden analiz süreçlerini de yansıtan bozukluk görünmektedir. Ayrıca, yalın ve yönelme durumuyla kullanılan eylemler süre açısından

değerlendirilmiş ve yönelme durumu ile başlayan yan tümcelerin yalın durumla başlayanlara göre daha fazla işleme yükü oluşturduğu ve eylemlerin işleme sürelerinde farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Aynı tümce yapılarının kullanıldığı bir diğer OİP çalışmasında da bağlam açısından durum özellikleri değerlendirilmiş ve benzer sonuçlar gözlemlenmiştir (Schlejewsky ve Bornkessel, 2006). Önceki çalışmaya ek olarak yönelme durumlu etken eylem içeren tümcelerin bağlam duyarlılığı gösterdiği savunulmaktadır. Ayrıca, yönelme durumlu etken eylemin sadece N400 örüntüsü gözlemlendiği önceki deneyden (Bornkessel I., v.d., 2004) farklılık göstermesinin nedeni olarak da eylem sırası belirsizliklerinin sözcük dizilişindeki belirsizliklerden önce giderildiğinde bağlam duyarlılığı göstermesi önerilmekte ve işleme sisteminin her zaman dilbilgisinin gerekleriyle tam olarak uyumlu olmamasından kaynaklandığı iddia edilmektedir.

Dilbilgisel koşul ve özne durum uyumsuzluğu koşulunda aslında katılımcılar nesne konumunda belirtme durumu çekimli sözcükleri görmektedirler ancak işleme süreçlerinde farklılık ortaya çıkmıştır. Bu durumda özne durumunun etkisinden söz edilebilir. Özne durum uyumsuzluğunda özne konumunda tamlayan durumu ile başlayan işleme farklılığı nesne konumunda da etkisini sürdürmüş olabilir. Katılımcılar, sözcükleri tek tek görmelerine rağmen işleyen bellekte bu kelimeleri tutmak ve unutmamak adına sözcükleri birleştirerek değerlendirme yapmış olabilirler ve bu da bu farklılığı yaratmış olabilir. Ayrıca, bu çalışmada gözlemlenen sonuç bize özne- eylem uyumu hakkında da bilgi verebilir çünkü katılımcılar, özne- eylem uyumsuzluğuna duyarlılık göstermiş ve tümce işleme süreçleri uzamıştır. Nesne durum uyumsuzluğu ile özne durum uyumsuzluğu arasında anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmektedir. Bunun olası nedeni olarak ise her iki koşulunda bozuk yapılar olmaları ve katılımcılar özne ve nesne konumu bozukluklarına yaklaşık eşit sürelerde işleme hızları etkili olması önerilebilir.

Eylem konumunun okuma sürelerin bakıldığında, üç koşul arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu ve ikili karşılaştırmalara bakıldığında dilbilgisel koşul ile nesnenin durum uyumsuzluğu arasında fark gözlemlenmezken dilbilgisel koşul ile özne durum uyumsuzluğu ve nesne durum uyumsuzluğu ile özne durum uyumsuzluğu arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Dilbilgisel koşul ve nesne durum uyumsuzluğu arasında farklılık gözlemlenmemesinde durum özelliklerinden ziyade sözcüğe odaklanma neden olmuş olabilir. Diyelim ki katılımcılar 'aktör' sözcüğünü gördükten sonra aktörle film sözcüğünü eşleştirmiş ve durum özelliklerine odaklanmamış olabilir. Ayrıca, özne konumunda eylem değişse dahi

durum özelliğinin aynı kalmasının aksine nesne konumunda eylemsel bilgiye göre nesne durumunda farklılık gözlenebilmektedir. Nesne konumunda farklı durum özelliklerinin kullanılabilmesi katılımcıların her iki durum özelliğini işlemlerken farklılık görmemesini tetiklemiş olabilir.

Öte yandan, dilbilgisel koşul ve özne durum uyumsuzluğu arasında farklılık gözlemlenmiştir. Bu farklılıkta, özne-eylem uyumunun etkisinden bahsedilebilir çünkü eylemin üzerindeki uyum ekine göre özne rolü ve durum özellikleri değişkenlik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, katılımcılar özne konumunda tamlayan durumunu gördüklerinde tamlayan durumunu ya iç tümcenin bir ögesi olarak ya da bir belirtili tamlama beklentisi geliştirmektedir. Bu durum da işleme sürecinde farklılaşmalara neden olabilir. Buna ek olarak, ad tamlaması beklentisi eylem kökünde farklılaşma beklentisini de uyandırmış olabilir. Örneğin; 'aktörün filmi' şeklinde özne ve nesnenin bir tamlama olarak değerlendirilmesi eylem konumunda 'seyretti' yerine 'seyredildi' şeklinde eylemin pasif formunun kullanılması beklentisi oluşturmuş olabilir. Benzer şekilde, özne durum ve nesne durum uyumsuzlukları arasında da farklılık gözlemlenmiştir. Her iki koşul, dilbilgisel olmayan yapılar içermektedir ancak özne konumundaki bozukluğun katılımcılar tarafından daha fark edilebilir olması katılımcıların özne durumuna nesne durumundan daha fazla odaklandıkları hakkında bize bilgi verebilir. Bu durum ortalama sürelerin incelendiği kısımda daha da detaylı olarak ele alınacaktır.

Ortalama sürelere bakıldığında ise dilbilgisel yapılar en hızlı biçimde işlemlenirken, özne durumunda uyumsuzluk içeren yapıların en uzun süre gerektirdiği diğer bir deyişle, katılımcıların özne-eylem uyumunu görmediklerinde tümcenin sözdizimsel ve anlamsal düzeni hakkında daha fazla işleme süresine ihtiyaç duyduğu görülmektedir (Spencer ve Zwicky, 1998; Carreiras M., v.d., 2015; Kutas ve Hillyard, 1983). Eylem alanında okuma süresinin uzunluğu açısından nesne durum uyumsuzluğunun dilbilgisel koşuldan daha fazla bilişsel yük oluşturduğu, buna karşın nesne durum uyumsuzluğunun özne durum uyumsuzluğundan daha düşük okuma süresine sahip olduğu diğer bir deyişle özne durum uyumsuzluğu kadar büyük bir bilişsel yük oluşturduğu görülmektedir. Bu bulgular öncelikle durum özelliklerinin işlemlenme sürecinde eylem alanının önemli olduğunu ve gerek nesne durumunun gerekse özne durumunun bu alan içerisinde belirlendiğini göstermektedir. Almanca üzerine yapılan bir çalışmada ilk sözcükte yer alan durum özelliğinin (yalın (kılıcı rolü) veya belirtme (etkilenen)) tematik roller hakkında bilgi sağladığı gözlemlenirken İngilizce üzerine yapılan deneyde eylemle (etken veya edilgen eylem) karşılaşınca

kadar tematik rollerle ilgili hakkında yargıda bulunulamadığına değinilmektedir ve eylemin önemi vurgulanmaktadır (Kamide, Scheepers, ve Altmann, 2003). Bunlara ek olarak, Japonca çalkalanmış sözcük dizilişinin incelendiği çalışmada da eylem görünmeden önce aynı durum özelliğinin birden fazla kullanılması gibi bir uyarı görünmedikçe tüm ögelerin tek bir tümcenin altına eklenmeye çalışıldığı vurgulanmakta ve durum özelliklerinin işleme sürecinde etkili olduğu belirtilmektedir (Yamashita, 1997). Eylemin işleme sürecine etkisini inceleyen bir OİP çalışmasında da eyleme özgü bilginin gelen ögelerin anlamına, ögelerin sayısına ve türüne göre işlenmesini etkileyebildiği ve tümcelerin gelen her bir öge için oluşturulan yapısal ve tematik gereksinimlere göre öge öge kontrol edilerek işlendiğini savunulmaktadır (Friederici ve Frisch, 2000).

Çalışmada özne durumunun nesne durumuna göre daha fazla işleme yükü oluşturmasının bir takım sözdizimsel olası nedenleri bulunmaktadır. Özne-eylem ile nesne-eylem arasındaki ilişkinin doğası bu farklılığın nedenlerinden biri olarak gözükmektedir. Özne-eylem uyumunda +kişi ve +sayı özellikleri olan, fakat –durum özelliğine sahip bir özne BÖ'sü ile +durum (NOM) özelliğine sahip olan fakat –kişi ve –sayı özellikleri olan Z^o başının eşleşme ilişkisi söz konusudur. Buna karşın nesne-ile eylemin girdiği ilişki de eÖ'nün işlevsel başı e^o ile bir AÖ'nün uyum ilişkisi kurması sonucu e^o'ın +durum özelliğini (ACC) AÖ'ye yüklemesi söz konusudur. Dolayısıyla özne-eylem ilişkisinin daha fazla özellik eşlemesi gerektiği ve bunun daha yüksek bir işleme maliyetine neden olabileceği düşünülebilir. Danca üzerine yapılan çalışmada da bu çalışmada olduğu gibi sözdizimsel süreçlerin önemi vurgulanmakta ve durum özelliklerin ana tümcenin eylemine (local head) bağımlı değişkenlerden değil de sözdizimsel yapı tarafından belirlendiğini savunulmaktadır (Ørsnes, 2002).

Özne durumunun nesne durumundan daha fazla işleme maliyeti oluşturmasının olası bir diğer nedeni deney koşullarında özne uyumsuzluğu ile nesne uyumsuzluğu içeren koşullarının onarım süreçlerinde bir asimetri oluşmasıdır. Diğer bir deyişle, (1.a)'nın işlenmesinde dilbilgisi dışılık EÖ oluşturulurken fark edilirken, (1.b)'deki dilbilgisi dışılığın fark edilmesi için daha karmaşık bir süreç bulunmaktadır. Çünkü bir AÖ'nün TAM durumu yüklenebilmesi için ya bir iyelik (possessive) yapısı olmalı (aktör-ün ev-i gibi) ya da adlaştırılmış bir A (ad öbeği başı) tarafından ilgili birime TAM eşlenmeli (Ali [aktör-ün filme git-ti-ğ-in]-i sanıyor.) (Pesetsky ve Torrego, 2011). Bu iki olasılık da (1.b) yapısı için söz konusu olmadığı için tümce dilbilgisi dışı olmaktadır. Ancak nesne durumundaki uyumsuzluğa karşın özne durumundaki uyumsuzlukta öznenin iyelik yapısı içerisinde yer alması ve iç tümcenin özne

konumunda yer alması gibi daha fazla olasılığın denetlenmesi gereklidir. Dolayısıyla gerek denetlenmesi gereken olasılığın daha fazla olması gerekse bu denetimlerin EÖ gibi sınırlı bir alan içerisinde yapılmamasının ve ZÖ'ye kadar uzanmasının işleme yüküne neden olması olasıdır.

(4a) *Aktör geçen ay filme seyretti.

(4b) *Aktörün geçen ay filmi seyretti.

Nesne durum yükleme ile özne durum yükleme arasındaki olası farklılığın bir diğer nedeni nesne durum yükleme EÖ içerisinde eylem başı ile tümleyicisi konumundaki nesne arasında gerçekleşirken özne durum yüklemenin ZÖ içerisinde, ZÖ'nün gösterici konumu ile Z başı arasında gerçekleşmesinden kaynaklanabilir. Diğer bir deyişle, eÖ içi işlemlenin (nesne-eylem uyumu), eÖ dışı işlemlemeye (özne-eylem uyumu) göre daha hızlı olduğu görülmektedir. eÖ içi işlemlerde ACC durum eşleyen işlevsel baş e^0 ve bunun tümleyicisi varken eÖ dışı işlemlemenin ZÖ'ye kadar uzandığı görülmektedir. Dolayısıyla yapısal mesafenin fazlalığı çalışma belleğinin daha fazla yüklenmesine sebep olmaktadır. Türkçeden farklı özellikler gösteren Sinhala (Sri Lanka dili) üzerinde yapılan bir diğer çalışmada ise yalın durumun TÖ (tümce öbeği) içerisinde yer aldığı ve T tarafından atanan yapısal bir durum olduğu ve bu nedenle volitik eylemin öznesinin belirtici-TÖ'ye hareketine neden olduğu öne sürülmektedir. Ayrıca Chomsky (1995)'nin önerdiği her TÖ tümcesinin bir özneye sahip olması gerekliliği prensibinin ve phi- özelliklerinin aksine Sinhala dilinde gözlemlenen A- hareketinin bu durumla alakası olmadığı ve durum özelliklerinin TÖ içindeki harekete neden olduğu iddia edilmektedir (Chou ve Hettiarachchi, 2016).

Bu yapısal mesafeye paralel olarak çizgisel olarak bakıldığında da özne ile eylem üzerindeki uyum biçimliliği arasındaki mesafe nesne ile eylem arasındaki mesafeden daha uzun olduğu dolayısıyla öznenin durum özelliğinin yetkilendirmesi için bu özelliklerin çalışma belleğinde daha fazla tutulması gerektiği görülmektedir. Çalışma belleğinde öznenin durum özelliğinin belirlenmesinin daha fazla yük getirmesi iki işlem arasındaki farklılığın olası sebeplerindendir. Başkaça özne-eylem ve nesne- eylem uyumu üzerinde sözcük dizilişinin ve yakınlığın etkisini incelemek için yapılan çalışmada da benzer sonuçlardan bahsetmek mümkündür. Bu çalışmalarda sözcük dizilişi incelenmiş ve katılımcıların nesne- özne- eylem sözcük dizilişinin gözlemlendiği yapılarda özne- nesne- eylem sözcük dizilişine göre daha fazla özne ve nesne uyumu hataları gösterdikleri gözlemlenmiştir (Santesteban, Pickering, ve Branigan, 2013). Yakınlık ve sözcük dizilişinin birlikte ele alındığı ikinci

deneyde de yakınlığın uyumsal ilişkilerde belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. (Santesteban, Pickering, ve Branigan, 2013). Bu durum, bu çalışmadaki gibi eylemle olan mesafenin çalışma belleğinde daha fazla işleme yükü oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca özne- eylem uyumunu incelemek için yapılan diğer çalışmalarda da özne ve eylem arasında başka bir sözcük girdiğinde katılımcıların özne uyumunu sağlamada daha yavaş olduğu ve daha fazla hata yaptığı gözlemlenmiştir (Franck J., v.d., 2006; Staub, 2009). Sonuç olarak, özne- eylem uyumu arasındaki mesafe ve bu mesafenin çalışma belleği üzerinde oluşturduğu bilişsel yük işleme sürecinin nesne durumuna göre daha uzun sürmesine neden olmaktadır.

Psikolojik anlamlı eylemler içeren geçişsiz ve geçişli tümce yapılarının incelendiği çalışma sonucunda eylemin sözcüksel seçiminin tümce seçiminden önce belirlendiği ve durum özelliklerinin tek başına yapısal hazırlamayı yapı benzerliğinden bağımsız olarak geliştirmedeği gözlemlenmektedir çünkü katılımcıların özne durumunda kullanılan durum özellikleri tekrarlama gereği duymamışlardır. Diğer bir ifadeyle, cümle üretimi eylem tabanlıdır ve bir önceki çalışmanın bulgularının aksine (Díaz B., v.d., 2011) durum işaretlemesi yapısal seçimden sonra gerçekleşmektedir (Santesteban M., v.d., 2015).

Anadili Türkçe olan grup ile D2 grubu arasında da bir bütün olarak anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir. Buna göre bir bütün olarak D2 grubunun anadili grubuna göre okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir. Alanyazında ikinci dil edinimi alanında yapılan çalışmalara bakıldığında da benzer farklılıklardan bahsetmek mümkündür (Mueller J.L., v.d., 2005; Mueller, Hirotani, ve Friederici, 2007; Mueller, Girgsdies, ve Friederici, 2008; Gor, Chrabaszcz, ve Cook, 2017; Gor, Chrabaszcz, ve Cook, 2019; Hopp, 2006; Hopp, 2010; 2015; Hopp ve Arriaga, 2016). Anadili ve ikinci dil arasında gözlemlenen bu farklılıkta farklı etkenlerden bahsetmek mümkündür.

Japoncada durum özelliklerini ikinci dil işleme süreci açısından inceleyen OİP çalışmasında ikinci dil edincilerin tematik süreçleri işlemede zorluk yaşadığı veya alt kümelenmeyi işaret ettiği savunulmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ikinci dil edincilerinde anadili konuşurlarına göre gözlemlenen bu farklılık sözdizimsel ve tematik işleme süreçlerinde farklılaşan sinirsel süreçler olduğunu göstermektedir (Mueller J.L., v.d., 2005). Benzer şekilde Mueller, Hirotani ve Friederici (2007) Japonca üzerine yaptıkları bir diğer çalışmada da anadili ve ikinci dil işleme sürecinde durum özellikleri kullanımında farklılık gözlemlenmiştir. Özne ve nesnenin

özdeş olarak yalın ve belirtme durumu işaretli olduğu yapılar üzerine yapılan çalışma sonucunda sözdizimsel yapının ve tematik rollerin önemi vurgulanmaktadır. Buna ek olarak, katılımcıların tümcelerde durum özelliklerinin kullanımında kurallaştırmadan yararlandığı (özne yalın durum, nesne belirtme durumu) ve sözcüklerle ekleri sesbilimsel eşleştirmeden bahsedilebilmektedir. Mueller, Girgsdies ve Friederici (2008) bir diğer çalışmada ise anlamdan bağımsız olarak durum özelliklerinin işlenmesini incelenmekte ve çalışmada D2 edincilerinde N400 örüntüsünün anlambilimsel işlemlemeyi yansıtmadığı aksine bir önceki çalışmada da savunulduğu gibi durum işaretlerin tümcede belli konumlarda kullanılması beklentisini yansıttığı savunulmaktadır.

İkinci dil işleme sürecini anadilinden farklılaştıran bir diğer olası faktör ise sözcük dizilişi ve anlambilimdir. Temel sözcük dizilişi beklentisinin D2 edincilerin durum özellikleri işleme sürecini etkilediğinden bahsetmek mümkündür. Bu çalışmada sadece temel biçim sözcük dizilişi kullanılsa da dilbilgisel olmayan durum özellikleri kullanımları D2 edincilerinde tümcenin öğelerinin rollerini sorgulamaya neden olmuş olabilir. Bu da katılımcıların özne ve nesne ile kılıcı ve etkilenen rolleri üzerinde bilişsel yük oluşturmaları olasıdır. Benzer şekilde Almanca orta veya anadiline yakın yeterlilik gösteren ikinci dil edincilerinde dil yeterlilikleri ve durum özellikleri fark etmeksizin hem ÖEN hem de NEÖ sözcük dizilişinde ikinci ad öbeği etkilenen olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, D2 edincilerinin tümcenin nasıl ortaya çıkacağına dair bir tahmin oluşturmak için ilk ismi ve eylemi bütünleştirdiklerini işaret etmektedir. Öte yandan, İspanyolca ikinci dil ediniminin incelendiği bir diğer çalışmada D2 edincilerinde ayrımsal nesne işaretlemesinin yalnızca eylem öncesi biçimde (lo/la) kullanıldığında mümkün olduğunu savunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, katılımcılar işleme sürecinde lo/la biçimcesi kullanılmadığında nesne konumu “a” durum işaretlemesine duyarlılık göstermemiştir. D2 durum işlenmesinin sözdizimsel işlem sırasındaki yapısal durumlara bağlı olmadığı sonucuna varılmıştır (Jegerski, 2015).

Jackson (2008) da anadili İngilizce olan ve farklı dil yeterliliğine sahip Almanca D2 edincilerinin özne ve nesne belirsizliklerinin işlenmesinde durum özelliklerinin etkisini incelediği çalışmada durum özelliklerinin tamamen görmezden gelinmediğini, sadece katılımcıların dilbilgisel roller atamayı tümcenin sonunu görene kadar ertelediklerini göstermekte olduğu ve D2 edincilerinin sözdizimden çok anlambilimsel bilgiye odaklandığı savunmaktadır. Bu nedenle de D2 edincileri D2'ye özgü biçimsözdizimsel bilgileri verimli bir şekilde işleyebilecekleri bir yeterlilik

düzeyine ulaştıklarında bile, anadili konuşurlarına benzer işleme stratejilerini benimseme yeteneklerinin eylemin sağladığı sözcüksel-anlamsal özelliklere bağlı kalabileceği savunulmaktadır (Jackson, 2008). Jackson, Dussias ve Hristova (2012)'nin bir önceki çalışmada kullanılan tümcelerin neden sorularına dönüştürdükleri bir diğer çalışmada D2 edincilerinin belirleyici durum özelliklerine duyarlı olduklarını gözlemlenmiştir. Bir önceki çalışmada tümcenin son ögesine kadar anlamlı okuma farklılıkları gözlemlenmezken bu çalışmada belirleyici durum özelliklerine duyarlılık ve dilbilgisel rollerine farkındalık gözlemlenmektedir. Bu nedenle, dilbilgisel biçim ve anlam arasındaki bu temel ilişkiyi kurduktan sonra D2 edincilerinin durum özelliklerini kullanabildiği savunulmaktadır (Jackson, Dussias, ve Hristova, 2012).

İkinci dil işleme sürecine etkisi olduğu öne sürülen bir diğer etken ise anadili ve dil yeterliliğidir. Dil yeterliliği ve katılımcıların dil seviyeleri, dil işleme sürecini olumlu veya olumsuz etkilemekte ve anadili konuşurlarından farklılaşmalarına neden olduğu öne sürülmektedir. Bu çalışmada katılımcılar dil yeterliliği açısından ileri seviye olsa da bütün koşullarda işleme süreçleri anadili konuşurlarından farklılaşmaktadır. Bu durumda durum özelliklerinin edinim sürecinin D2 edincileri açısından işleme yükü oluşturduğunu önermek mümkündür. Rusçada anadili konuşurlarının ve ikinci dil edincilerinin yalın ve tamlayan durum özelliklerine duyarlılığını incelemek için yapılan çalışma da bu konu üzerinde durulmaktadır. Çalışmada anadili konuşurları yalın durum işaretli adları tamlayan durumlu olanlardan daha hızlı işlemiş ve tamlayan durumunda hata oranı daha yüksek çıkarken D2 üzerine yapılan incelemeler her iki durum özelliğinin işlemlenmesinde farklılık olmadığını ortaya konulmuştur. Bu durumun sözcüklerin bir bütün olarak işlemlenmesinden ya da katılımcıların durum ekini dikkate almadan kök odaklı işlemlenmesinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle yapılan ikinci deneyde kural dışı tümce yapıları kullanılmış ve farklı dil yeterliliklerinde D2 edincilerine yer verilmiştir. İkinci deneyde D2 edincilerini anadili konuşurlarına benzerlik göstermiştir ancak dil yeterliliğinin etkisi ortaya çıkmıştır (Gor, Chrabaszc, ve Cook, 2017). Gor, Chrabaszc ve Cook (2019) yaptıkları diğer çalışmada ise önceki çalışmaya benzer sonuçlar elde etmişler ve tüm gruplarda yalın durumun işlemlenmesinin daha hızlı olduğu gözlemlenirken sadece anadili konuşurlarında ve yüksek dil yeterliliğine sahip D2 edincilerinde tamlayan ve araç durumuna duyarlılık gözlemlenmiştir. Hopp (2006, 2010) da ileri düzey veya anadiline yakın yeterlilik gösteren D2 olarak Almanca edinen İngilizce ve Flemekçe konuşurları üzerine yaptığı

incelemeler sonucunda anadili ve dil yeterliliğinin etkisi gözlemlenmiştir. Hopp ve Arriaga (2016) bir diğer çalışmada ise İspanyolcada durum özelliklerinin işleme sürecini inceledikleri çalışmada anadili konuşurları önceki çalışmadan farklı olarak (Hopp, 2015) işleme sürecinde tüm durum özellikleri uyumsuzluklarına anında farkındalık gözlemlenirken orta ve ileri düzey İspanyolca edincilerinde tümce işleme sürecinde durum işaretlemesine farklı duyarlılıklar geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Ek olarak, D2 katılımcılarının durum özelliklerini belirten ipuçları veya anlama soruları olmadan da durum işaretlemelerine duyarlılık gösterdiklerini savunulmaktadır (Hopp ve Arriaga, 2016).

Tümce x Grup etkileşimine bakıldığında ise özne konumunda anadili konuşurlarında farklılık gözlemlenirken D2 grubunda farklılık gözlemlenmemiştir. Bu durum bizi yine tamlayan durumunun işlenmesine götürmektedir çünkü tamlayan durumunun işlenmesi anadili konuşurları arasında da farklılaşmalara neden olmuştur. Tamlayan durum özelliği Türkçede iç tümcenin öznesini ifade edebilmesi veya tamlama oluşturma olasılığı katılımcılarda biçimbilimsel yük oluşturmaktadır (Aygen, 2007; Bakırlı ve Ercan, 2010). Buna ek olarak, Karataş (2019)'ın da belirttiği gibi tamlayan durumu tümce içinde eylemin bir argümanı olarak değil de adsıl bir öge olarak değerlendirilmiş olabilir. Nesne ve eylem durumların Tümce x Grup etkileşimi açısından her iki grupta da farklılık yaratmadığı gözlemlenmektedir. Tıpkı birinci deneyde de gözlemlendiği üzere anadili ve D2 grubu nesne ve eylem konumlarını işlerken benzer örüntü göstermektedir. Bu durum, ileri seviye dil yeterliliğine sahip katılımcıların anadilini benzer örüntü gösterebileceği önermektedir.

İkinci dil edinimi alanında durum özelliklerinin işlenmesi üzerine yapılan çalışmalar bize anadili ve dil yeterliliğinin etkisini kanıtlar niteliktedir. Anadili farklılığı katılımcılarda sözcük dizilişi ve anlamsal süreçler açısından farklılıklara neden olurken dil yeterliliği de benzer şekilde durum özelliklerinin işleme sürecinin hem anadili konuşurlarında hem de farklı dil seviyesinde D2 öğrenen katılımcılar açısından farklılaştığını bize önermektedir.

SONUÇ

Edinimsel ve işlemsel süreçler açısından bakıldığında durum özelliklerin hem anadili hem de ikinci dil açısından dil işleme sürecinde etkin rol oynadığı belirtilmektedir (Schlejewsky ve Frisch, 2005; Chow, Nevins, ve Carreiras, 2018; Zawiszewski ve Friederici, 2009; Mueller J.L., v.d., 2005; Mueller, Hirotsu, ve Friederici, 2007; Mueller, Girsdies, ve Friederici, 2008; Yang ve Bergen, 2007; Cho S., v.d., 2002; Aygüneş, 2013; Aygüneş, Aydın, ve Demiralp 2014). Bu çalışmada da özne ve nesne durum özelliklerinin işleme süreci ve nesne durumunun +/- belirtili olmasının yarattığı bilişsel etkinin Öz İlerlemeli Okuma ile incelenmesi amaçlanmıştır.

+/- belirtili nesnelerin işleme sürecine bakıldığında – belirtili nesnelerin işlenmesinin daha büyük işleme yükü yarattığı bunun da Ayrımsal Durum İşaretleme yaklaşımı ile tutarlı olduğu görülmektedir. Bu yaklaşıma göre durum özellikleri nesneye belirlilik ve özgüllük açısından nitelik kazandırmakta ve + belirtili yapılar, - belirtili yapılara göre daha az işleme yüküne neden olmaktadır (Aissen, 2003). + belirtili yapıların belirtililiğinin fazla olması (Von Heusinger ve Kornfilt, 2005) dahası bu yapıların + özgül olması (Emeksiz, 2003) işleme açısından daha fazla ipucu sunmakta ve işlemeyi kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte – belirtili nesnelerin eylemden bağımsız hareket edememesi ve bu yapıların EÖ içi bir konumda bulunması (Gračanin-Yüksek ve İşsever, 2011) dahası bu nesnelerin eylemle sahte geçişim oluşturması nedeniyle ayrı bir biçimde işlenmesinin de işleme yükünü arttırması olasıdır. İkinci dil edinimi açısından bakıldığında ise anadili grubu ile karşılaştırıldığında D2 grubunun söz konusu yapıları okuma süresinin daha uzun olduğu görülmektedir. Bu durumun ikinci dil edincilerin durum özelliklerinin ve tümcenin sözdizimsel veya anlambilimsel açıdan işlenmesinde anadili konuşurları kadar yetkin olmadıklarını bize önerebilmektedir. Tüm koşullarda gözlemlenen bu farklılık da bu durumu kanıtlar niteliktedir. İkinci dil edincileri ileri seviye Türkçe yeterliliğine sahip olsa da durum özelliklerinin işlenmesinde problemler karşılaştıklarını ve bu durumun durum kurallaştırması, diller arası farklılık ve dil yeterliliğinden kaynaklanabileceğini bize alanyazında ikinci dil edinimi alanında yapılan çalışmalar önermektedir. Mueller ve diğerleri (2005, 2007, 2008) durum kurallaştırmasıyla ilgili olarak özneye yalın durum nesneye belirtme durumu kullanılır şeklinde bir kurallaştırmadan kaynaklandığını öne sürmektedir. Diğer bir ifadeyle, D2 edincileri durum özelliklerini işlerken tümcesel süreçlerden çok sözcüksel süreçlere odaklanıyor olabilir. Kısaca, D2 edincileri Türkçede temel sözcük dizilişinde öğelerin konumuna göre, özne-nesne-eylem, durum işaretleme beklentisi geliştirmiş

olabilir. Yalın durum hem özne hem de nesne konumunda kullanılması beklenen bir durumken belirtme durumu nesne konumunda kullanılması beklenen bir durum olarak katılımcılar tarafından değerlendirilmiş olabilir. Bu nedenle, - belirtili nesnelerin işlemlenme sürecinde + belirtili nesnelere göre daha fazla işleme yükü gözlemlenmesi olası nedenler arasında olabilir. Diğer olası bir neden ise anadili farkı ve dil yeterliliğidir. Jegerski (2005), D2 İspanyolca edinimini incelediği çalışmasında anadili farklılığını vurgularken Jackson (2008), D2 Almanca edinimi üzerine yaptığı çalışma sonucunda hem anadili hem de ileri ve orta seviye dil edincileri arasında durum özelliklerinin işlemlenmesinde farklılık gözlemlemiştir. Benzer şekilde, Hopp ve Arriaga (2016) İspanyolca D2 edinimi üzerine yaptıkları çalışma sonucunda yine dil yeterliliğinin önemini vurgulamaktadır.

Özne ve nesne durumunun işlemlenmesi üzerine yapılan ikinci deneyde ise özne durumunun işlemlenmesinin en fazla süreye sahip olduğu, daha fazla bilişsel yüke sebep olduğu görülmektedir. Nesne durumunun EÖ içerisinde işlemlenmesi tümleş ile baş arasındaki mesafenin kısa olması buna karşın özne durum özelliğinin ZÖ içerisinde gerçekleşmesi ve iki üye arasındaki gerek yapısal gerekse çizgisel mesafenin fazla olması, dahası özne ile uyum biçimbirimi arasındaki uyum özelliklerinin eşleşmesi gibi ek birtakım işlemlere gereksinim duyulması bu farklılığın altındaki olası nedenler olarak değerlendirilmektedir. Özne ve nesne durumlarının D2 işlemlenmesine bakıldığında ise +/- belirtili nesne durumunda bahsedilen aynı etkenlerden bahsedilebilir. Anadili konuşurlarının aksine D2 edincileri durum özelliklerini işlemlerede sözdizimsel ve tematik işleme süreçlerinde kurallaştırmadan yararlanıyor ve durum işaretlerinin tümcede belli konumlarda kullanılması beklentisi geliştiriyor olabilirler (Mueller J.L., v.d., 2005, 2007, 2008). Bu durum bizi yine anadili farklılığını bize gösterebilir çünkü D2 edincilerinin tümceyi işlemlerken belli kurallar beklentisi geliştirmesi ve tümceyi de bu kurallara göre değerlendirme isteği işleme sürecini etkileyebilmektedir. Bu durumun katılımcıların özne ve nesne ile kılıcı ve etkilenen rolleri üzerinde bilişsel yük oluşturması olasıdır. Bir diğer olası neden ise dil yeterliliğidir. Çalışmada katılımcılar ileri seviye Türkçe yeterliliğine sahip olsa da anadili konuşurlarından farklılık göstermektedir. Bu durum bize dil yeterliliğinin durum özelliklerinin işlemlenmesinde etkin rol oynayabileceğini gösterebilmektedir (Jackson, 2008; Gor, Chrabaszcz, ve Cook, 2017, 2019; Hopp, 2006, 2010).

İkinci dil edinimi alanında durum özelliklerinin işlemlenmesi üzerine yapılan çalışmalar genel olarak bize anadili ve dil yeterliliğinin etkisini kanıtlar niteliktedir.

Anadili farklılığı katılımcılarda sözcük dizilişi ve anlamsal süreçler açısından farklılıklara neden olurken dil yeterliliği de benzer şekilde durum özelliklerinin işleme sürecinin hem anadili konuşurlarında hem de farklı dil seviyesinde D2 öğrenen katılımcılar açısından farklılaştığını bize önermektedir. Bu çalışmada D2 edincilerinin anadili konuşurlarından ayrışmasının bir diğer olası nedeni de çalışmanın ara yüzü olabilir çünkü katılımcılar eylemden önceki öğelere geri dönememekte ve bu da katılımcılarda artı bir işleme yüküne neden olmuş olabilir. Diğer bir ifadeyle, kendi hızında okuma görevi katılımcıların bilgiye erişimini ve geriye doğru hatırlamasını kısıtlayabilir.

İki durum belirleme işleminin farklılığının altında yatabilecek çalışma belleğinde daha fazla yer kapsama, yerellik, eylem-nesne arasındaki sahte geçişim, sözlüksel belirlenme gibi olasılıklardan tam olarak hangisinin ya da hangilerinin etkili olduğunun belirlenmesi bu çalışmanın deney deseni içerisinde belirlenmesi mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla konunun bu alt açıklamaları test edecek biçimde yeni deney setleriyle geliştirilmesi alana katkı sağlayacaktır.

SINIRLILIKLAR

Çalışmanın sınırlılıkları incelendiğinde ilk olarak bahsedilmesi gereken konu çalışmada sadece ileri seviye Türkçe bilen katılımcıların yer almasıdır. Tek bir dil seviyesinden katılımcıların çalışmada yer alması durum özelliklerinin işleme süreci açısından başlangıç-orta-ileri seviye dil yeterliliğine sahip katılımcılar arasında farklılık olup olmadığını görmeyi engellemektedir. Katılımcılarla ilgili bir diğer sınırlılık ise tüm katılımcıların anadilinin Arapça olmasıdır. Bu durum, farklı dil ailelerinden gelen katılımcıların ikinci dil olarak Türkçeyi nasıl işlediği hakkında bilgi sahibi olmamızı engellemektedir. Ayrıca, katılımcılarla ilgili bahsedilmesi gereken bir diğer sınırlılık, çalışmada 23 anadili konuşuru ve ikinci dil olarak Türkçe öğrenen katılımcının yer almasıdır. Katılımcı sayısındaki sınırlılık, durum özelliklerinin işleme süreci üzerine çalışmada elde edilen bulguların tüm dil edinim sürecine genellenebilmesini zorlaştırmaktadır.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise çalışmanın ara yüzüdür. Çalışma deney düzeneğinde katılımcılar rastgele seçilmiş tümceleri sözcük sözcük görmekte ve tümceleri tekrar gözden geçirmeleri mümkün değildir. Bu durum, özellikle ikinci dil edinimleri açısından işleme sürecini olumsuz etkilemiş olabilir çünkü sözcükleri unutmaları veya kullanılan durum özelliklerini hatırlayamamaları olası nedenlerdir.

KAYNAKÇA

- Ackema, P., A., Neeleman: **Beyond Morphology: Interface Conditions on Word Formation**, Oxford, Oxford University Press, 2004.
- Aissen, J.: "Differential Object Marking: Iconicity vs. Economy," **Natural Language and Linguistic Theory**, C.XXI, 2003, s. 435-483.
- Aksu-Koç, A., D. I., Slobin: "The Acquisition of Turkish," **The Cross-linguistic Study of Language Acquisition**, Ed. By., I.D. Slobin, Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum Association, 1985, s. 839-878.
- Altmann, G. T., M.J., Steedman: "Interaction with Context During Human Sentence Processing," **Cognition**, C.XXX, No:3, 1988, s. 191-238.
- Anderson, S. R.: "Inflection," **Theoretical Morphology Approaches in Modern Linguistics**, Ed. By., M. Hammond, M. Noonan, San Diego, CA, Academic Press, 1998, s. 23-43.
- Anderson, S. R.: "On the Notion of Subject in Ergative Languages," 1976, (Çevrimiçi) <https://cowgill.ling.yale.edu/sra/notionofsubject.pdf>, 16 Haziran 2020.
- Anderson, S. R.: **Amorphous Morphology**, Cambridge, Cambridge University Press, 1992.
- Aronoff, M.: **Word Formation in Generative Grammar**, Cambridge, MA, MIT Press, 1976.
- Asbury, A.: "Towards a Typology of Morphological Case," **Nordlyd: Tromsø Working Papers in Linguistics**, Ed. By., Peter Svenonius, Marina Pantcheva, C.XXXI, No:1, 2006, s. 120-148.
- Austin, J.: "The Case-Agreement Hierarchy in Acquisition: Evidence from Children Learning Basque," **Lingua**, C.CXXIII, No:3, 2012, s. 289-302.
- Avetisyan, S., S., Lago, S., S., Vasisht: "Does Case Marking Affect Agreement Attraction in Comprehension?," **Journal of Memory and Language**, C.CXIII, 2020, s. 1-18.
- Aydın, Ö., M., Aygüneş, M., T., Demiralp, T.: "Non-native syntactic processing of Case and Agreement," **Second Language Acquisition of Turkish**, Ed. By., Ayşe Gürel, John Benjamins Publishing Company, © 2016, s. 281-311.

- Aygen, G.: "Syntax and Semantics of Genitive Subject-Case in Turkic," **California Linguistic Notes**, C.XXXII, No:2, 2007, s. 1-39.
- Aygen, G.: "Finiteness, Case and Agreement," **Semantic Scholar**, 2005, (Çevrimiçi) <https://www.semanticscholar.org/paper/r/Finiteness%2C-case-and-agreement-Aygen/0f9bdb041692b5bf802c7c7a2c0b522aba5de2de>, 21 Nisan 2020.
- Aygen, G., C., Quinn: "Nominative Case Feature at Infl Licensed by Mood at C. ms.," 2004.
- Aygen, G.: "Finiteness, Case and Clausal Architecture," **MIT Occasional Papers in Linguistics**, Cambridge, Massachusetts Institute of Technology, No:23, 2004.
- Aygüneş, M.: "Türkçede Uyum Özelliklerinin Olaya İlişkin Beyin Potansiyelleri (OİP) Açısından İncelenmesi," **Doktora Tezi**, 2013.
- Aygüneş, M., O., Aydın, T., Demiralp: "Özne Durumu ile Uyum Arasındaki İlişki: Olaya İlişkin Beyin Potansiyelleri (OİP) İncelemesi," **28. Ulusal Dilbilim Kurultayı Programı**, Sakarya, 2014.
- Baayen, H., T., Dijkstra, R., Schreuder: "Singulars and Plurals in Dutch: Evidence for a Dual Parallel Route Model," **Journal of Memory and Language**, C.XXXVII, 1997, s. 94-119.
- Baayen, R. H., L. B., Feldman, R., Schreuder: "Morphological Influences on the Recognition of Monosyllabic Monomorphemic Words," **Journal of Memory and Language**, C.LV, 2006, s. 290-313.
- Baker, M. C.: "On Agreement and Its Relationship to Case: Some Generative Ideas and Results," **Lingua**, C.CXXX, 2013, s. 14-32.
- Bakırlı, O. C., S., Ercan: "Türkçede Yönelme Durumu Kaydırımı ve Çift-Geçişli Yapılarda Dolaysız Nesne," **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.XIX, No:1, 2010, s. 309-318.
- Baldi, P., P., Cuzzolin: "Indo-European Languages," **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**, C.XI, © 2015, s. 820-827.
- Baydar, A. S.: "Nesne Üzerine," **Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi**, C.V, No:10, 2017, s. 17-21.

- Benus, S.: **Dynamics and Transparency in Vowel Harmony**, Florida, USA, Boca Raton, 2009.
- Bierwisch, M.: "On the Grammar of Local Prepositions," **Syntax Semantik und Lexicon**, Ed. By., M. Bierwisch, W. Motsch, I. Zimmermann, Berlin, Akademie Verlag, 1988, s. 1-65.
- Blake, B. J.: "Case, Morphological: Linguistics," **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**, C.III, © 2015, s. 183-186.
- Bloomfield, L.: **Language**, Holt, New York, Rinehart & Winston, 1933.
- Boland, J., M. K.,
Tanenhaus, M. K.: "The Role of Lexical Representations in Sentence Processing," **Advances in Psychology**, C. LXXVII, Ed. By., Greg B. Simpson, North-Holland, 1991, s. 331-366.
- Bornkessel-
Schlesewsky, I., M.,
Schlesewsky: "The Role of Prominence Information in the Real Time Comprehension of Transitive Constructions: A Crosslinguistic Approach," **Language and Linguistics Compass**, C.III, 2009, s. 19-58.
- Bornkessel, I., B.,
McElree, M.,
Schlesewsky, A. D.,
Friederici: "Multi-dimensional Contributions to Garden Path Strength: Dissociating Phrase Structure from Case Marking," **Journal of Memory and Language**, C.LI, 2004, s. 495-522.
- Bossong, G.: **Empirische Universalienforschung. Differentielle Objektmarkierung in den neuiranischen Sprachen**, Tübingen, Narr, 1985.
- Brattico, P.: "Long Distance Case Assignment and Intervention," **Lingua**, C.CXLVIII, 2014, s. 309-336.
- Brendemoen, B., E.,
Csató: "The Head of S in Turkish: A Comparative Approach to Turkish Syntax," **Proceedings of the Turkish Linguistics Conference**, Ed. By., A. Koç, E. Erguvanli-Taylan, Istanbul: Boğaziçi University Publications, 1984, s. 85-100.
- Butt, M.: **Theories of Case**, Cambridge, UK, Cambridge University Press, 2006.
- Butterworth, B.: "Lexical Representation," **Development, Writing and Other Language Processes**, , C.II, Ed. By., B. Butterworth, London, Academic Press, © 1983.

- Carreiras, M., I., Quiñones, S., Mancini, J. A., Hernández-Cabrera, H., Barber: "Verbal and Nominal Agreement: An fMRI Study," **NeuroImage**, C.CXXI, 2015, s. 88-103.
- Carreiras, M., E., Salillas, H., Barber: "Event-Related Potentials Elicited During Parsing of Ambiguous Relative Clauses in Spanish," **Cognitive Brain Research**, C.XX, No:1, 2004, s. 98-105.
- Cho, S., M., Lee, W., O'grady, M., Song, T., Suzuki, N., Yoshinaga: "Word order preferences for direct and indirect objects in children learning Korean," **J. Child Language**, C.XXIX, 2002, s. 897-909.
- Choi, H. W.: "Length and Order: A Corpus Study of Korean Dative-Accusative Construction," **Discourse and Cognition**, 2007, s. 207-227.
- Chomsky, N.: **Lectures on Government and Binding**, Foris, Dordrecht, 1981.
- Chomsky, N.: **The Minimalist Program**, Cambridge, MA, MIT Press, 1995.
- Chomsky, N.: "Minimalist inquiries: the framework," **Step by Step: Essays on Minimalist Syntax in Honor of Howard Lasnik**, Ed. By., R. Martin, D. Michaels, J. Uriagereka, Cambridge, MA, MIT Press, © 2000, s. 89-156.
- Chomsky, N.: "Beyond Explanatory Adequacy," **Structures and Beyond. The Cartography of Syntactic Structures**, Ed. By., A. Belletti, C.III, Oxford University Press, Oxford, ©2004, s. 104-131.
- Chou, C-T. T., S., Hettiarachchi: "On Sinhala subject case marking and A-movement," **Lingua**, C.CLXXVII, 2016, s. 17-40.
- Chow, Wing-Yee, A., Nevins, M., Carreiras: "Effects of Subject-Case Marking on Agreement Processing: ERP Evidence from Basque," **Cortex**, 2018, s. 319-329.
- Clahsen, H., C., Felser: "Grammatical Processing in Language Learners," **Applied Psycholinguistics**, C.XXVII, 2006, s. 3-42.
- Clahsen, H., S., Eisenbeiss, M., Hadler, I., Sonnenstuhl: "The mental Representation of Inflected Words: An Experimental Study of Adjectives and Verbs in German," **Linguistics**, C.LXXVII, 2001, s. 510-543.

- Comrie, B.: **Language Universals and Linguistic Typology**, Chicago, University of Chicago Press, 1981.
- Cook, V., M., Newson: **Chomsky's Universal Grammar: An Introduction**, Malden, MA, Blackwell Pub, 2007.
- Coughlin, C. E., A., Tremblay: "Morphological Decomposition in Native and Non-Native French Speakers," **Bilingualism: Language and Cognition**, C.XIX, No:3, 2015, s. 524-542.
- De Hoop, H., P., De Swart: "Crosslinguistic Variation in Differential Subject Marking," **Studies in Natural Language and Linguistic Theory**, C.LXXII, Ed. By., H. de Hoop, P. De Swart, Dordrecht, Springer, 2008, s. 1-16.
- Deal, A. R.: "Ergative Case and the Transitive Subject: A View from Nez Perce," **Natural Language and Linguistic Theory**, C.XXVIII, No:1, 2010, s. 73-120.
- Deo, A., D., Sharma: "Typological Variation in the Ergative Morphology of Indo-Aryan languages," **Linguistic Typology**, C.X, 2006, s. 369-418.
- Díaz, B., N., Sebastián-Gallés, K., Erdocia, J. L., Mueller, I., Laka: "On the Cross-Linguistic Validity of Electrophysiological Correlates of Morphosyntactic Processing: A Study of Case and Agreement Violations in Basque," **Journal of Neurolinguistics**, C.XI, 2011, s. 357-373.
- Dixon, R.: "Ergativity," **Language**, C.LV, 1979, s. 59-138.
- Emeksiz, Z. E.: "Özgüllük ve Belirlilik," **Doktora Tezi**, 2003, s. 1-165.
- Emonds, J. E.: "The Phonological Basis of Latin Case Patterns," **Topics in Linguistics**, C.XIV, 2014, s. 48-68.
- Enç, M.: "The Semantics of Specificity," **Linguistic Inquiry**, C.XXII, 1991, s. 1-25.
- Endress, A. D., M., Hauser: "The Influence of Type and Token Frequency on the Acquisition of Affixation Patterns: Implications for Language Processing," **Journal of Experimental Psychology Learning Memory and Cognition**, C.XXXVII, No:1, 2011, s. 22-95.

- Ercan, G. S., O. C., Bakırlı: "Türkçede Özne Belirtme ve Özne Yükleme: İşlevsel Dilbilgisi Çerçevesinde Bir Çalışma," **Researchgate**, 2009, s. 42-58.
- Erguvanlı, E. E.: **The Function of Word Order in Turkish Grammar**, Berkeley, CA, University of California Press, 1984
- Fabregas, A.: "Morphology in Linguistics," **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**, C.II, 2015, s. 819-825.
- Fauconnier, S.: "Differential Agent Marking and Animacy," **Lingua**, C.CXXI, 2011, s. 533-547.
- Fillmore, C. J.: "The Case for Case," **Universals in Linguistic Theory**, Ed. By., E. Bach, R. Harms, New York, Holt, Rinehart, Winston, 1968, s. 1-89.
- Foote, R.: "The Storage and Processing of Morphologically Complex Words in L2 Spanish," **Studies in Second Language Acquisition**, C.XXXIX, No.4, 2015, s. 735-767.
- Franck, J., G., Lassi, U. H., Frauenfelder, L., Rizzi: "Agreement and movement: A syntactic analysis of attraction," **Cognition**, C.CI, 2006, s. 173-216.
- Frenck-Mestre, C., L., Osterhout, J., McLaughlin, A., Foucart: "The Effect of Phonological Realization of Inflectional Morphology on Verbal Agreement in French: Evidence from ERPs," **Acta Psychologica**, C.CXXVIII, No:3, 2008, s. 528-536.
- Friederici, Angela D., S., Frisch: "Verb Argument Structure Processing: The Role of Verb-Specific and Argument-Specific Information," **Journal of Memory and Language**, C.XLIII, 2000, s. 476-507.
- Friederici, Angela D., Karsten Steinhauer, Erdmut Pfeifer: "Brain Signatures of Artificial Language Processing: Evidence Challenging the Critical Period Hypothesis," **PNAS**, C. XCIX, NO: 1, 2002, s. 529-534.
- Frisch, S., M., Schlesewsky: "The Resolution of Case Conflicts from a Neurophysiological Perspective," **Cognitive Brain Research**, C.XXV, 2005, s. 484-498.
- Gaby, A. "Pragmatically Case-marked: Non-syntactic Functions of the Kuuk Thaayorre Ergative Suffix," **Discourse and Grammar in Australian Languages**, Ed. By., I. Mushin, B. Baker, Amsterdam, Netherlands, John Benjamins Publishing Company, 2008, s. 111-134.

- Gair, J.: "Subjects, Case and INFL in Sinhala," **Experiencer Subjects in South Asian Languages**, Ed. By., M. M. Verma, Palo Alto, Center for the Study of Language and Information, 1990a.
- Gor, K., A.,
Chrabaszcz, S., Cook: "Processing of Native and Nonnative Inflected Words: Beyond Affix Stripping," **Journal of Memory and Language**, C.XCIII, 2017, s. 315-332.
- Gor, K., A.,
Chrabaszcz, S., Cook: "A Case for Agreement Processing of Case Inflection by Early and Late Learners," **Linguistic Approaches to Bilingualism**, C.IX, No:1, 2019, s. 6-41.
- Göksel, A., C.,
Kerslake: **Turkish: A Comprehensive Grammar**, London, Routledge, 2005.
- Gračanin-Yüksek, M.,
S., İşsever: "Movement of Bare Objects in Turkish," **Dilbilim Araştırmaları**, C.XXII, 2011, s. 33-49.
- Granlund, S., J.,
Kolak, V., Vihman, F.,
Engelmann, E. V.,
Lieven, J. M., Pine, B.
Ambridge: "Language-General and Language-Specific Phenomena in the Acquisition of Inflectional Noun Morphology: A Crosslinguistic Elicited-Production Study of Polish, Finnish and Estonian," **Journal of Memory and Language**, C.CVII, 2019, s. 169-194.
- Gronbech, K.: **Türkçenin Yapısı**, TDK Yayınları, Ankara, 1995.
- Gürel, A.: "Missing Case Inflection: Implications for Second Language Acquisition," **Proceedings of the 24th Boston University Conference on Language Development (BUCLD24)**, Ed. By., C. Howell, S. A. Fish, T. Keith-Lucas, Somerville, MA, 2000, s. 379-390.
- Hakulinen, A., M.,
Vilkuna, R., Korhonen,
V., Koivisto, T.,
Heinonen, I. Alho:
Halle, M.: **Iso suomen kielioppi**, Helsinki, Finnish Literature Society, 2004.
- Halle, M.: "Distributed Morphology: Impoverishment and Fission," **MIT Working Papers in Linguistics**, C.XXX, 1997, s. 425-449.
- Halle, M., A., Marantz: "Distributed Morphology and the Pieces of Inflection," **The View from Building 20**, Cambridge: MA, MIT Press, 1993, s. 111-176.
- Halle, M., B., Vaux: "Theoretical Aspects of Indo- European Nominal Morphology: The Nominal Declension of Latin and Armenian," **Massachusetts Institute of Technology**, 1997, s. 223-240.

- Hartsuiker, R. J., I., Antón-Méndez, M., van Zee: "Object Attraction in Subject- Verb Agreement Construction," **Journal of Memory and Language**, C.XLV, No:4, 2001, s. 546-572.
- Hartsuiker, R. J., H. J., Schriefers, K., Bock, G. M., Kikstra: "Morphophonological Influences on the Construction of Subject-Verb Agreement," **Memory & Cognition**, C.XXXI, No:8, 2003, s. 1316-1326.
- Haspelmath, M.: "Word-Class-Changing Inflection and Morphological Theory," **Yearbook of Morphology**, Ed. By., G. Booij, J. van Marle, Dordrecht, Springer, © 1996, s. 43-66.
- Haspelmath, M.: "Terminology of Case," **Handbook of Case**, Ed. By., A. Malchukov, A. Spencer, Oxford, Oxford University Press, © 2006, s. 1-13.
- Haznedar, B.: "Persistent Problems with Case Morphology in L2 Acquisition," **Interfaces in Multilingualism: Acquisition and Representation**, C.IV, Ed. By., Conxita Lleo, Amsterdam, John Benjamins, © 2006, s. 179-206.
- Henry, N., H., Hopp, C. N., Jackson: "Cue Additivity and Adaptivity in Predictive Processing," **Language, Cognition and Neuroscience**, C.XXXII, No:10, 2017, s. 1229-1249.
- Herd, J., C., Macdonald, D., Massam: "Genitive Subjects in Relative Constructions in Polynesian Languages," **Lingua**, C.CXXI, 2011, s. 1252-1264.
- Von Heusinger, K., G. A., Kaiser: "The Interaction of Animacy, Definiteness, and Specificity in Spanish," **Syntactic and Semantic Aspects of Specificity in Romance Languages**, Konstanz, The Center for Junior Research Fellow of the University of Konstanz, 2002, s. 41-65.
- Von Heusinger, K., J., Kornfilt: "The case of the direct object in Turkish: Semantics, syntax and Morphology," **Turkic Languages**, C.IX, 2005, s. 3-44.
- Hoffman, B.: "The Computational Analysis of the Syntax and Interpretation of "Free" Word Order in Turkish," **IRCS Technical Reports Series**, 1995.
- Hopf, J.-M., J., Bayer, M., Bader, M., Meng: "Event- Related Brain Potentials and Ccase Information in Syntactic Ambiguities," **Journal of Cognitive Neuroscience**, C.X, 1998, s. 264-280.
- Hopp, H.: "Syntactic Features and Reanalysis in Near-Native Processing," **Second Language Research**, C.XXII, No:3, 2006, s. 369-397.

- Hopp, H.: "Ultimate Attainment in L2 Inflection: Performance Similarities Between Non-Native and Native Speakers," **Lingua**, C.CXXI, 2010, s. 901-931.
- Hopp, H.: "Semantics and morphosyntax in predictive L2 sentence processing," **IRAL**, C.LIII, No:3, 2015, s. 277-306.
- Hopp, H., M. E., Arriaga: "Structural and inherent case in the non-native processing of Spanish," **Second Language Research**, C.XXXII, No:1, 2016, s. 75-108.
- Inman, M.: "Semantics and Pragmatics of Sinhala Involitives," **Doctoral Dissertation**, California, USA, Stanford University, 1992.
- Jackson, C.: "Proficiency Level and the Interaction of Lexical and Morphosyntactic Information During L2 Sentence Processing," **Language Learning**, C.LVIII, No:4, 2008, s. 875-909.
- Jackson, C. N., P. E., Dussias, A., Hristova: "Using Eye-tracking to Study the Online Processing of Case- Marking Information Among Intermediate L2 Learners of German," **IRAL Int Rev Appl Linguist Lang Teach**, C.L, No:2, 2012, s. 101-133.
- Janse, M.: "Animacy, Definiteness, and Case in Cappadocian and Other Asia Minor Greek Dialects," **Journal of Greek Linguistics**, C.V, 2004, s. 3-26.
- Jegerski, J.: "The Processing of Case in Near-Native Spanish," **Second Language Research**, C.XXXI, No:3, 2015, s. 281-307.
- Kamide, Y., C., Scheepers, G. T., Altmann: "Integration of Syntactic and Semantic Information in Predictive Processing: Cross-Linguistic Evidence from German and English," **Journal of Psycholinguistic Research**, C.XXXII, 2003, s. 37-55.
- Karahan, L.: "Belirtisiz Nesnenin Sözdizimindeki Yeri Üzerine," **Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri**, 2004, s. 1615-1624.
- Karataş, N. B.: "The Comparison of L1 and L2 Case Processing: Erp Evidence from Turkish," **Doctoral dissertation**, Maryland, College Park, The University of Maryland, 2019.
- Keenan, E. L., B., Comrie: "Noun Phrase Accessibility Revisited," **Language**, C.LV, No:3, 1979a, s. 649-664.

- Kibrik, A. E.: "Toward a Typology of Ergativity," **Grammar Inside and Outside the Clause**, Ed. By., J. Nichols, A. E. Woodbury, London, New York, Cambridge University Press, 1985, s. 268-323.
- Kirkici, B., H., Clahsen: "Inflection and Derivation in Native and Non-native Language Processing: Masked Priming Experiments on Turkish," **Bilingualism: Language and Cognition**, C.XVI, 2013, s. 776-791.
- Kittilä, Seppo, Katja Västi, Jussi Ylikoski: "Case, Animacy and Semantic Roles," **Studies in Language**, C.XXXVII, No:1, 2013, s. 234-239.
- Klein, U., P., De Swart.: "Case and Referential Properties," **Lingua**, C.CXXII, 2011, s. 3-19.
- Klein, U., D., Guntsetseg, K., von Heusinger: "Case in Conflict: Embedded Subjects in Mongolian," **Case, Word Order, and Prominence: Interacting Cues in Language Production and Comprehension**, Ed. By., P. De Swart, M. Lamers, Springer, 2008, s. 43-64.
- Kornfilt, Jacklin: **Turkish**, Routledge, 2010.
- Kornfilt, J.: "Subject Case in Turkish Nominalized Clauses," **Syntactic Structures and Morphological Information**, Berlin, New York, Mouton de Gruyter, 2003, s. 129-215.
- Krashen, Stephen D.: **Principles and Practice in Second Language Acquisition**, Prentice-Hall International, 1987.
- Krashen, Stephen D.: **Second Language Acquisition and Second Language Learning**, Prentice-Hall International, 1988.
- Kutas, M., S. A., Hillyard: "Event-Related Brain Potentials to Grammatical Errors and Semantic Anomalies," **Memory & Cognition**, C.XI, No:5, 1983, s. 539-550.
- Lapointe, S.: "Theory of Grammatical Agreement," **Doctoral dissertation**, Amherst, University of Massachusetts, 1980.
- Larsen-Freeman, D.: "Language Acquisition and Language Use from a Chaos/Complexity Theory Perspective," **Language Acquisition and Language Socialization: Ecological Perspectives**, Ed. By., C. Kramsch, London, Continuum, © 2002, s. 33-46.

- Lehmann, C.: "Universal and Typological Aspects of Agreement," **Apprehension: Das sprachliche Erfassen von Gegenständen**, C.II, Ed. By., H. Seiler, F. Stachowiak, Narr, Tübingen, Germany, © 1982, s. 201-267.
- Lehtonen, M., M., Laine: "How Word Frequency Affects Morphological Processing in Monolinguals and Bilinguals," **Bilingualism: Language and Cognition**, C.VI, 2003, s. 213-225.
- Lenneberg, E.H.: **Biological Foundations of Language**, Wiley, 1967.
- Lewis, G.: Turkish Grammar, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- Lewis, R. L., S., Vasishth: "An Activation-Based Model of Sentence Processing as Skilled Memory Retrieval," **Cognitive Science**, C.XXIX, No:3, 2005, s. 375-419.
- Liao, W-W. R.: "Grammatical Relations," **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**, C.X, © 2015, s. 324-329.
- Lieber, R.: "On the Organization of the Lexicon," **Doctoral dissertation**, University of New Hampshire, 1981.
- Lieber, R.: **Deconstructing Morphology**, Chicago, Chicago University Press, 1992.
- Long, M. H.: "Input, Interaction, and Second Language Acquisition," **Annals of the New York Academy of Sciences**, C.CCCLXXV, 1981, s. 259-278.
- MacWhinney, Brian, Elizabeth, Bates: **The Crosslinguistic Study of Sentence Processing**, New York, Cambridge University Press, 1989.
- Malchukov, A. L.: "Animacy and Asymmetries in Differential Case Marking," *Lingua*, C.CXVIII, 2008, s. 203-221.
- Manova, S.: **Affix Ordering Across Languages and Frameworks**, New York, Oxford University Press, 2015.

- Marantz, A.: "Case and Licensing," **Eastern States Conference on Linguistics**, University of Maryland, Baltimore, 1991, s. 234-253.
- Marian, V., B. H., M., Kaushanskaya: "The Language Experience and Proficiency Questionnaire (LEAP-Q): Assessing Language Profiles in Bilinguals and Multilinguals," **Journal of Speech Language and Hearing Research**, C.L, No:4, 2007, s. 940-967.
- Matyiku, S.: "Review of Theta Roles and Thematic Relations," 2012, (Çevrimiçi) <https://cpbusw2.wpmucdn.com/campuspress.yale.edu/dist/0/119/files/2014/12/sec-10.312020wk6ky.pdf>, 30 Haziran 2020.
- Meakins, F., C., O'Shannessy: "Shifting Functions of Ergative Case-Marking in Light Warlpiri and Gurindji Kriol," **Australian Linguistics Society Annual Conference**, Sydney, University of Sydney, 2004.
- Milin, P., D. F., Đurđević, F., Del Prado Martin: "The Simultaneous Effects of Inflectional Paradigms and Classes on Lexical Recognition: Evidence from Serbian," **Journal of Memory and Language**, C.LX, 2009, s. 50-64.
- Mueller, J. L., A., Hahne, Y., Fujii, A. D., Friederici: "Native and Non-Native Speakers' Processing of a Miniature Version of Japanese as Revealed by ERPs," **Journal of Cognitive Neuroscience**, C.XVII, No:8, 2005, s. 1229-1244.
- Mueller, J. L., S., Girgisdies, A. D., Friederici: "The Impact of Semantic-Free Second-Language Training on ERPs During Case Processing," **Neuroscience Letters**, C.CDXLIV, 2008, s. 77-81.
- Mueller, J. L., M., Hirotani, A. D., Friederici: "ERP Evidence for Different Strategies in the Processing of Case Markers in Native Speakers and Non-Native Learners," **BMC Neuroscience**, C.VIII, No:18, 2007, s. 1-16.
- Munson, B., N. P., Solomon: "The Effect of Phonological Neighborhood Density on Vowel Articulation," **J Speech Lang Hear Res**, C.XLVII, No:5, 2004, s. 1048-1058.
- Müller, P. O., I., Ohnheiser, S., Olsen S., F., Rainer: **Word-Formation: An International Handbook of the Languages of Europe**, Berlin, Boston, Walter de Gruyter, 2015.
- Ørnsnes, B.: "Case Marking and Subject Extraction in Danish," **Proceedings of the LFG02 Conference**, Ed. By., M. Butt, T. H. King, Athens, National Technical University of Athens, 2002.
- Özge, D., A., Küntay, J., Snedeker: "Why Wait for the Verb? Turkish Speaking Children Use Case Markers for Incremental Language Comprehension," **Cognition**, C.CLXXXIII, 2019, s. 152-180.

- Papadopoulou, D., S., Varlokosta, V., Spyropoulos, H., Kaili, S., Prokou, A., Revithiadou: "Case Morphology and Word Order in Second Language Turkish: Evidence from Greek Learners," **Second Language Research**, C.XXVII, 2011, s. 173-205.
- Patel, P.: **Split Ergativity and the Nature of Agreement**, University College, London, 2007.
- Pesetsky, D., E., Torrego: "Case," **The Oxford Handbook of Linguistic Minimalism**, Ed. By., C. Boeckx, MIT Press, 2011.
- Pesetsky, D., E. T., Torrego: "Tense to C: Causes and Consequences," **A Life in Language**, Ed. By., K. Hale, MIT Press, 2001, s. 355-426.
- Pollard, C., I., Sag: **Head-Driven Phrase Structure Grammar**, Chicago, The University of Chicago Press, 1994.
- Pooth, R. A.: "Linguistic Analysis and Comparative Philology: The Case-Marking System of Proto-Indo-European. Academia," 2018, (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/37599388/Linguistic_Analysis_and_Comperative_Philology_The_Case_Marking_System_of_Prot_Indo_Euro_p_ean, 31 Kasım 2019.
- Primus, B.: **Cases and Thematic Roles**, Tübingen, Niemeyer, 1999.
- Radford, A.: "Agreement, Case and A-Movement," **Analysing English Sentences A Minimalist Approach**, Ed. By., A. Radford, Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Cambridge University Press, 2009, s. 281-319.
- Santesteban, M., M. J., Pickering, H. P., Branigan: "The Effects of Word Order on Subject–Verb and Object–Verb Agreement: Evidence from Basque," **Journal of Memory and Language**, C.LXVIII, 2013, s. 160-179.
- Santesteban, M., M. J., Pickering, I., Laka, H. P., Branigan: "Effects of Case-Marking and Head Position on Language Production? Evidence from an Ergative OV Language," **Language, Cognition and Neuroscience**, C.XXX, No:9, 2015, s. 1175-1186.
- Scalise, S.: **Generative Morphology**, Dordrecht, Foris, 1983.

- Schütz, Ricardo E.: "Stephen Krashen's Theory of Second Language Acquisition," 2019, (Çevrimiçi) <https://www.sk.com.br/sk-krash-english.html>, 15 Aralık 2020.
- Schipke, C. S.: "Processing Mechanisms of Argument Structure and Case-Marking in Child Development: Neural Correlates and Behavioral Evidence," **Max Planck Institute for Human Cognitive and Brain Sciences**, C.CXXXIX, 2012, s. 1-172.
- Schlesewsky, M., I., Bornkessel: "Context-Sensitive Neural Responses to Conflict Resolution: Electrophysiological Evidence from Subject-Object Ambiguities in Language Comprehension," **Brain Research**, C.MXCVIII, 2006, s. 139-152.
- Schlesewsky, M., S., Frisch: "Nominative Case as a Multidimensional Default," **Linguistics in Potsdam**, C.XXI, 2003, s. 61-72.
- Schlesewsky, M., G., Fanselow, R., Kliegl, J., Krems: "Preferences for Grammatical Functions in the Processing of Locally Ambiguous Wh-Questions in German," **German Sentence Processing**, Ed. By., B. Hemforth, L. Konieczny, Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 2000, s. 65-94.
- Siewierska, Anna: "From anaphoric pronoun to grammatical agreement marker: why objects don't make it," **Folia Linguistica**, Ed. By., G. Corbett, C.II, 1999, s. 225-251.
- Silva-Pereyra, J. F., M., Carreiras: "An ERP Study of Agreement Features in Spanish," **Brain Research**, C.MCLXXXIII, 2007, s. 201-211.
- Silva, R., H., Clahsen: "Morphologically Complex Words in L1 and L2 Processing: Evidence from Masked Priming in English," **Bilingualism: Language and Cognition**, 2008, s. 245-260.
- Sofu, H.: "Acquisition of Case Markers in Turkish: A Cross-sectional Study," **Unpublished Master's Thesis**, Çukurova University, Adana, 1989.
- Spencer, A.: "Word Formation and Syntax," **The Handbook of Word Formation**, Ed. By., R. Lieber, P. Stekauer, Dordrecht, Springer, © 2005, s. 73-99.
- Spencer, A., A., Zwicky: **The Handbook of Morphology**, Oxford, Blackwell, 1998.

- Starke, M.: **Move Dissolves into Merge: A Theory of Locality (Ph.D. thesis)**, Switzerland, University of Geneva, 2001.
- Staub, Adrian: "On the interpretation of the number attraction effect: Response time evidence," **Journal of Memory and Language**, C.LX, 2009, s. 308–327.
- Stump, G. T.: **Inflectional Morphology: A Theory of Paradigm Structure**, Cambridge, Cambridge University Press, 2001.
- Suñer, M., M., Yépez: "Null Definite Objects in Quiteño," **Linguistic Inquiry**, C.XIX, No:3, 1988, s. 511-519.
- Swain, M.: "Communicative Competence: Some Roles of Comprehensible Input and Comprehensible Output in its Development," **Input in Second Language Acquisition**, Ed. By., S. Gass, C. Madden, Rowley, MA, Newbury House, 1985.
- Taft, M., K. I., Forster: "Lexical Storage and Retrieval of Prefixed Words," **Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior**, C.XIV, 1975, s. 638-647.
- Topbaş, S., I., Maviş, M., Başal: "Acquisition of Bound Morphemes: Nominal Case Morphology in Turkish," **Proceedings of the VIIIth International Conference on Turkish Linguistics**, Ed. By., Imer, Kâmile Uzun, N. Engin, Ankara, Ankara University, 1996, s. 22-36.
- Tournadre, N.: "The Retorical Use of Tibetan Ergative," **Linguistics of the Tibeto- Burman Area**, C.XIV, No:1, 1991, s. 93-107.
- Treis, Y.: "Form and Function of Case Marking in Kambaata," 2006, (Çevrimiçi) <https://www.afrikanistik-aegyptologie-online.de/archiv/2006/379>, 18 Nisan 2020.
- Van Marle, J.: **On the Paradigmatic Dimension of Morphological Creativity**. Foris, Dordrecht, 1984.
- Von Heusinger, K., J., Kornfilt: "The Case of the Direct Object in Turkish: Semantics, Syntax and Morphology," **Turkic Languages**, C.IX, 2005, s. 3-44.
- Von Heusinger, K., J., Kornfilt: "Partitivity and Case Marking in Turkish and Related Languages," **Glossa: A Journal of General Linguistics**, C.XX, 2017, s. 1-40.

- Von Heusinger, K., U., Klein, D., Guntsetseg. "The Case of Accusative Embedded Subjects in Mongolian," **Lingua**, C.CXXI, 2011, s. 48-59.
- Wunderlich, D.: "Towards a Lexicon-based Theory of Agreement," **Theoretical Linguistics**, C.XX, 1994, s. 1-35.
- Weber, A., G., Martine, M. W., Crocker: "The Role of Prosody in the Interpretation of Structural Ambiguities: A Study of Anticipatory Eye Movements," **Cognition**, C.XCIX, No:2, 2006, s. 63-72.
- Wunderlich, D.: "Optimal Case Patterns: German and Icelandic Compared," **New perspectives on case theory**, Ed. By., E. Brandner, H. Zinsmeister, Stanford, CSLI Publications, 2003, s. 329-365.
- Wunderlich, D.: "Grammatical Agreement," **International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences**, © 2015, s. 316-323.
- Yamashita, H.: "The Effects of Word-Order and Case Marking Information on the Processing of Japanese," **Journal of Psycholinguistic Research**, C.XXVI, No:2, 1997, s. 163-188.
- Yang, N., G. V., Bergen: "Scrambled Objects and Case Marking in Mandarin Chinese," **Lingua**, C.CXVII, 2007, s. 1617-1635.
- Yip, M., J., Maling, R., Jackendoff: "Case in Tiers," **Language**, C.LXIII, 1987, s. 217-250.
- Yu, X., H., Zhang: "Word Order as an Interface Between Syntax and Pragmatics: The Case of Identifying Topics in Mixed Case-Marking Patterns in Mandarin Chinese," **Lingua**, C.CCXXIII, 2019, s. 2-28.
- Yüceol Özezen, M.: "Türkçe Dil Bilgisinde Durum ve Tamlayıcı Konusu," **Belleten**, 2007, s. 145-164.
- Zawiszewski, A., A. D., Friederici: "Processing Canonical and Non-Canonical Sentences in Basque: The Case of Object–Verb Agreement as Revealed by Event-Related Brain Potentials," **Brain Research**, C.MCCLXXXIV, 2009, s. 161-179.

EKLER

Çalışmada kullanılan örnek cümleler:

Koşul 1: Dilbilgisel (yalın- yalın)

Aktör	geçen ay	film	seyretti.
Asker	dün akşam	silah	kullandı.
Aşçı	dün sabah	patates	kızarttı.
Avcı	dün sabah	kuş	avladı
Avukat	geçen yıl	mühür	kaybetti.
Balıkçı	geçen hafta	balık	tuttu.
Bankacı	biraz önce	borç	ödedi.
Barmen	dün akşam	şarap	verdi.
Boksör	geçen hafta	adam	dövdü.
Boyacı	geçen hafta	duvar	boyadı.
Çaycı	biraz önce	çay	demledi.
Çevirmen	geçen yıl	kitap	çevirdi.
Çiçekçi	biraz önce	çiçek	kokladı.
Çiftçi	geçen hafta	at	sevdi.
Doktor	biraz önce	ambulans	çağırıldı.
Fırıncı	biraz önce	ekmek	pişirdi.
Hakem	biraz önce	maç	yönetti.
Hemşire	dün sabah	bebek	öptü.
Hırsız	geçen yıl	ev	soydu.
Hizmetçi	geçen ay	cam	sildi.
Kapıcı	dün akşam	ses	duydu.
Manken	biraz önce	kostüm	denedi.
Memur	biraz önce	mektup	inceledi.
Mimar	geçen ay	ev	tasarladı.

Modacı	biraz önce	gömlek	beğendi.
Müdür	dün sabah	monitör	kırdı.
Öğrenci	geçen hafta	şiir	ezberledi.
Öğretmen	biraz önce	ders	anlattı.
Pilot	dün sabah	uçuş	bekledi.
Profesör	dün akşam	film	izledi.
Ressam	biraz önce	resim	çizdi.
Savcı	biraz önce	sınav	değerlendirdi.
Şair	geçen yıl	kitap	yayınladı.
Şoför	geçen ay	kamyon	kullandı.
Terörist	geçen ay	adam	kaçırdı.
Terzi	dün sabah	kumaş	kesti.
Turist	geçen hafta	ev	kiraladı.
Veteriner	dün sabah	köpek	besledi.
Yazar	dün akşam	roman	okudu.
Yönetmen	geçen ay	oyun	yönetti.

Koşul 2: Dilbilgisel (yalın- belirtme)

Aktör	geçen ay	filmi	seyretti.
Asker	dün akşam	silahı	kullandı.
Aşçı	dün sabah	patatesi	kızarttı.
Avcı	dün sabah	kuşu	avladı
Avukat	geçen yıl	mührü	kaybetti.
Balıkçı	geçen hafta	balığı	tuttu.
Bankacı	biraz önce	borcu	ödedi.
Barmen	dün akşam	şarabı	hazırladı.
Boksör	geçen hafta	adamı	dövdü.

Boyacı	geçen hafta	duvarı	boyadı.
Çaycı	biraz önce	çayı	demledi.
Çevirmen	geçen yıl	kitabı	çevirdi.
Çiçekçi	biraz önce	çiçeği	kokladı.
Çiftçi	geçen hafta	atı	sevdi.
Doktor	biraz önce	ambulansı	çağırıldı.
Fırıncı	biraz önce	ekmeği	pişirdi.
Hakem	biraz önce	maçı	yönetti.
Hemşire	dün sabah	bebeği	öptü.
Hırsız	geçen yıl	evi	soydu.
Hizmetçi	geçen ay	camı	sildi.
Kapıcı	dün akşam	sesi	duydu.
Manken	biraz önce	kostümü	denedi.
Memur	biraz önce	mektubu	inceledi.
Mimar	geçen ay	evi	tasarladı.
Modacı	biraz önce	gömleği	beğendi.
Müdür	dün sabah	monitörü	kırdı.
Öğrenci	geçen hafta	şii	ezberledi.
Öğretmen	biraz önce	dersi	anlattı.
Pilot	dün sabah	uçuşu	bekledi.
Profesör	dün akşam	film	izledi.
Ressam	biraz önce	resmi	çizdi.
Savcı	biraz önce	sınavı	değerlendirdi.
Şair	geçen yıl	kitabı	yayınlandı.
Şoför	geçen ay	kamyonu	kullandı.
Terörist	geçen ay	adamı	kaçırdı.

Terzi	dün sabah	kumaşı	kesti.
Turist	geçen hafta	evi	kiraladı.
Veteriner	dün sabah	köpeği	besledi.
Yazar	dün akşam	romanı	okudu.
Yönetmen	geçen ay	oyunu	yönetti.

Koşul 3: Dilbilgisel Olmayan (yalın- yönelme)

Aktör	geçen ay	filme	seyretti.
Asker	dün akşam	silaha	kullandı.
Aşçı	dün sabah	patatese	kızarttı.
Avcı	dün sabah	kuşa	avladı
Avukat	geçen yıl	mühre	kaybetti.
Balıkçı	geçen hafta	balığa	tuttu.
Bankacı	biraz önce	borca	ödedi.
Barmen	dün akşam	şaraba	hazırladı.
Boksör	geçen hafta	adama	dövdü.
Boyacı	geçen hafta	duvara	boyadı.
Çaycı	biraz önce	çaya	demledi.
Çevirmen	geçen yıl	kitaba	çevirdi.
Çiçekçi	biraz önce	çiçeğe	kokladı.
Çiftçi	geçen hafta	ata	sevdi.
Doktor	biraz önce	ambulansa	çağırıldı.
Fırıncı	biraz önce	ekmeğe	pişirdi.
Hakem	biraz önce	maça	yönetti.
Hemşire	dün sabah	bebeğe	öptü.
Hırsız	geçen yıl	eve	soydu.
Hizmetçi	geçen ay	cama	sildi.

Kapıcı	dün akşam	sese	duydu.
Manken	biraz önce	kostüme	denedi.
Memur	biraz önce	mektuba	inceledi.
Mimar	geçen ay	eve	tasarladı.
Modacı	biraz önce	gömleğe	beğendi.
Müdür	dün sabah	monitöre	kırdı.
Öğrenci	geçen hafta	şiire	ezberledi.
Öğretmen	biraz önce	derse	anlattı.
Pilot	dün sabah	uçuşa	bekledi.
Profesör	dün akşam	filme	izledi.
Ressam	biraz önce	resime	çizdi.
Savcı	biraz önce	sınava	değerlendirdi.
Şair	geçen yıl	kitaba	yayınladı.
Şoför	geçen ay	kamyona	kullandı.
Terörist	geçen ay	adama	kaçırdı.
Terzi	dün sabah	kumaşa	kesti.
Turist	geçen hafta	eve	kiraladı.
Veteriner	dün sabah	köpeğe	besledi.
Yazar	dün akşam	romana	okudu.
Yönetmen	geçen ay	oyuna	yönetti.

Koşul 4: Dilbilgisel Olmayan (iyelik- belirtme)

Aktörün	geçen ay	filmi	seyretti.
Askerin	dün akşam	silahı	kullandı.
Aşçının	dün sabah	patatesi	kızarttı.
Avcının	dün sabah	kuşu	avladı
Avukatın	geçen yıl	mührü	kaybetti.

Balıkçının	geçen hafta	balığı	tuttu.
Bankacının	biraz önce	borcu	ödedi.
Barmenin	dün akşam	şarabı	hazırladı.
Boksörün	geçen hafta	adamı	dövdü.
Boyacının	geçen hafta	duvarı	boyadı.
Çaycının	biraz önce	çayı	demledi.
Çevirmenin	geçen yıl	kitabı	çevirdi.
Çiçekçinin	biraz önce	çiçeği	kokladı.
Çiftçinin	geçen hafta	atı	sevdi.
Doktorun	biraz önce	ambulansı	çağırdı.
Fırıncının	biraz önce	ekmeği	pişirdi.
Hakemin	biraz önce	maçı	yönetti.
Hemşirenin	dün sabah	bebeği	öptü.
Hırsızın	geçen yıl	evi	soydu.
Hizmetçinin	geçen ay	camı	sildi.
Kapıcının	dün akşam	sesi	duydu.
Mankenin	biraz önce	kostümü	denedi.
Memurun	biraz önce	mektubu	inceledi.
Mimarın	geçen ay	evi	tasarladı.
Modacının	biraz önce	gömleği	beğendi.
Müdürün	dün sabah	monitörü	kırdı.
Öğrencinin	geçen hafta	şii	ezberledi.
Öğretmenin	biraz önce	dersi	anlattı.
Pilotun	dün sabah	uçuşu	bekledi.
Profesörün	dün akşam	film	izledi.
Ressamın	biraz önce	resmi	çizdi.

Savcının	biraz önce	sınavı	değerlendirdi.
Şairin	geçen yıl	kitabı	yayınladı.
Şoförün	geçen ay	kamyonu	kullandı.
Teröristin	geçen ay	adamı	kaçırdı.
Terzinin	dün sabah	kumaşı	kesti.
Turistin	geçen hafta	evi	kiraladı.
Veterinerin	dün sabah	köpeği	besledi.
Yazarın	dün akşam	romanı	okudu.
Yönetmenin	geçen ay	oyunu	yönetti.

Filler 1: Dilbilgisel (yalın- yönelme)

Aktör	geçen ay	filme	çalıştı.
Asker	dün akşam	silaha	sarıldı.
Aşçı	dün sabah	patatese	doydu.
Avcı	dün sabah	kuşa	üzüldü.
Avukat	geçen yıl	mühre	kavuştu.
Balıkçı	geçen hafta	balığa	çıktı.
Bankacı	biraz önce	borca	saplandı.
Barmen	dün akşam	şaraba	doydu.
Boksör	geçen hafta	adama	kızdı.
Boyacı	geçen hafta	duvara	yaslandı.
Çaycı	biraz önce	çaya	baktı.
Çevirmen	geçen yıl	kitaba	ağladı.
Çiçekçi	biraz önce	çiçeğe	baktı.
Çiftçi	geçen hafta	ata	bindi.
Doktor	biraz önce	ambulansa	koştı.
Fırıncı	biraz önce	ekmeğe	gitti.

Hakem	biraz önce	maça	çıktı.
Hemşire	dün sabah	bebeğe	güldü.
Hırsız	geçen yıl	eve	koştı.
Hizmetçi	geçen ay	cama	vurdu.
Kapıcı	dün akşam	sese	uyandı.
Manken	biraz önce	kostüme	baktı.
Memur	biraz önce	mektuba	yöneldi.
Mimar	geçen ay	eve	geldi.
Modacı	biraz önce	gömleğe	dokundu.
Müdür	dün sabah	monitöre	dayandı.
Öğrenci	geçen hafta	şiiire	başladı.
Öğretmen	biraz önce	derse	odaklandı.
Pilot	dün sabah	uçuşa	hazırlandı.
Profesör	dün akşam	filme	çıktı.
Ressam	biraz önce	resime	baktı.
Savcı	biraz önce	sınava	girdi.
Şair	geçen yıl	kitaba	çalıştı.
Şoför	geçen ay	kamyona	kullandı.
Terörist	geçen ay	adama	saldırdı.
Terzi	biraz önce	kumaşa	uzandı.
Turist	geçen hafta	eve	yerleşti.
Veteriner	dün sabah	köpeğe	vurdu.
Yazar	dün akşam	romana	başladı.
Yönetmen	geçen ay	oyuna	yönetti.

Filler 2: Dilbilgisel (iyelik- belirtme)

Aktörün	geçen ay	filmi	çekildi.
---------	----------	-------	----------

Askerin	dün akşam	silahı	patladı.
Aşçının	dün sabah	patatesi	yandı.
Avcının	dün sabah	kuşu	kaçtı.
Avukatın	geçen yıl	mührü	kayboldu.
Balıkçının	geçen hafta	balığı	öldü.
Bankacının	biraz önce	borcu	ödendi.
Barmenin	dün akşam	şarabı	döküldü.
Boksörün	geçen hafta	adamı	dövüldü.
Boyacının	geçen hafta	duvarı	yıkıldı.
Çaycının	biraz önce	çayı	bitti.
Çevirmenin	geçen yıl	kitabı	basıldı.
Çiçekçinin	biraz önce	çiçeği	açtı.
Çiftçinin	geçen hafta	atı	öldü.
Doktorun	biraz önce	ambulansı	geldi.
Fırıncının	biraz önce	ekmeği	pişirildi.
Hakemin	biraz önce	maçı	başladı.
Hemşirenin	dün sabah	bebeği	uyandı.
Hırsızın	geçen yıl	evi	soyuldu.
Hizmetçinin	geçen ay	camı	çatladı.
Kapıcının	dün akşam	sesi	kısıldı.
Mankenin	biraz önce	kostümü	denendi.
Memurun	biraz önce	mektubu	okundu.
Mimarın	geçen ay	evi	tamamlandı.
Modacının	biraz önce	gömleği	yırtıldı.
Müdürün	dün sabah	monitörü	kırıldı.
Öğrencinin	geçen hafta	şii	seçildi.

Öğretmenin	biraz önce	dersi	işlendi.
Pilotun	dün sabah	uçuşu	ertelendi.
Profesörün	dün akşam	film	izlendi.
Ressamın	biraz önce	resmi	satıldı.
Savcının	biraz önce	sınavı	yapıldı.
Şairin	geçen yıl	kitabı	çıktı.
Şoförün	geçen ay	kamyonu	kullanıldı.
Teröristin	geçen ay	adamı	kaçırıldı.
Terzinin	dün sabah	kumaşı	kesildi.
Turistin	geçen hafta	evi	bulundu.
Veterinerin	dün sabah	köpeği	vuruldu.
Yazarın	dün akşam	romanı	yayınlandı.
Yönetmenin	geçen ay	oyunu	oylandı.

Filler 3: Dilbilgisel Olmayan (yalın- yalın)

Aktör	geçen ay	film	çalıştı.
Asker	dün akşam	silah	sarıldı.
Aşçı	dün sabah	patates	doydu.
Avcı	dün sabah	kuş	üzüldü.
Avukat	geçen yıl	mühür	kavuştu.
Balıkçı	geçen hafta	balık	çıktı.
Bankacı	biraz önce	borcu	saplandı.
Barmen	dün akşam	şarap	doydu.
Boksör	geçen hafta	adam	kızdı.
Boyacı	geçen hafta	duvar	yaslandı.
Çaycı	biraz önce	çay	baktı.
Çevirmen	geçen yıl	kitap	ağladı.

Çiçekçi	biraz önce	çiçek	baktı.
Çiftçi	geçen hafta	at	bindi.
Doktor	biraz önce	ambulans	koştı.
Fırıncı	biraz önce	ekmek	gitti.
Hakem	biraz önce	maç	çıktı.
Hemşire	dün sabah	bebek	güldü.
Hırsız	geçen yıl	ev	koştı.
Hizmetçi	geçen ay	cam	vurdu.
Kapıcı	dün akşam	ses	uyandı.
Manken	biraz önce	kostüm	sarıldı.
Memur	biraz önce	mektup	yöneldi.
Mimar	geçen ay	ev	geldi.
Modacı	biraz önce	gömlek	dokundu.
Müdür	dün sabah	monitör	dayandı.
Öğrenci	geçen hafta	şiir	başladı.
Öğretmen	biraz önce	ders	odaklandı.
Pilot	dün sabah	uçuş	hazırlandı.
Profesör	dün akşam	film	çıktı.
Ressam	biraz önce	resim	baktı.
Savcı	biraz önce	sınav	girdi.
Şair	geçen yıl	kitap	çalıştı.
Şoför	geçen ay	kamyon	çarptı.
Terörist	geçen ay	adam	saldırdı.
Terzi	dün sabah	kumaş	uzandı.
Turist	geçen hafta	ev	yerleşti.
Veteriner	dün sabah	köpek	vurdu.

Yazar	dün akşam	roman	başladı.
Yönetmen	geçen ay	oyun	gitti.

Filler 4: Dilbilgisel Olmayan (yalın- belirtme)

Aktör	geçen ay	filmi	çekildi.
Asker	dün akşam	silahı	patladı.
Aşçı	dün sabah	patatesi	yandı.
Avcı	dün sabah	kuşu	kaçtı.
Avukat	geçen yıl	mührü	kayboldu.
Balıkçı	geçen hafta	balığı	öldü.
Bankacı	biraz önce	borcu	ödendi.
Barmen	dün akşam	şarabı	döküldü.
Boksör	geçen hafta	adamı	dövüldü.
Boyacı	geçen hafta	duvarı	yıkıldı.
Çaycı	biraz önce	çayı	bitti.
Çevirmen	geçen yıl	kitabı	basıldı.
Çiçekçi	biraz önce	çiçeği	açtı.
Çiftçi	geçen hafta	atı	öldü.
Doktor	biraz önce	ambulansı	geldi.
Fırıncı	biraz önce	ekmeği	pişirildi.
Hakem	biraz önce	maçı	başladı.
Hemşire	dün sabah	bebeği	uyandı.
Hırsız	geçen yıl	evi	soydu.
Hizmetçi	geçen ay	camı	çatladı.
Kapıcı	dün akşam	sesi	kısıldı.
Manken	biraz önce	elbiseyi	denendi.
Memur	biraz önce	mektubu	okundu.

Mimar	geçen ay	evi	tamamlandı.
Modacı	biraz önce	gömleği	yırtıldı.
Müdür	dün sabah	monitörü	kırıldı.
Öğrenci	geçen hafta	şiiiri	seçildi.
Öğretmen	biraz önce	dersi	işlendi.
Pilot	dün sabah	uçuşu	ertelendi.
Profesör	dün akşam	filmi	izlendi.
Ressam	biraz önce	resmi	satıldı.
Savcı	biraz önce	sınavı	yapıldı.
Şair	geçen yıl	kitabı	çıktı.
Şoför	geçen ay	kamyonu	kullanıldı.
Terörist	geçen ay	adamı	kaçırıldı.
Terzi	dün sabah	kumaşı	kesildi.
Turist	geçen hafta	evi	bulundu.
Veteriner	dün sabah	köpeği	vuruldu.
Yazar	dün akşam	romanı	yayınlandı.
Yönetmen	geçen ay	oyunu	oylandı.

SÖZLÜK

Adlaştırılmış: Nominalized

Aşamalı-X Kuramı: X-Bar Theory

Ayrımsal Nesne İmlemesinin: Differential Object Marking

Ayrımsal Özne İşaretlemesi: Differential Subject Marking

Ayrıştırma: Decomposition

Bağımlı- ek: Bound

Bağımlılık: Dependency

Bağımsız- kök: Root

Belirleyici öbek: Determiner phrase

Belirlilik: Definiteness

Belirsiz statü: Unmarked

Biçimce çiftleme: Clitic doubling

Bürünsel: Prosodic

C-buyurma: C-command

Deneyimleyen: Experienter

Dilbilgisel kiplik: Epistemic modality

Dil edinim aygıtı: Language acquisition device (LAD)

Erken posterior negativite: Early posterior negativity

Eş bağımlı ögeler: Co- dependent arguments

Eylemsel anlambilim: Verbal semantics

Görsel dünya göz izleme deneyi: Visual-world eyetracking experiment

Her TÖ tümcesinin bir özneye sahip olması gerekliliği prensibi: Extended Projection Principle

Hızlandırılmış kabul edilebilirlik yargılama görevi: Speeded acceptability judgement task

İçerikli sözcük : Content word

İçkin durum: Inherent case

İlkeler ve Parametreler Teorisi: Principles and Parameters Theory

İnvolitik: Involitives

İpucu Temelli Geri Getirme Modeli: Cue- based Retrieval Model

İşleme sürecinde üst kaynakların kullanılması: Floor effect

İşlevsel sözcükler: Functional word

Kısmi müdahale: Partial intervention

Konu görevlendirmesi: Topic assignment

Köke odaklanma: Affix stripping
Kural Dışı Durum Belirleme: Exceptional Case Marking
Neo- yapılandırmacı Yaklaşım: Neo- Constructivist
Nesnenin deneyimleyen rolünde kullanıldığı eylem: Dative object- experiencer verb
Özgeçişlilik durumu: Ergative case
Özgüllük: Specificity
Ses değiştirim: Substitution
Ses düşmesi: Omission
Sesbilimsel komşuluk yoğunluğu: Phonological neighbourhood density (PND)
Sözcük Bütünlüğü Hipotezi: The Lexical Integrity Hypothesis
Sözcüklerin Belirginliği: Prominence
Sözdizimsel yer değiştirme: A- movement
Sözlükçülük: Lexicalism
Tam Listeleme: Full- listing
Tam müdahale: Full intervention
Tümce öbeği: Tense Phrase
Uyum çekimi: Agreement attraction
Ünlü- ünlü geçişi: Vowel-vowel transition
Volitik: Volitives
Yalın durum: Absolutive case
Yan tümce yapıları: Phrase structure
Yapısal durum: Structural case
Yapısal hazırlama: Structural priming
Yönelme durumu çekimli eylem: Dative active verb
Yüksek belirginlik: High prominence
Yüzey biçimi sıklığı: Surface- form frequency

